

ROBOCZY PROJEKT PROGRAMU DZIAŁAŃ
ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH
AGLOMERACJI JELENIOGÓRSKIEJ

Aglomeracja Jeleniogórska
Kwiecień 2014 r.

SPIS TREŚCI

I.	Wstęp	3
II.	Definicja obszaru funkcjonalnego ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej.....	5
	1. Powierzchnia i położenie	5
	2. Jednostki samorządu terytorialnego.....	7
III.	Diagnoza obszaru funkcjonalnego	8
	1. Sfera społeczna	8
	a. Demografia.....	8
	b. Rynek pracy.....	10
	c. Aktywność społeczna	11
	d. Edukacja i kultura	12
	2. Sfera gospodarcza	18
	a. Gospodarka	18
	b. Turystyka	20
	c. Sport i rekreacja	24
	3. Sfera infrastrukturalna	25
	a. Mieszkalnictwo	25
	b. Infrastruktura techniczna i transportowa	25
	c. Gospodarka odpadami	28
	d. Gospodarka wodna	30
	4. Sfera środowiska naturalnego.....	32
	a. Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych i krajoznawczych.....	32
	b. Jakość powietrza	36
	5. Analiza SWOT	38
IV.	Strategia (Cel strategiczny)	44
	1. Strategia ZIT AJ.....	44
	2. Priorytety i działania ZIT AJ	45
	a. Priorytet 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ.....	47
	b. Priorytet 2. Zintegrowany obszar AJ	52
	c. Priorytet 3. Infrastruktura społeczności AJ.....	62
	d. Priorytet 4 Aktywna społeczność AJ.....	76
	e. Priorytet 5. Pomoc Techniczna	88
V.	Spójność z dokumentami o charakterze strategicznym szczebla regionalnego i krajowego.....	90
VI.	Sprawozdanie z konsultacji społecznych.....	93
VII.	Wyniki ze Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko.....	94
VIII.	Plan finansowy.....	95
IX.	System wdrażania	99
X.	Załącznik nr 1. Lista Projektów Kluczowych	104

I. Wstęp

W świetle zmian zachodzących we współczesnej przestrzeni społeczno – gospodarczej istotnym jest dążenie do poszukiwania optymalnych i efektywnych rozwiązań, których celem będzie dynamizacja procesów przyczyniających do wzrostu jakości życia społeczności lokalnych, regionalnych. Działania te będą o tyle skuteczne, na ile samorządy stworzą solidne podstawy infrastrukturalne i instytucjonalne, w których określone zostaną środki i narzędzia wsparcia. Aby założenia te mogły być spełnione władze samorządowe powinny dążyć do zacieśniania współpracy i eliminacji konkurencji pomiędzy kooperującymi podmiotami.

Dodatkowym wyzwaniem dla procesów dynamizacji rozwoju obszarów funkcjonalnych są zmiany związane z perspektywą finansową UE 2014-2020 oraz na nowo wytyczonymi priorytetami Unii Europejskiej zawartymi w strategii Europa 2020.

Dlatego też 19 gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej przyjęło wspólną deklarację rozpoczynającą współpracę, która zaowocowała opracowaniem i zatwierdzeniem dokumentu, pn. Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013 – 2020. W dokumencie tym nakreślono najważniejsze kierunki działań rozwojowych w obszarze funkcjonalnym Aglomeracji.

Inicjatywa powstania Aglomeracji Jeleniogórskiej wpisała się ponadto, w projekty będące odpowiedzią na wyzwania przyszłości. Stanowi ona swoisty wstęp i pokazuje gotowość samorządowców do współpracy i realizacji szerszych projektów. U przesłanek powstania Aglomeracji Jeleniogórskiej leży również, niewątpliwie potrzeba ułatwionego dostępu do środków Unii Europejskiej w nadchodzącym okresie programowania 2014 – 2020, w którym wspólne inicjatywy samorządowe będą odgrywały istotną rolę, większą niż w chwili obecnej. Dzięki nowym instrumentom polityki terytorialnej i miejskiej nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2014-2020 istnieje możliwość pozyskania wsparcia ze środków Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Dokumentem niezbędnym do wykorzystania instrumentu ZIT jest Program Działań, który pełni funkcję operacyjną w stosunku do strategii rozwoju i stanowić będzie podstawę do przyznawania wsparcia i wdrażania projektów.

Niniejsze opracowanie pn. ROBOCZY PROJEKT PROGRAMU DZIAŁAŃ ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH AGLOMERACJI JELENIOGÓRSKIEJ stanowi podstawę do wnioskowania do Zarządu Województwa

Dolnośląskiego o włączenie ZIT do Regionalnego Programu Operacyjnego oraz podjęcia szerokich konsultacji z partnerami społeczno-gospodarczymi i przeprowadzenia Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko. Proces konsultacji oraz uzgodnień dokumentu doprowadzi do opracowania ostatecznej wersji Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej, co powinno nastąpić najpóźniej na początku 2014 roku.

I. Definicja obszaru funkcjonalnego ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej

1. Powierzchnia i położenie

Aglomerację Jeleniogórską tworzą gminy miejskie, gminy miejsko-wiejskie, gminy wiejskie oraz miasto na prawach powiatu zlokalizowane w południowo-zachodniej części województwa dolnośląskiego.

Położenie gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Położenie gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie map Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej we Wrocławiu.

Obszar Aglomeracji Jeleniogórskiej częściowo położony jest w terenie górskim pasma Sudetów Zachodnich oraz w niewielkim stopniu Sudetów Środkowych. Lokalizację gmin miejskich, miejsko-wiejskich, wiejskich oraz miasta na prawach powiatu w paśmie Sudetów Zachodnich i Środkowych przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Położenie gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej w paśmie Sudetów Zachodnich i Środkowych

Lp.	Gmina	Położenie
1	Jelenia Góra (miasto na prawach powiatu)	Kotlina Jeleniogórska, Karkonosze
2	Janowice Wielkie	Góry Kaczawskie, Rudawy Janowickie
3	Jeżów Sudecki	Góry Kaczawskie, Pogórze Izerskie
4	Karpacz	Karkonosze
5	Kowary	Kotlina Jeleniogórska, Rudawy Janowickie, Karkonosze
6	Mysłakowice	Kotlina Jeleniogórska
7	Piechowice	Karkonosze, Góry Izerskie
8	Podgórzyn	Karkonosze, Kotlina Jeleniogórska
9	Stara Kamienica	Kotlina Jeleniogórska, Góry Izerskie
10	Szklarska Poręba	Góry Izerskie, Karkonosze
11	Gryfów Śląski	Pogórze Izerskie
12	Lubomierz	Pogórze Izerskie, Pogórze Kaczawskie
13	Mirsk	Pogórze Izerskie, Góry Izerskie
14	Wleń	Góry Kaczawskie
15	Świerzawa	Góry Kaczawskie
16	Wojcieszów	Góry Kaczawskie
17	Złotoryja miasto	Góry Kaczawskie
18	Pielgrzymka	Poza obszarem Sudetów
19	Bolków	Góry Kaczawskie, Góry Wałbrzyskie – Sudety Środkowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://sudety.it/index/miejscowosci>, (data pobrania 24.12.2012) oraz dokumentu *Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020*.

Górskie położenie większości gmin warunkuje dostępność transportową AJ, jednakże nie uniemożliwiają jej ciągłego rozwoju turystycznego.

Część gmin AJ graniczy z Republiką Czeską – Szklarska Poręba, Karpacz, Kowary, Podgórzyn, Jelenia Góra, Mirsk.

Powierzchnia AJ zajmuje 1 668 km², co stanowi 8,36 % powierzchni województwa dolnośląskiego¹. Średnia gęstość zaludnienia w województwie dolnośląskim wynosi 146 os/km², a w Aglomeracji Jeleniogórskiej 203,63 os/km² (2012 r.).² Obszary miejskie

¹ Źródło: Bank Danych Lokalnych (BDL), 2012 r.

² Źródło: BDL, 2012 r.

Aglomeracji stanowią 23,56 % powierzchni Aglomeracji.³ Największymi gminami AJ pod względem powierzchni, są gminy Mirsk (gmina miejsko-wiejska 187 km²), Świerzawa (gmina miejsko-wiejska 160 km²), co stanowi niemal 20,80 % obszaru AJ. Cechą charakterystyczną Aglomeracji Jeleniogórskiej jest to, że na jej terenie położone jest miasto na prawach powiatu – Jelenia Góra (wokół, którego skupia się AJ), o powierzchni 109 km², co stanowi 6,53 % obszaru AJ.

2. Jednostki samorządu terytorialnego – członkowie Aglomeracji Jeleniogórskiej

W skład Aglomeracji Jeleniogórskiej (AJ) wchodzi: 6 gmin miejskich, 6 gmin miejsko-wiejskich, 6 gmin wiejskich oraz 1 miasto na prawach powiatu. Zestawienie członków Aglomeracji Jeleniogórskiej przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Jednostki samorządu terytorialnego – członkowie Aglomeracji Jeleniogórskiej

Wyszczególnienie	Jednostki samorządu terytorialnego
Gmina miejska	Karpacz Kowary Piechowice Szklarska Poręba Wojcieszów Złotoryja
Gmina miejsko-wiejska	Gryfów Śląski Lubomierz Mirsk Wleń Świerzawa Bolków
Gmina wiejska	Janowice Wielkie Jeżów Sudecki Mysłakowice Podgórzyn Stara Kamienica Pielgrzymka
Miasto na prawach powiatu	Jelenia Góra

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentu: *Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013 – 2020*.

³ Źródło: BDL, 2012 r.

II. Diagnoza obszaru funkcjonalnego

1. Sfera społeczna

a. Demografia

Potencjał demograficzny Aglomeracji Jeleniogórskiej to 221 507 mieszkańców (stan na 31.12.2012 r.). Stanowi to 7,60 % ludności województwa dolnośląskiego.

Tabela 3. Zmiany liczby ludności Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Ludność AJ (os.)	221 465	221 507	100,00	42
Ludność WDLN (os.)	2 876 627	2 914 362	101,31	37 735
Udział AJ/WDLN (%)	7,70	7,60	x	x

WDLN – województwo dolnośląskie

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Liczba ludności AJ w latach 2009-2012 zwiększyła się nieznacznie, co nie daje jednak podstaw do zaobserwowania pozytywnej zmiany świadczącej o zmniejszającym się niżu demograficznym.

Niekorzystną tendencją jest również stały odpływ mieszkańców z **Jeleniej Góry** – miasta na prawach powiatu, liczba mieszkańców w latach 2009-2012 zmniejszyła się o 1 718 mieszkańców (o 2,03%).

Liczba mieszkańców w poszczególnych miastach, gminach miejskich, miejsko-wiejskich oraz wiejskich kształtuje się następująco (stan na 31.12.2012 r.):

- miasta do 100 tys. mieszkańców – Jelenia Góra (82 846 tys. osób);
- gminy miejskie od 15 do 25 tys. mieszkańców – Złotoryja (16 406 tys. osób);
- gminy miejskie od 5 do 15 tys. mieszkańców – Kowary (11 648 tys. osób), Szklarska Poręba (6 897 tys. osób), Piechowice (6 508 tys. osób), Karpacz (5 007 tys. osób);
- gminy miejskie do 5 tys. mieszkańców – Wojcieszów (3 895 tys. osób);
- miasta i gminy miejsko-wiejskie od 5 do 15 tys. mieszkańców – Bolków (10 998 tys. osób), Gryfów Śląski (10 152 tys. osób), Mirsk (8 883 tys. osób), Świerzawa (7 824 tys. osób), Lubomierz (6 250 tys. osób);
- miasta i gminy miejsko-wiejskie do 5 tys. mieszkańców - Wleń (4 429 tys. osób);

- gminy wiejskie od 5 do 15 tys. mieszkańców – gmina wiejska Mysłakowice (10 225 tys. osób), gmina wiejska Podgórzyn (8 235 tys. osób), gmina wiejska Jeżów Sudecki (6 931 tys. osób), gmina wiejska Stara Kamienica (5 387 tys. osób);

- gminy wiejskie do 5 tys. mieszkańców – gmina wiejska Pielgrzymka (4 695 tys. osób), gmina wiejska Janowice Wielkie (4 291 tys. osób).

Potencjał demograficzny Aglomeracji Jeleniogórskiej kształtowany jest również poprzez zmiany liczby ludności w poszczególnych grupach wiekowych tj. wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym oraz poprodukcyjnym.

Tabela 4. Zmiany liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Ludność w wieku przedprodukcyjnym w AJ (os.)	37 274	35 618	95,56	-1 656
Ludność w wieku przedprodukcyjnym w WDLN (os.)	504 040	495 714	98,35	- 8 326
Udział AJ/WDLN (%)	7,40	7,18	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 5. Zmiany liczby ludności w wieku produkcyjnym w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Ludność w wieku produkcyjnym w AJ (os.)	146 203	143 875	98,41	-2 328
Ludność w wieku produkcyjnym w WDLN (os.)	1 893 481	1 887 089	99,66	- 6 392
Udział AJ/WDLN (%)	7,72	7,62	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 6. Zmiany liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Ludność w wieku poprodukcyjnym w AJ (os.)	37 988	42 014	110,60	4 026
Ludność w wieku poprodukcyjnym w WDLN (os.)	479 106	531 559	110,95	52 453
Udział AJ/WDLN (%)	8,12	7,90	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Informacje zamieszczone w tabelach 4-6 świadczą o zachodzących zmianach w strukturze wiekowej ludności i są potwierdzeniem postępującego od lat procesu starzenia się społeczeństwa. Istnienie tego zjawiska potwierdza również wskaźnik starzenia się mieszkańców AJ (liczba osób w wieku 65 lat i starszych przypadających na 100 osób w wieku 0-17 lat) w 2009 r. wyniósł 88,82, a w 2012 r. wzrósł i wyniósł już 104,04. Wskaźnik dla Województwa Dolnośląskiego wyniósł 95,10 (2009 r.) i 107,20 (2012 r.).⁴

b. Rynek pracy

Na rozmiar zjawiska bezrobocia wpływają przede wszystkim czynniki społeczne i ekonomiczne. Bezrobocie zależy zatem od systemu gospodarczego i aktualnie prowadzonej polityki krajowego i lokalnego rynku pracy. Związane jest to zwykle z poziomem nowych inwestycji i trwałym zatrudnianiem pracowników w nowo powstałych i nowoczesnych zakładach pracy sektora publicznego lub prywatnego.

Wskaźnik bezrobocia mierzony udziałem liczby zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Aglomeracji Jeleniogórskiej (12,00 %) w 2012 r., był znacznie wyższy niż w województwie dolnośląskim (8,3%). Wartości wskaźnika bezrobocia dla poszczególnych gmin i miasta na prawach powiatu oraz województwa dolnośląskiego przedstawiono w tabeli 7.

Tabela 7. Wskaźnik bezrobocia w latach 2009-2012 w poszczególnych gminach AJ oraz województwie dolnośląskim

Jednostka terytorialna	Wskaźnik bezrobocia (%)			
	2009	2010	2011	2012
DOLNOŚLĄSKIE	7,70	7,80	7,50	8,30
Bolków	18,40	17,70	18,70	19,80
Karpacz	8,10	9,40	8,80	8,00
Kowary	10,60	11,60	10,30	10,70
Piechowice	7,10	8,50	7,20	8,40
Szklarska Poręba	8,00	7,90	8,70	8,60
Janowice Wielkie	9,10	10,30	11,00	10,70
Jeżów Sudecki	7,50	8,20	8,10	8,30
Mysłakowice	10,60	11,90	10,20	10,50

⁴ Bank Danych Lokalnych

Podgórzyn	8,40	10,50	10,50	9,60
Stara Kamienica	10,00	11,10	10,70	10,90
Gryfów Śląski	10,60	10,40	10,70	11,40
Lubomierz	12,90	12,70	12,70	13,80
Mirsk	12,60	12,80	13,00	14,40
Wleń	12,90	13,30	14,70	14,10
Wojcieszów	16,20	16,70	16,80	16,30
Złotoryja	10,90	10,80	11,30	12,10
Pielgrzymka	15,00	15,00	15,80	15,40
Świerzawa	17,00	18,10	17,40	18,10
Powiat m. Jelenia Góra	6,40	7,40	6,60	7,00

Źródło: BDL

Problem bezrobocia można zobrazować także poprzez zmiany zachodzące w liczbie osób bezrobotnych w Aglomeracji Jeleniogórskiej

Tabela 8. Liczba osób bezrobotnych w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba osób bezrobotnych w AJ	13 999	14 932	106,66	933
Liczba osób bezrobotnych w WDL (os.)	146 260	157 369	107,59	11 109
Udział AJ/WDL (%)	9,57	9,49	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Liczba osób bezrobotnych w Aglomeracji Jeleniogórskiej w 2012 r. w relacji do 2009 r. wzrosła o 6,66%, a w województwie dolnośląskim o 7,59%.

c. Aktywność społeczna

Aktywność społeczna jest to dobrowolne działanie na rzecz określonej grupy lub środowiska: swojego lub zewnętrznego. Działanie to jest realizowane przez grupę osób (wolontariuszy, społeczników najczęściej stowarzyszonych/zrzeszonych w organizacjach pozarządowych – stowarzyszeniach, fundacjach lub innych organizacjach), które nie otrzymują wynagrodzenia. Koszty aktywności mogą być pokrywane ze źródeł własnych lub zewnętrznych. Aktywność może towarzyszyć usłudze społecznej, prowadzić do jej powstania lub z niej wynikać. Działanie to cechuje powtarzalność lub akcyjność.

W gminach Aglomeracji Jeleniogórskiej nie prowadzono dotychczas badań dotyczących funkcjonowania organizacji pozarządowych ani inicjatyw podejmowanych przez społeczność lokalną, dzięki którym można byłoby ocenić stopień aktywności oraz jakości funkcjonowania organizacji pozarządowych oraz wytypować dominujący obszar, w którym organizacje podejmują działania. Z obserwacji i informacji uzyskanych z urzędów gmin i miast wynika, że na ich terenie organizacje pozarządowe funkcjonują dość prężnie, szczególnie w dziedzinie pomocy społecznej, sportu i kultury.

Liczba organizacji pozarządowych i inicjatyw podejmowanych przez społeczność lokalną jest również trudna do określenia, jednakże można oszacować, że w każdej z nich działa od kilku do kilkudziesięciu organizacji pozarządowych w formie stowarzyszeń, fundacji i innych zrzeszeń (np. **Gryfów Śląski** – 22 stowarzyszenia, **Lubomierz** – 21 stowarzyszeń, 14 klubów sportowych w formie stowarzyszeń, 6 fundacji; **Mirsk** – 28 organizacji pozarządowych, w tym 3 kluby sportowe w formie stowarzyszeń; **Kowary** – 3 fundacje, 18 stowarzyszeń, 2 kluby sportowe w formie stowarzyszeń, Liga Obrony Kraju, Ochotnicza Straż Pożarna; **Janowice Wielkie** – 8 organizacji pozarządowych; **Szklarska Poręba** – 29 organizacji pozarządowych, w tym: 24 stowarzyszenia, 2 fundacje, 3 kluby sportowe w formie stowarzyszeń; **Jeżów Sudecki** – 11 stowarzyszeń; **Jelenia Góra** - ok. 320 stowarzyszeń, fundacji, klubów sportowych w formie stowarzyszeń; **Bolków** – 33 organizacje pozarządowe; **Świerzawa** – 20 organizacji pozarządowych; **Gmina Mysłakowice** – 32 organizacje pozarządowe).⁵

Zaangażowanie społeczne mieszkańców AJ w sprawy samorządu terytorialnego, mierzone średnią frekwencją w wyborach władz samorządowych, jest porównywalne ze średnią krajową. Średnia frekwencja w wyborach wójtów, burmistrzów, prezydentów w 2010 r.⁶ w Aglomeracji Jeleniogórskiej wyniosła 49,06%, frekwencja na poziomie województwa 45,22%, na poziomie kraju 47,32%. W wyborach Prezydenta RP w 2010 r., frekwencja wyborcza w AJ była niższa (46,90%) niż w województwie dolnośląskim (52,82%) oraz w kraju (55,30%).

d. Edukacja i kultura

Dostęp do edukacji, poziom wykształcenia oraz kwalifikacje zawodowe ludności stanowią najważniejsze czynniki mające wpływ na poziom życia. System edukacyjny w Polsce obejmuje dzieci i młodzież od 3-21 lat (poziom przedszkolny, podstawowy,

⁵ Informacje zebrane w gminach i powiecie Aglomeracji Jeleniogórskiej

⁶ www.wyborcy2010.pkw.gov.pl, data pobrania 16.02.2013

gimnazjalny i I stopień studiów) lub do 24 lat (II poziom studiów). Polski system kształcenia tworzą zatem następujące formy edukacyjne: przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne, policealne, artystyczne i inne. Do systemu edukacyjnego nie zalicza się kształcenia wyższego, jednakże z uwagi na to, iż na terenie AJ funkcjonują uczelnie wyższe, w niniejszym dokumencie zostaną one uwzględnione.

Wczesny etap edukacji oparty jest na szeroko rozumianym systemie edukacji przedszkolnej, o tyle istotnym, że umożliwiającym rodzicom dzieci przedszkolnych podjęcie pracy, co jest związane ze zmniejszaniem się stopy bezrobocia.

W AJ w 2012 r. funkcjonowało 46 przedszkoli, dysponującymi łącznie 4 737 miejscami, z których korzystało 4 654 dzieci. Z przedstawionych danych wynika, że ilość oferowanych miejsc w przedszkolach jest większa niż liczba dzieci z nich korzystających. Dynamikę zmian liczby przedszkoli, liczby miejsc przedszkolnych oraz liczby dzieci w przedszkolach przedstawiono w tabelach 9-11.

Tabela 9. Liczba przedszkoli w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba przedszkoli w AJ	39	46	117,95	7
Liczba przedszkoli w WDLN (os.)	518	616	118,92	158
Udział AJ/WDLN (%)	7,53	7,47	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 10. Liczba miejsc przedszkolnych w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba miejsc przedszkolnych w AJ	4 100	4 737	115,54	637
Liczba miejsc przedszkolnych w WDLN (os.)	56 444	67 924	120,34	10 480
Udział AJ/WDLN (%)	7,26	6,97	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 11. Liczba dzieci w przedszkolach w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba dzieci w przedszkolach w AJ	4 246	4 654	109,61	408

Liczba dzieci w przedszkolach w WDLN (os.)	58 161	65 934	113,36	7 77 3
Udział AJ/WDLN (%)	7,30	7,06	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W relacji do 2009 roku liczba przedszkoli zwiększyła się o 7 (o 17,95%), jest to dynamika podobna do występującej w województwie dolnośląskim (18,92%). Liczba miejsc przedszkolnych zwiększyła się o 637 miejsc (o 15,54%), dynamika występująca w województwie dolnośląskim 20,34%. Liczba dzieci również się zwiększyła o 408 (o 9,61%), podczas gdy w województwie dolnośląskim zmiana ta wyniosła 13,36%.

Kolejnym etapem edukacji jest kształcenie na poziomie podstawowym, gimnazjalnym, ponadgimnazjalnym i zawodowym. Kształtowanie się liczby szkół podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych i zawodowych w latach 2009 i 2012 przedstawiono w tabelach 12-15.

Tabela 12. Liczba szkół podstawowych w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba szkół podstawowych w AJ	66	63	95,45	-3
Liczba szkół podstawowych w WDLN	822	792	96,35	-30
Udział AJ/WDLN (%)	8,03	7,95	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 13. Liczba szkół gimnazjalnych w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba szkół gimnazjalnych w AJ	40	38	95,00	-2
Liczba szkół gimnazjalnych w WDLN	492	500	101,63	8
Udział AJ/WDLN (%)	8,13	7,60	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 14. Liczba szkół ponadgimnazjalnych (liceów ogólnokształcących) w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba szkół ponadgimnazjalnych w AJ	15	13	87	- 2
Liczba szkół ponadgimnazjalnych w WDLN	153	146	95	- 7
Udział AJ/WDLN (%)	9,80	8,90	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 15. Liczba szkół zawodowych dla młodzieży w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba szkół zawodowych dla młodzieży w AJ	8	7	87,50	- 1
Liczba szkół zawodowych dla młodzieży w WDLN	95	94	98,95	- 1
Udział AJ/WDLN (%)	8,42	7,45	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W latach 2009-2012 w AJ zmniejszeniu uległa liczba wszystkich rodzajów szkół co było spowodowane przede wszystkim stale zmniejszającą się liczbą uczniów.

Poprawa dostępności i wspierania uczenia się przez całe życie jest jednym z ważniejszych czynników rozwoju współczesnej gospodarki. Dlatego też, istotnym jest możliwość podnoszenia kwalifikacji w szkołach policealnych dla dorosłych (tabela 16).

Tabela 16. Liczba szkół policealnych dla dorosłych w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba szkół policealnych dla dorosłych w AJ	26	14	53,85	-12
Liczba szkół policealnych dla dorosłych w WDLN	259	186	71,86	-73
Udział AJ/WDLN (%)	10,04	7,53	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Pomimo istotności podnoszenia kwalifikacji przez całe życie, liczba szkół policealnych w 2012 r. w relacji do 2009 r. zmniejszyła się o 12 szkół (o 46,15%).

Szkolnictwo wyższe w AJ reprezentowane jest przez:

- Wydział Ekonomii, Zarządzania i Turystyki Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu z siedzibą w Jeleniej Górze. Uczelnia kształci studentów na studiach pierwszego i drugiego stopnia, na trzech kierunkach: Ekonomia, Zarządzanie i Turystyka. Wydział posiada również uprawnienia do prowadzenia studiów trzeciego stopnia (doktoranckich). Studia prowadzone są w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym.
- Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa w Jeleniej Górze jest publiczną wyższą szkołą zawodową, nie jest zobligowana statusem prawnym do działalności naukowej, rozwija front badań w dyscyplinach, w których posiada uprawnienia do prowadzenia studiów. KPSW, jest jedyną samodzielną wyższą uczelnią w regionie Karkonoszy. Uczelnia kształci studentów na dwóch wydziałach: Nauk Humanistycznych i Społecznych oraz Przyrodniczo-Technicznym, na studiach I stopnia.
- Wyższa Szkoła Menedżerska w Legnicy, Ośrodek w Jeleniej Górze. Ośrodek prowadzi szeroko pojętą działalność dydaktyczną (studia I stopnia) na trzech kierunkach: Zarządzanie i Inżynieria Produkcji, Bezpieczeństwo Narodowe, Matematyka.
- Politechnika Wrocławska, Zamiejskowy Ośrodek Dydaktyczny w Jeleniej Górze, kształci studentów studiów I stopnia na pięciu wydziałach: Budownictwa, Mechanicznym, Elektroniki, Inżynierii Środowiska, Informatyki i Zarządzania.

Potencjał naukowo-badawczy gmin tworzących Aglomerację jest dość niski, skoncentrowany przede wszystkim w Jeleniej Górze (3,40 % ogółu studentów województwa).

Na infrastrukturę kulturalną składają się kina, instytucje muzyczne (chóry, filharmonia), teatry, muzea, biblioteki oraz domy i centra kultury. W AJ w 2012 r. funkcjonowały 3 kina (Złotoryja – miasto, Jelenia Góra – 2 kina). Ponadto na obszarze AJ funkcjonują następujące instytucje kulturalne:

- teatry,
- muzea,
- domy kultury,
- biura wystaw artystycznych, galerie,
- centra edukacji ekologicznej.

We wszystkich miastach, gminach miejskich, miejsko-wiejskich oraz wiejskich działają bardzo prężnie Ośrodki Kultury, które między innymi są organizatorami wielu imprez cyklicznych oraz życia kulturalnego lokalnej społeczności.

Cykliczne imprezy kulturalne są jednym z ważniejszych produktów „kulturowych” każdego regionu, w tym również AJ. Większość z nich ma charakter imprez lokalnych, jednakże niektóre z nich zdobyły uznanie ogólnopolskie i międzynarodowe.

Do najważniejszych wydarzeń kulturalnych organizowanych przez gminy AJ należą m.in.:

- Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych w Jeleniej Górze,
- Ogólnopolski Festiwal „Gwiazdy Promują” w Jeleniej Górze,
- Jeleniogórskie Spotkania Teatralne w Jeleniej Górze,
- Art & Glass Festival w Jeleniej Górze
- Jarmark Staroci i Osobliwości w Jeleniej Górze
- Festiwal Silesia Sonans w Jeleniej Górze,
- Festiwal Filmów Komediodowych BAREJADA w Jeleniej Górze,
- Międzynarodowy Festiwal Teatrów Awangardowych „PESTKA” w Jeleniej Górze,
- Międzynarodowy Festiwal Filmowy „ZOOM – zbliżenia” w Jeleniej Górze,
- Międzynarodowy Krokus Jazz Festival w Jeleniej Górze
- Karkonoski Festiwal Światła w Jeleniej Górze,
- World Snow Day – Światowy Dzień Śniegu w Karpaczu,
- Gitarą i Piórem w Borowicach,
- Międzynarodowy Zjazd Saniami Rogatymi w Karpaczu,
- Ogólnopolska Turystyczna Giełda Piosenki Studenckiej w Szklarskiej Porębie,
- Zlot Starych Szybowców Grunty-Baby na Górze Szybowcowej (Szybowisko) w Jeżowie Sudeckim,
- Piknik Średniowieczny – Wieża Książęca w Siedlęcinie,
- Festiwal Rocka Gotyckiego Castle Party na zamku Bolków w Bolkowie,
- Ogólnopolski Festiwal Filmów Komediodowych w Lubomierzu,
- Izerska Gala w Mirsku
- Otwarte Międzynarodowe Mistrzostwa w Płukaniu Złota w Złotoryi,
- Warsztaty Artystyczne w Dobkowie,
- Czary Mary Nie Do Wiary! w Lubiechowej,
- Wystawa Hodowlana Koni Rasy Śląskiej w Lubomierzu,
- Święto miodu i produktu regionalnego w Bolkowie,
- VII wieczny Piknik Rycerski w Bolkowie,
- Kwisonalia w Gryfowie Śląskim.

Aglomeracja Jeleniogórska posiada dość dobrze rozwiniętą, kompleksową ofertę kulturalną. Charakteryzuje się ona, relatywnie zindywidualizowaną, nieintegrującą gminy AJ formą, jednakże jest na tyle bogata i interesująca, że możliwe jest stworzenie pakietów ofert kulturalnych Aglomeracji Jeleniogórskiej.

2. Sfera gospodarcza

a. Gospodarka

Rozwój turystyki oraz infrastruktury turystycznej pozwala jednoznacznie stwierdzić, że działania podejmowane w obszarze turystyki są ważnym elementem usług. Usługi turystyczne mogą być, obok przemysłu i budownictwa, dominującą gałęzią gospodarki w Aglomeracji Jeleniogórskiej i mają ogromny wpływ na dochody i rozwój gospodarczy powiatów oraz gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej.

Tabela 17. Liczba zatrudnionych w poszczególnych sektorach gospodarki w Aglomeracji Jeleniogórskiej w 2011 r.

Wyszczególnienie	Sektory gospodarki		
	Rolnictwo	Przemysł i budownictwo	Usługi
Zatrudnienie ogółem (os.)	1 756	13 120	25 929
Udział zatrudnionych w sektorach w ogóle zatrudnionych (%)	4,30	32,15	63,54

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Rynek pracy w województwie dolnośląskim w 2011 r.*, Informacje i Opracowania Statystyczne, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław 2012, tabela nr 5, s. 47-58.

W gospodarce AJ największą rolę odgrywa sektor usług (w tym usług turystycznych), w którym zatrudnionych było 25 929 osób. W drugim, co do wielkości generowanego zatrudnienia, sektorze przemysłu i budownictwa zatrudnionych było 13 120 osób. Z tabeli 17 wynika, że sektory: przemysł i budownictwo oraz usługi (szczególnie w obszarze usług turystycznych) przy właściwym ich zagospodarowaniu i podjęciu działań w kierunku rozwoju i innowacyjności, mogą stać się główną siłą napędową rozwoju gospodarki AJ.

Sytuację gospodarczą AJ można również rozpatrywać w kontekście dynamiki tworzenia podmiotów gospodarki rynkowej.

rynek pracy

Tabela 18. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Podmioty gospodarki narodowej w AJ	26 783	27 741	103,58	958
Podmioty gospodarki narodowej w WDLN	316 811	336 928	106,35	20 117
Udział AJ/WDLN (%)	8,45	8,23	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Z powyższego zestawienia wynika, że w badanym okresie liczba podmiotów gospodarki narodowej wykazywała tendencję rosnącą. W 2012 r. nastąpił wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej w AJ w porównaniu do 2009 r. o 958 podmiotów, czyli o 3,58%. Udział podmiotów gospodarki narodowej w AJ w ogólnej liczbie tych podmiotów w województwie dolnośląskim w badanym okresie zmniejszył się nieznacznie (z 8,45% do 8,23%).

Efektywność gospodarki AJ pośrednio można mierzyć również za pomocą wielkości wpływów podatkowych do budżetów jednostek samorządu terytorialnego z tytułu podatku PIT i CIT.

Tabela 19. Dochody budżetów gmin tworzących Aglomerację Jeleniogórską z podatku PIT w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Dochody z PIT w AJ (zł)	107 526 681	121 995 429	113,46	14468748
Dochody z PIT do budżetów gmin w WDLN (zł)	1 808 397 046	2 047 801 933	113,23	239 404 887
Udział AJ/WDLN (%)	5,95	5,96	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Wpływy z podatku PIT do budżetów powiatów i gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej w 2012 r. w relacji do 2009 r. zwiększyły się o 13,46%, co świadczy o zwiększonej aktywności społeczeństwa AJ w zakresie podejmowania działań przedsiębiorczych.

Tabela 20. Dochody budżetów gmin tworzących Aglomerację Jeleniogórską z podatku CIT w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Dochody z CIT w AJ (zł)	4 896 668	5 828 903	119,04	932 235
Dochody z CIT do budżetów gmin WDLN (zł)	188 383 340	330 776 420	175,59	142 393 080
Udział AJ/WDLN (%)	2,60	1,76	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Pomimo wzrostu wpływów z podatków CIT do budżetów gmin AJ w latach 2009 i 2012, oraz wpływów z CIT do budżetów gmin w skali województwa, przeciętne wpływy z tego podatku w przeliczeniu na jednego mieszkańca są blisko 10-krotnie mniejsze (w 2012 r. wynosiły 12,81 zł/1 mieszkańca) niż średnia dla województwa, która w 2012 r. wynosiła 113,50 zł.⁷

Tabela 21. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba osób fizycznych prowadzących dział. gosp. w AJ	19 134	19 157	100,12	23
Liczba osób fizycznych prowadzących dział. gosp. w WDLN	224 925	232 065	103,17	7 140
Udział AJ/WDLN (%)	8,51	8,25	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w AJ w latach 2009 i 2012 zmieniła o 0,12%, w skali województwa dolnośląskiego, liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą zwiększyła się o 3,17%.

b. Turystyka

⁷ Źródło: BDL

Usługi turystyczne jako dominująca gałąź gospodarki w Aglomeracji Jeleniogórskiej, mająca ogromny wpływ na dochody i rozwój gospodarczy powiatów oraz gmin AJ, powinny być postrzegane jako priorytetowy obszar funkcjonowania AJ. Do osiągnięcia sukcesu w tej dziedzinie nie wystarcza posiadanie bazy noclegowej, gastronomicznej, czy nawet infrastruktury turystycznej na obszarze o wysokich walorach krajobrazowych. Należy jeszcze zachęcić turystów do odwiedzenia malowniczego regionu, a do tego potrzebna jest odpowiednia promocja. Kolejnym ważnym elementem rozwoju usług turystycznych jest tworzenie nowych atrakcji, takich jak np. przywracanie do świetności obiektów zabytkowych (szczególnie kompleksów pałacowo-parkowych i promowanie ich jako, wyjątkowych atrakcji turystycznych), wytyczanie szlaków rowerowych, uruchamianie wyciągów i tras narciarskich o najwyższych europejskich standardach, jak też organizowanie imprez cyklicznych, które w dłuższej perspektywie czasowej będą ściśle kojarzone z Aglomeracją Jeleniogórską.

W przypadku każdej z gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej istnieją usługi turystyczne ukierunkowane na profil odbiorcy, które można sklasyfikować następująco:

- turystyka piesza,
- turystyka narciarska (sport i rekreacja zimowa), narciarstwo biegowe,
- turystyka rowerowa górską, nizinna
- turystyka wodna (żeglarstwo, kajakarstwo, turystyka motorowodna)
- turystyka konna,
- turystyka uzdrowiskowa,
- turystyka medyczna,
- sporty ekstremalne (wspinaczka skałkowa, wspinaczka jaskiniowa, bouldering, skoki na linie, szybownictwo i lotnictwo, paralotniarstwo, rajdy samochodowe i motorowe, szkoły przetrwania, paintball, biegi na orientację),
- agroturystyka.

Liczba miejsc noclegowych ogółem w AJ w 2012 r. wyniosła 21 162.

W 2009 r. turyści zagraniczni stanowili 12,50% wszystkich turystów korzystających z noclegów a w roku 2012, 11,45%, co świadczy o mniejszym zainteresowaniu turystów zagranicznych gminami znajdującymi się na obszarze Aglomeracji Jeleniogórskiej. Charakterystykę branży turystycznej przedstawiono w tabeli 22.

Tabela 22. Charakterystyka branży turystycznej Aglomeracji Jeleniogórskiej

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012
Obiekty ogółem	327	288	270	390
Miejsca ogółem noclegowe	18 807	16 701	17 899	21 162
Korzystający z noclegów ogółem	461 705	440 480	485 792	581 318
Udzielone noclegi ogółem	1 518 713	1 433 493	1 5173 31	1 795 009

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W badanym okresie liczba obiektów noclegowych zwiększyła się o 19,26% w stosunku do roku bazowego 2009. Liczba miejsc noclegowych zwiększyła się o 2 355 miejsc, wzrosła również liczba osób korzystających z noclegów ogółem o 119 613 osób (25,90%).

W Aglomeracji działają: hotele cztero-, trzy- i jednogwiazdkowe, pensjonaty, motele, domy wczasowe, gospodarstwa agroturystyczne, pensjonaty, schroniska oraz inne obiekty zbiorowego zakwaterowania. Dzięki wsparciu inwestycji na terenie AJ znajduje się wiele obiektów hotelarskich o podwyższonym standardzie obsługi, które istotnie wpływają na atrakcyjność oraz wpływy do budżetów gmin AJ.

Oferta turystyczna gmin AJ konkuruje z dobrze rozpoznawalnymi produktami turystycznymi oferowanymi przez gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz Kotliny Kłodzkiej (Złoty Stok, Polanica-Zdrój, Duszniki-Zdrój – Zieleniec, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Długopole-Zdrój, Kłodzko, Bystrzyca Kłodzka – Międzygórze, Stronie Śląskie – Kletno oraz Czarna Góra). Ponadto, oferta turystyczna Aglomeracji Jeleniogórskiej ma szansę konkurować z atrakcjami zagranicznymi oferowanymi przez duże ośrodki zagraniczne, m.in. w Pradze, Dreźnie, Libercu, czy też Skalnym Miasteczku.

Bazę sportowo-rekreacyjną gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej charakteryzuje zróżnicowany poziom, jakości zaplecza technicznego oraz skala realizowanych imprez i aktywności. Należy podkreślić, iż zbiór obiektów o ponadlokalnym znaczeniu, przyciąga nie tylko mieszkańców Aglomeracji, ale także osoby spoza analizowanego obszaru i obejmuje:

- **Wyciągi narciarskie**, m.in.: Szklarska Poręba to 19 wyciągów narciarskich, wyciąg krzesełkowy na Szrenicę: nartostrady FIS, Lolobrygida, Puchatek, Śnieżynka oraz Hala Szrenicka, Mikrostacja Sportów Zimowych Łysa Góra z 5 wyciągami narciarskimi, oświetlonym i sztucznie naśnieżanym stokiem narciarskim (Dziwiszów), wyciąg na

- Kopę, kompleks narciarki Śnieżka w Karpaczu składający się z 7 wyciągów narciarskich (Zbyszek, Liczyrzepa, Euro, Jan, Grosik, Złotówka), gmina Mirsk (Kolej Gondolowa Ski&Sun 1 107 m.n.p.m.);
- **narciarskie trasy biegowe:** przede wszystkim w Jakuszycach oraz Karpaczu Górnym, Izerski Szlak Cietrzewia – gmina Mirsk;
  - **narciarskie trasy zjazdowe:** powiat jeleniogórski (16,7 km), Iwówecki (2,4 km);
  - **trasy wspinaczkowe,** m.in.: Sokoliki w górach Sokolich, ściany wspinaczkowe w Rudawach Janowickich, Krucze Skały, Wojcieszów (speleologia);
  - **parki rozrywki,** m.in.: Dinopark w Szklarskiej Porębie, park miniatur w Kowarach, Western City w Ściegnach, Centrum Kolorowa w Karpaczu (alpine coaster – 1 000 m., Alpejski Tor Bobslejowy – 800 m.), mini zoo Podzamcze, Cyrkland;
  - **kryte pływalnie i aquaparki,** m.in.: Termy Cieplickie (Jelenia Góra), Aquapark Tropicana w Hotelu Gołębiowski (Karpacz), Basen Centrum Rehabilitacji Rolników (Szklarska Poręba), Basen w Hotelu Bornit (Szklarska Poręba), Basen w Hotelu Las (Szklarska Poręba), Basen w Hotelu Sasanka (Szklarska Poręba), Basen w Malachit Medical SPA (Karpacz), Basen w Chacie za wsią w Mysłakowicach, Jelenia Struga Medical SPA, Aquapark Hotel Sandra (Karpacz),;
  - **kompleksy sportów zimowych, innych niż narciarskie,** m.in.: Centrum Skiturowe w szkole górskiej (Samotnia nad Karpaczem);
  - **korty tenisowe:** Jelenia Góra, Janowice Wielkie, Karpacz, Szklarska Poręba, Kowary, Ściegny;
  - **trasy rowerowe:** przebiegają na terenie wszystkich powiatów AJ m.in.: euroregionalne magistrale rowerowe ERN, których przebieg przedstawia się następująco: ER 1 – trasa styku trzech granic, ER 2 – trasa Liczyrzepy, ER 3 – Odra – Nysa (odmiana tej trasy ER3b prowadzonej po polskiej stronie jest obecnie przygotowywana), ER 4 – Drezno – Wrocław (wykonywana odcinkami po stronie polskiej pomiędzy Zgorzelcem a Jaworem i Złotoryją), ER 6 – Dolina Bobru;
  - **kompleksy sportowe,** m.in. (boiska wielofunkcyjne wraz z bieżniami, siłowniami, basenem krytym): hala wspinaczkowa Pochylnia, hala sportowa w Jeżowie Sudeckim, Hala Sportowa TĘCZA w Złotoryi, Hala Sportowa w Mirsku, kompleks boisk z siłownią parkową i zapleczem sportowym oraz basenem w Świerzawie, Hala Sportowa w Janowicach Wielkich;

- **zbiorniki wodne:** Jezioro Pilchowickie, Leśniański Zbiornik Wodny na Kwisie, stawy Podgórzyńskie, Jezioro Złotnickie, Stawy Rębiszowskie, rzeka Bóbr na odcinku od Marciszowa do Wojanowa - popularna trasa spływów kajakowych i raftingu;
- **lotniska:** w Jeleniej Górze;
- **szybowiska:** Góra Szybowcowa w Jeżowie Sudeckim;
- **lodowiska:** w Karpaczu – całoroczne syntetyczne, w Jeleniej Górze – sezonowe („białe orliki);
- **strzelnice:** strzelnica myśliwska w Mroczkowicach (Gmina Mirsk);
- **imprezy sportowe**, m.in.: Mistrzostwa w Kajakarstwie Górskim AMP Kamienna, Międzynarodowe Szybowcowe Mistrzostwa Polski Kobiet, Zawody szybowcowe – Lotnisko Jelenia Góra, Akademickie Mistrzostwa Polski w celności lądowania, Zawody rowerowe Łysogórki, Tour de Pologne, MTB Marathon, Karkonosze MTB Tour, World Snow Day w Karpaczu, Bieg Piastów, Puchar Świata, Puchar Polski, Puchar Karkonoszy – Polana Jakuszycka – zawody w biegach narciarskich, Festiwal Rowerowy – Szklarska Poręba.

c. Sport i rekreacja

Rekreację należy określić jako aktywny wypoczynek. Jest to jedna z wielu form działania, wybrana dobrowolnie przez człowieka z tytułu indywidualnych zainteresowań oraz dla własnej satysfakcji, podejmowana poza obowiązkami zawodowymi, domowymi i społecznymi, w czasie wolnym od pracy. Problem rekreacji zyskuje coraz większe znaczenie, co związane jest ze skracaniem czasu pracy, podnoszeniem poziomu życia oraz wymaganiami współczesnego człowieka. Rekreacja daje również możliwość przeciwdziałania sytuacjom stresowym oraz zapobiega rozwojowi chorób cywilizacyjnych.

Dobrowolną i świadomą działalnością człowieka jest również sport, który służy zaspokajaniu potrzeb związanych z zabawą, rywalizacją, czy doskonaleniem cech psychofizycznych. Sprzyja również utrzymaniu zdrowia oraz kształtuje charakter i rozwija cechy osobowościowe: silną wolę, wytrwałość, zdyscyplinowanie, poczucie wspólnoty i koleżeństwa.

Na przestrzeni lat 2008 i 2012 liczba klubów sportowych działających w gminach Aglomeracji Jeleniogórskiej wzrosła o 15,80% (tabela 23). W tym samym okresie w województwie dolnośląskim nastąpił ich wzrost z 899 do 1208 (o 34,37%). Liczba sekcji

sportowych spadła w stosunku do roku 2008, jednak wzrosła w odniesieniu do roku 2010. Liczba ćwiczących osób wzrosła w 2012 o 9,15%, w stosunku do roku bazowego 2008, co świadczy o coraz większej świadomości i przekonaniu mieszkańców AJ co do konieczności uprawiania sportów.

Tabela 23. Liczba klubów sportowych, sekcji sportowych i ćwiczących w Aglomeracji Jeleniogórskiej

Wyszczególnienie	2008	2010	2012
Kluby (szt.)	95	101	110
Sekcje sportowe (szt.)	184	177	181
Ćwiczący (os.)	5 268	5 359	5 750

Dane dotyczące Kultury Fizycznej, Sportu i Rekreacji agregowane są co dwa lata.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

3. Sfera infrastrukturalna

a. Mieszkalnictwo

Sytuacja mieszkaniowa w Aglomeracji Jeleniogórskiej z punktu widzenia inwestycji mieszkaniowych jest dość niekorzystna. Liczba mieszkań oddanych do użytku w AJ wynosi 714 sztuk co stanowi 4,75% liczby mieszkań oddanych do użytku w województwie dolnośląskim) i uległa zmniejszeniu o 12,61 %.

Tabela 24. Liczba mieszkań oddanych do użytku w Aglomeracji Jeleniogórskiej w latach 2009 i 2012

Kategoria	2009	2012	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba mieszkań oddanych do użytku w AJ (szt.)	817	714	87,39	- 103
Liczba mieszkań oddanych do użytku WDLN (szt.)	14 143	15 028	106,25	885
Udział AJ/WDLN (%)	5,77	4,75	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

b. Infrastruktura techniczna i transportowa

Poniższa tabela przedstawia korzystających z instalacji wodno-kanalizacyjnych w % ogółu ludności Aglomeracji Jeleniogórskiej.

Tabela 25. Stopień wykorzystania instalacji wodno-kanalizacyjnych i gazowych przez mieszkańców jako % ogółu ludności Aglomeracji Jeleniogórskiej

Wyszczególnienie	2009	2010	2011
Wodociągi	70,50	70,90	70,90
Kanalizacja	41,70	43,10	45,80
Gaz	36,50	36,60	36,70

Brak danych za 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W Aglomeracji Jeleniogórskiej 70,90% mieszkańców korzysta z wodociągów, średnia dla województwa dolnośląskiego to 91,60%. Stan techniczny infrastruktury wodnej w większości gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej uznaje się za dobry, istniejący układ wód podziemnych i powierzchniowych oraz rurociągów przesyłowych jest zadowalający. Poziom skanalizowania gmin AJ wzrósł o 9,83%, nadal jednak nie jest zadowalający. Zróżnicowany jest poziom zaspokojenia potrzeb w dziedzinie infrastruktury kanalizacyjnej: dobra sytuacja w tym zakresie istnieje w miastach AJ, zła występuje na terenach gmin wiejskich Aglomeracji. Z instalacji gazowej korzysta 36,70% mieszkańców AJ.

Zewnętrzny układ infrastruktury drogowej Aglomeracji Jeleniogórskiej tworzony jest poprzez następującą sieć dróg krajowych:

- droga ekspresowa S3 (Świnoujście – Lubawka);
- autostrada A4 (granica państwa – Jędrzychowice – Bolesławiec – Wrocław – Katowice – Kraków – Rzeszów – Korczowa – granica państwa);
- nr 30 (Jelenia Góra - Zgorzelec – granica państwa) – stan techniczny niezadawalający, duży stopień „skoleinowania” nawierzchni drogowej, nieprzystosowanie do przenoszenia dużych obciążeń.

Dodatkowo układ dróg krajowych uzupełniony jest o sieć dróg wojewódzkich, które w Aglomeracji Jeleniogórskiej przebiegają w następujący sposób:

- nr 328 (Nowe Miasteczko – Przemków – Chocianów – Chojnów – Złotoryja – Świerzawa – Wojcieszów – Marciszów),
- nr 360 (Wieża – Giebułtów),

- nr 361 (Krzewie – Proszówka - Mirsk – Orłowice – Czerniawa – granica państwa) – stan drogi niezadowolający,
- nr 363 (Bolesławiec – Złotoryja – Jawor – Janków),
- nr 364 (Gryfów Śląski – Lwówek Śląski – Złotoryja – Legnica) – stan drogi niezadowolający,
- nr 365 (Jelenia Góra – Legnica),
- nr 366 (Kowary – Piechowice),
- nr 367 (Jelenia Góra – Wałbrzych).

Stan infrastruktury drogowej przez wszystkie gminy Aglomeracji Jeleniogórskiej oceniany jest jako wymagający interwencji. Górski teren determinujący dostępność komunikacyjną powoduje, że czas dojazdu do centrum Aglomeracji Jeleniogórskiej (Jeleniej Góry), z takich miast jak Gryfów Śląski, czy też Złotoryja jest dość długi w stosunku do odległości i wynosi średnio 30-45 min.

Potrzeby rozbudowy infrastruktury drogowej odnoszą się głównie do zewnętrznego skomunikowania gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej oraz budowy obwodnic celem odciążenia obszarów centrów miast. Ważnym, wręcz niezbędnym zadaniem jest podjęcie działań zmierzających do skomunikowania Aglomeracji Jeleniogórskiej z drogą ekspresową S3. Równie istotnym jest podejmowanie prac zmierzających do modernizacji dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w tym zniszczonych, związanych z transportem wydobywczym w kamieniołomach zlokalizowanych na terenie Aglomeracji.

W gminach Aglomeracji Jeleniogórskiej, przez które przebiegają linie kolejowe, stan infrastruktury kolejowej oceniany jest, jako niezadowolający. Szczególnie negatywnie oceniane są obiekty dworców, kładki oraz wiadukty, które negatywnie oddziałują na ich wizerunek.

Najważniejsze postulaty dotyczące utrzymania i rozwoju połączeń kolejowych na terenie AJ wiążą się ze skomunikowaniem z dużymi ośrodkami takimi jak: Wrocław, Praga, Drezno, Berlin. Wskazuje się między innymi na potrzebę: utworzenia sprawnej Kolei Aglomeracyjnej, zapewnienia szynobusów do Czech i Niemiec, wykorzystania linii kolejowych do celów turystycznych ze względu na wyjątkowe walory widokowe oraz inżynieryjne (np. pociągi „retro”, Turystyczna Linia Kolejowa Jelenia Góra – Lwówek Śląski – ze stylowymi stacyjkami kolejowymi, tunelami, wiaduktami oraz otaczającym krajobrazem) i modernizacji infrastruktury kolejowej w celu stworzenia sprawnych połączeń międzynarodowych.

Ze względu na rozwój zrównoważonego transportu miejskiego na obszarze Aglomeracji Jeleniogórskiej zauważalny jest brak nowoczesnego centrum przesiadkowego, którego

funkcja z powodów logistycznych powinna zostać zlokalizowana w centrum Aglomeracji, tj. w Jeleniej Górze.

c. Gospodarka odpadami

W gospodarce odpadami, w ostatnim czasie nastąpiły ogromne zmiany, które wymuszają podejmowane przez gminy i AJ nowe, innowacyjne działania w tym zakresie.

Gminy Aglomeracji Jeleniogórskiej zostały przyporządkowane do trzech z sześciu istniejących w województwie dolnośląskim regionów gospodarki odpadami oraz zobowiązane do wyznaczania instalacji regionalnych i zastępczych. Przy podziale kierowano się również efektywnością ekonomiczno-ekologiczną. Podział AJ na regiony gospodarki odpadami przedstawia tabela 26.

Tabela 26. Podział gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej na regiony gospodarki odpadami

Lp.	Gmina/Powiat	Region gospodarki odpadami
1	Jelenia Góra	Środkowosudecki
2	Janowice Wielkie	Środkowosudecki
3	Jeżów Sudecki	Środkowosudecki
4	Karpacz	Środkowosudecki
5	Kowary	Środkowosudecki
6	Mysłakowice	Środkowosudecki
7	Piechowice	Środkowosudecki
8	Podgórzyn	Środkowosudecki
9	Stara Kamienica	Środkowosudecki
10	Szklarska Poręba	Środkowosudecki
11	Gryfów Śląski	Zachodni
12	Lubomierz	Środkowosudecki
13	Mirsk	Środkowosudecki
14	Wleń	Środkowosudecki
15	Świerzawa	Środkowosudecki
16	Wojcieszów	Środkowosudecki
17	Złotoryja	Północny
18	Pielgrzymka	Środkowosudecki
19	Bolków	Środkowosudecki

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa dolnośląskiego*, Wrocław 2012, s. 232.

Stworzenie regionów gospodarki odpadami powinno doprowadzić do zredukowania ilości odpadów oraz ich właściwego zagospodarowania. W każdym regionie powinny funkcjonować regionalne instalacje przetwarzania odpadów komunalnych (KRIPÓ), takich jak:

- instalacje mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów,
- kompostownie, czyli instalacje do przetwarzania bioodpadów,
- składowiska odpadów, gdzie trafią pozostałości z sortowania odpadów komunalnych nienadających się do ponownego wykorzystania,
- spalarnie odpadów.

Nowy system gospodarki odpadami nastawiony jest na selektywną zbiórkę odpadów u „źródła”, czyli w miejscu powstania, np. gospodarstwie domowym. Jednostki samorządu terytorialnego Aglomeracji Jeleniogórskiej stworzyły i zatwierdziły, w tym celu, stosowne uchwały i powoli wdrażają system segregowania odpadów i umieszczania ich w osobnych pojemnikach, a następnie ich składowanie, kompostowanie oraz spalanie.

Dotychczasowe pomiary wykazują na terenie AJ spadek niekorzystnego zjawiska gromadzenia odpadów wytworzonych i składowanych. W 2009 r. wytworzono 648,9 ton odpadów na km², podczas gdy w 2012 r. jedynie 521,20 ton odpadów. W województwie dolnośląskim w latach 2009 i 2012 wytworzono odpowiednio 1 669,80 i 1 730,50 ton odpadów na km². Wielkość odpadów poddanych odzyskowi zmniejszyła się z 312,20 tys. ton, (średnia na jst – 15,61 tys. ton) do 230,80 ton w 2012 r., (średnia na jst – 11,54 tys. ton).⁸ Dlatego bardzo istotnym jest dostrzeżenie potrzeby podjęcia działań zmierzających do rekultywacji składowisk odpadów na terenie gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej. Założenia przyjęte w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami⁹ jasno określają zakres zadań, związanych z zamykaniem i rekultywacją składowisk odpadów innych niż niebezpieczne (cel krótkoterminowy do 2017 r. nr 5). W dokumencie tym wskazano również podmioty odpowiedzialne za rekultywację składowisk, są to: gminy, związki międzygminne, inwestorzy prywatni w ramach partnerstwa prywatno-publicznego. Źródła finansowania tych działań

---

⁸ Źródło: BDL, 2012.

⁹ *Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego*, 2012, Załącznik do uchwały nr XXIV/616/12 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 czerwca 2012 r., Wrocław, czerwiec 2012, s. 26,186,423.

powinny pochodzić ze środków własnych wymienionych podmiotów oraz funduszy pomocowych UE.

Należy jednak podkreślić, że poza działalnością wynikającą z zapisów Ustawy o odpadach (Dz.U. Nr 0 z 2013 r., poz. 21) oraz innych aktów prawnych i dokumentów, większość gmin AJ podejmuje i angażuje się w działania i inicjatywy ekologiczne.

d. Gospodarka wodna

W Aglomeracji Jeleniogórskiej znajdują się ujęcia wód powierzchniowych o zróżnicowanym charakterze. Są to m.in. duże ujęcia rzeczne, ujęcia na zbiornikach zaporowych czy też ujęcia na rzekach i potokach górskich, z których woda niejednokrotnie mieszana jest później z wodą pochodzącą z ujęć infiltracyjnych.

Jednym ze sposobów badania stanu wód powierzchniowych jest monitoring operacyjny (MO). Instrument polityki wodnej mający na celu śledzenie bieżących zmian w zakresie tych parametrów, które charakteryzują czynniki powodujące zagrożenie oraz będącym elementem kontroli realizacji planów gospodarowania wodami w dorzeczu. Zakres badań obejmuje element biologiczny i wybrane elementy fizykochemiczne.

W tabeli 27 przedstawiono ocenę stanu ekologicznego w poszczególnych punktach pomiarowych monitoringu operacyjnego.

Tabela 27. Ocena stanu wód powierzchniowych na terenie Aglomeracji Jeleniogórskiej w 2011 r. na podstawie wyników monitoringu operacyjnego

L.p.	Ujęcie	Nazwa punktu	Klasa elementów biologicznych	Klasa elementów fizykochemicznych	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny
1.	Kaczawa od źródła do Kamiennika	Kaczawa powyżej Świerzawy	III	II	III	---
2.	Kaczawa od Kamiennika do Nysy Szalonej	Kaczawa – most w m. Jerzmanice	III	II	III	---
3.	Bóbr od Zadrnej do zb. Pilchowice	Bóbr – powyżej ujęcia w Wojanowie	---	II	---	PSD
4.	Łomnica od źródła do Łomniczki	Łomnica – poniżej Karpacza Górnego	I	I	I	---

5.	Jedlica od źródła do Łomniczki	Jedlica – Kowary Średnie	I	I	I	---
6.	Kamienna od źródła do Kamińczyka	Kamienna – m. Szklarska Poręba Górna	I	II	II	---
7.	Kamienna od Kamińczyka do Małej Kamiennej	Mała Kamienna – powyżej Ujęcia Górzyniec	I	I	I	---
8.	Wrzosówka od źródła do Podgórznej	Podgórzna – powyżej Ujęcia Podgórzyn	I	I	I	---
9 [†] .	Kwisa Długiego Potoku do zb. Złotniki	Kwisa poniżej ujścia Oldzy	II	IV	III	---
10 [†] .	Oldza	Oldza – ujście Kwisy (most)	II	IV	III	---
11.	Czerwonka ze zb. Sosnówka	Zbiornik Sosnówka	I	I	II	
12.	Kwisa Złotniki zb.	Zbiornik Złotniki	---	---	---	Dobry
13.	Bóbr Pilchowice zb.	Zbiornik Pilchowice	---	---	---	PSD_max

Legenda: † - z uwagi na brak danych za 2011 r., przedstawiono wartości za 2010 r.; I Bardzo dobry, II Dobry, III Umiarkowany, IV Słaby, V Zły; Dobry – PSD_max – Poniżej dobrego-przekroczone stężenie maksymalne; Dobry – PSD – Poniżej dobrego-przekroczone stężenie średnioroczne i maksymalne

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego*, Wrocław 2012, s. 41-53; *Ocena Jakości Wód Powierzchniowych Województwa Dolnośląskiego w 2010 r.*, Wrocław 2011, s.12-14, *Wojewódzka Baza Danych AQUA*, <http://www.Wroclaw.pios.gov.pl>

W 2011 r. monitoring operacyjny prowadzony był w 11 punktach pomiarowo-kontrolnych na terenie AJ, w tym 3 na zbiornikach zaporowych. Dobrym stanem/potencjałem ekologicznym charakteryzują się: Łomnica, Jedlica, Kamienna, Wrzosówka, Zbiornik Sosnówka. Najgorsze warunki – gdzie odnotowano słaby stan parametrów biologicznych – występują na mniejszych rzekach przyjmujących znaczny ładunek zanieczyszczeń lub

przepływających przez tereny o nieuporządkowanej gospodarce wodno-ściekowej: Kwisa i Oldza.¹⁰

W ramach monitoringu wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, w 2011 r. do badań wytypowano 8 punktów pomiarowo-kontrolnych (Bełczak – rz. Kaczawa, Grabarów – rz. Bóbr, Majówka – rz. Łomnica, Malina – rz. Jedlica, Kamieńczyk – rz. Kamienna, Górzyniec – rz. Mała Kamienna, Podgórzyn – Podgórna, Zbiornik Sosnówka) wyznaczonych na wodach powierzchniowych zaopatrujących 8 ujęć wodociągowych. Wyniki pomiarów monitoringu w powyżej wymienionych punktach, wskazały, że jakość wody pitnej w Aglomeracji Jeleniogórskiej w pięciu z ośmiu badanych ujęć spełnia kryteria, jakości wymagane dla wody pitnej. Jednocześnie badania przeprowadzona w punktach wskazały, że nie zostały przekroczone normy dotyczące zanieczyszczeń biologicznych.

4. Sfera środowiska naturalnego

a. Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych

Agglomeracja Jeleniogórska z racji położenia geograficznego posiada na swoim terenie liczne atrakcje przyrodnicze, choć stopień ich wykorzystania np. dla celów promocyjnych jest różnorodny. Jedną z najbardziej znanych atrakcji przyrodniczych jest Karkonoski Park Narodowy (KPN), którego powierzchnia wynosi 5 580 ha. W skład Parku wchodzi również dwie enklawy na Pogórzu Karkonoskim: Góra Chojnik oraz Wodospad Szklarki. KPN położony jest na terenie sześciu gmin: Szklarska Poręba, Piechowice, Jelenia Góra, Podgórzyn, Karpacz i Kowary. Na obszarze Aglomeracji Jeleniogórskiej występują także inne atrakcje przyrodnicze, co zostało przedstawione w tabeli 28.

---

¹⁰ *Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego*, Wrocław 2012, s. 44; *Ocena Jakości Wód Powierzchniowych Województwa Dolnośląskiego w2010 r.*, Wrocław 2011, s.12-14, *Wojewódzka Baza Danych AQUA*, <http://www.wroclaw.pios.gov.pl>

Tabela 28. Atrakcje przyrodnicze gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej

Lp.	Gminy	Atrakcje przyrodnicze
1	Jelenia Góra	<ul style="list-style-type: none"> - Karkonoski Park Narodowy i Góra Chojnik - Rudawski Park Krajobrazowy - Park Krajobrazowy Doliny Bobru - Stawy Podgórzyńskie, - Wzgórze Kościuszki - Wzgórze Krzywoustego - Park Paulinum - ścieżki przyrodnicze: Ścieżka przyrodniczo-historyczna Wzgórze Kościuszki; Ścieżka przyrodnicza na Górę Chojnik; Ścieżka w Borowym Jarze
2	Janowice Wielkie	<ul style="list-style-type: none"> - Dolina Janówki ze skałkami: Urwista, Skalny Most, Piec, Krowiarka, Starościńskie Skały, - Trzczańskie mokradła, - Rudawski Park Krajobrazowy, - Sokolik, Krzyżna Góra, - przełom Bobru
3	Jeżów Sudecki	<ul style="list-style-type: none"> -Góra Szybowcowa, - Łysa Góra, - Jezioro Modre, - Borowy Jar, - Jezioro Pilchowickie i Wrzeszczyńskie, - Marmidy przy elektrowni wodnej Bobrowice I, - Park Krajobrazowy Doliny Bobru,
4	Karpacz	<ul style="list-style-type: none"> - Skała granitowa MARMIT, - Śnieżka, przykład występowania hornfelsu – jednej z najtwardszych skał w Polsce (1602 m.n.p.m.), - Krucze Skały, - Dziki Wodospad na rzece Łomnicy, - Miejsce Anomalii Grawitacyjnej,
5	Kowary	<ul style="list-style-type: none"> - Sztolnie Kowary w Kopalni Liczyrzepa, - Rudawski Park Krajobrazowy, - Przełęcz Okraj, - Kowarskie Kopalnie, -Ścieżki edukacyjne „Jedlinki” i „Zielone Karkonosze”,
6	Mysłakowice	<ul style="list-style-type: none"> - Strużnickie Skały, - Diabelska Ambona, - Koziniec, - Rudawski Park Krajobrazowy, - Starościńskie Skały, - Góra Mrowiec, - Sowi Kamień,
7	Piechowice	<ul style="list-style-type: none"> - 700 letni Cis-pomnik przyrody, - Rezerwat Krokusów, - Wodospad Szklarki, - Śnieżne Kotły – kotły polodowcowe, - Wielki Szyszak (1509 m.n.p.m.),

		<ul style="list-style-type: none"> - Bobrowe Skały, - Cicha Dolina (rezerwat nietoperzy),
8	Podgórzyn	<ul style="list-style-type: none"> - stawy Podgórzyńskie, - Waloński Kamień, - Wodospad Podgórznej, - Kaskada Myi, - Szwedzkie Skały, Słup, Zameczysko, - Złoty Widok – naturalny punkt widokowy, - Zbiornik Sosnówka, - Naturalny punkt widokowy Patelnia, - Góra Witosza, - Wzniesienia: Smogornia (1489 m n.p.m.), Mały Szyszak (1435 m n.p.m.), Tępy Szczyt (1387 m n.p.m.),
9	Stara Kamienica	<ul style="list-style-type: none"> - Park Krajobrazowy Doliny Bobru, - Wysoki Kamień (1058 m.n.p.m.), - Księżyk – miejsce występowania kwarcu żyłowego, kryształów górskich, kwarcu mleczowego,
10	Szklarska Poręba	<ul style="list-style-type: none"> - Szrenica (1362 m.n.p.m), - Krucze Skały, - Wysoki Kamień, - Chybotek – najwyżej położony kamień o średnicy ok. 4 m, - Złoty Widok - stromy próg skalny nad rzeką Kamienną, - Wodospad Kamieńczyka, - Zakręt Śmierci, - Zbójnickie Skały,
11	Gryfów Śląski	<ul style="list-style-type: none"> - Wzgórza Radomickie, - Jezioro Złotnickie,
12	Lubomierz	<ul style="list-style-type: none"> - Park Krajobrazowy Doliny Bobru, - Dziki Wąwóz, - Maciejowski Park Pałacowy z rzadkimi i cennymi gatunkami drzew i krzewów, - Jezioro Pilchowickie,
13	Mirsk	<ul style="list-style-type: none"> - obszary chronione sieci Natura 2000: "Torfowisko Gór Izerskich", "Łąki Gór i Pogórza Izerskiego", Góry Izerskie, - Stóg Izerski (1 108 m.n.p.m.), - Biały Kamień na Sępiej Górze, - Naturalne gołoborze na Tłoczynie - Jelenie Skały na Tłoczynie, - Źródło Św. Wolfganga, - Mokry Kamień, Sicina, Słupiec, Wyrwak, - Użytek ekologiczny Stawy Rębiszowskie, - Las Kaolinowy, Gierczyńskie Łąki, - Kasztanowa Droga, - Odarte Skały, - rzeka Kwisa wraz z jej źródłami, - rezerwat Torfowiska Doliny Izery, - Ścieżka Geopark - śladami dawnego górnictwa kruszców, - Kopalnia Stanisław - najwyżej położona kopalnia odkrywkowa w Europie,

14	Wleń	<ul style="list-style-type: none"> - Jezioro Pilchowickie, - Rezerwat Przyrody Góra Zamkowa, - Park Krajobrazowy Doliny Bobru,
15	Świerzawa	<ul style="list-style-type: none"> - stanowiska agatowe w Różanej (najbogatsze w Polsce), - Fragment otuliny Parku Krajobrazowego „Dolina Bobru”, - „Buczyna storczykowa na Białych Skałach” – rezerwat przyrody, - „Murawy w Nowym Kościele” – planowany rezerwat przyrody - „Murawy na Przełęczy Widok” – planowany rezerwat, - „Sokołowskie Wzgórza” – planowany rezerwat, - wzgórze Wielisławka z pomnikiem przyrody „Organy Wielisławskie”, - komin bazaltowy „Jeziorna”, - Okole – szczyt z punktem widokowym, - stanowisko lawy poduszkowej pod Okolem, - Jaskinia Walońska,
16	Wojcieszów	<ul style="list-style-type: none"> - wzgórza Gór Kaczawskich : Młynica 456 m n.p.m., Mieszna 580 m n.p.m., Połom 667 m n.p.m., Miłek 566 m n.p.m. i Chmielarz 580 m n.p.m., - Rezerwat Góra Miłek (ciepłolubna i wapieniolubna szata roślinna występują tu gatunki chronione - storczyk obuwik pospolity, lilia złotogłów, dziewięciśń), - Mnogość jaskiń (unikatowe na skalę kraju zjawiska krasowe z bogatą szatą naciekową), - Nieczynna sztolnia poszukiwawcza uranu - na pn stoku Góry Chmielarz, - Zabytki dawnego górnictwa w rejonie Radzimowic z dobrze zachowanym szybem kopalnianym "Arnold" (miedź i uran), - Ścieżka przyrodniczo - dydaktyczna "Gruszka", - Ścieżka dydaktyczna "Wojcieszowskie skarby", - szlaki rowerowe – długość ok. 37 km - 5 zabytkowych pałaców na terenie miasta Wojcieszów, - Ruiny Szubienicy z przełomu XVI wieku
17	Złotoryja	<ul style="list-style-type: none"> - Kopalnia Złota AURELIA, - Krucze Skały, - Czartowska Skała, - Park krajobrazowy „Chełmy”, - Rezerwat Przyrody Wilcza Góra,
18	Pielgrzymka	<ul style="list-style-type: none"> - Rezerwat Przyrody Ostrzyca Proboszczowicka, - Szlak wygasłych wulkanów, - Pomniki przyrody,
19	Bolków	<ul style="list-style-type: none"> - Góra Ryszarda, - Czerwona Skała, - Księży Kamień, - Wąwóz Lipy, - Buki Sudeckie, - kompleks stawów „Bronikowo”,

		- Różowe Wapienie, - Park krajobrazowy „Chełmy”, - Rudawski Park Krajobrazowy,
--	--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych oraz informacji z poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, data pobrania 21.01.2013 oraz www.oczydolnegoslaska.pl, data pobrania 21.01.2013

b. Jakość powietrza

Jakość powietrza na terenie AJ jest na dopuszczalnym poziomie, charakteryzuje się niewielkim stężeniem zanieczyszczeń gazowych, które czasami przekraczają normy pomiarowe. Stan zanieczyszczenia powietrza substancjami gazowymi i pyłem zawieszonym, PM 10 według wskazań stacji pomiarowych (w pomiarze ciągłym) w Aglomeracji Jeleniogórskiej przedstawiono w tabeli 29.

Tabela 29. Wykaz stacji pomiarowych w Aglomeracji Jeleniogórskiej oraz stan zanieczyszczenia powietrza substancjami gazowymi i pyłem PM 10 w 2011r., w pomiarze ciągłym

Stacje pomiaru w AJ	Zanieczyszczenia gazowe				Zanieczyszczenia pyłowe
	SO ₂	NO ₂	CO	O ₃	PM 10
Jelenia Góra – Cieplice (uzdrowisko)					
Śnieżka					
Złotoryja					

- brak przekroczeń

- przekroczenie wartości kryterialnych

- brak pomiarów lub wyniki unieważnione podczas weryfikacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w 2011 r.*, Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu, Wrocław 2012 r., s. 7

W 2011 r. w żadnym punkcie pomiarowym nie wystąpiły wartości ponadnormatywne dwutlenku siarki (SO₂). Poziom ponad 99,00% rejestrowanych wyników we wszystkich stacjach pomiarowych nie przekroczył 60,00% wartości dopuszczalnych. Charakterystycznym elementem rozkładu stężeń SO₂ w ciągu roku jest znaczna różnica pomiędzy stężeniami rejestrowanymi w sezonie grzewczym (październik-marzec) i pozagrzewczym (kwiecień-wrzesień). Średnio, na terenach miejskich, poziom stężeń w sezonie grzewczym był trzykrotnie wyższy niż w sezonie pozagrzewczym, co oznacza, że większość emisji tego gazu pochodzi ze źródeł energetycznych. Znaczących różnic poziomów stężeń pomiędzy sezonami grzewczym i pozagrzewczym nie stwierdzono w stacjach ochrony roślin: Śnieżka. W porównaniu do 2010 r. wzrost stężeń średniorocznych wystąpił w Jeleniej Górze, jednakże nie przekroczył dozwolonych norm. Pozostałe stacje rejestrowały stężenia na podobnym lub niższym poziomie niż w 2010 r.¹¹

Pomiary dwutlenku azotu (NO₂) w Aglomeracji Jeleniogórskiej nie wykazały przekroczeń poziomów dopuszczalnych zarówno w odniesieniu do normy średniorocznej, jak i 1-godzinowej.¹²

W 2011 r. na terenie AJ stwierdzono przekroczenia dopuszczalnego poziomu 8-godzinnego tlenku węgla (CO) w stacji pomiarowej w Jeleniej Górze – Cieplicach, położonej na terenie obszaru ochrony uzdrowiskowej. Wzrost poziomu CO w tej stacji następuje systematycznie od 2009 r.

We wszystkich stacjach pomiarowych rejestrowany poziom tlenku węgla w sezonie grzewczym był wyższy niż w sezonie pozagrzewczym.¹³ Przekroczenia dopuszczalnej częstości przekroczeń ozonu w normie (O₃) 8-godzinnej, stwierdzono jedynie w stacjach górskich: na Śnieżnych Kotłach (stacja zamknięta w 2011 r.) i na Śnieżce. Przekroczenia notowano głównie w sezonie letnim.¹⁴

---

¹¹ *Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w 2011 r.*, Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu, Wrocław 2012 r., s. 10.

¹² Tamże, s. 12.

¹³ *Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w 2011 r.*, Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu, Wrocław 2012 r., s. 15-16.

¹⁴ Tamże, s. 16.

Ponadnormatywne stężenia pyłu zawieszonego PM 10 są jednym z największych problemów ochrony powietrza w Polsce. Problem ten dotyczy również obszaru Aglomeracji Jeleniogórskiej. Z uwagi na specyficzne ukształtowanie terenu, ponadnormatywne stężenie pyłu, odnotowywane jest najczęściej na obszarze Kotliny Jeleniogórskiej, w szczególności w najniższej położonej dzielnicy Jeleniej Góry - Cieplicach Śląskich, gdzie w 2011 r. odnotowano wartość progową, zobowiązującą do informowania o tym fakcie społeczeństwa (29-31 stycznia 2011 r.)

Przyczyną tak wysokiego poziomu pyłu PM10 w powietrzu było wzmożone spalanie paliw do celów grzewczych, powodujące zwiększoną emisję zanieczyszczeń do powietrza. Niekorzystne warunki meteorologiczne (niska temperatura powietrza, prędkość wiatru poniżej 1,5 m/s oraz inwersja temperatury) powodowały kumulowanie się zanieczyszczeń w przyziemnej warstwie atmosfery.

W odniesieniu do normy średniodobowej w 2011 r. zanotowano przekroczenia dopuszczalnej liczby dni ze stężeniami powyżej 50 µg/m³ na następujących stanowiskach pomiarowych AJ :

- w Jeleniej Górze – Cieplicach: 86 dni,
- w Złotoryi przy ul. Staszica: 60 dni.

W pozostałych punktach pomiarowych również notowano przypadki ponadnormatywnych stężeń dobowych, jednak z częstością mniejszą od dopuszczalnych – 35 dni w roku.¹⁵

5. Analiza SWOT

Rozpoznanie uwarunkowań dotyczących przyszłości Aglomeracji Jeleniogórskiej wymaga ustalenia zbioru oddziaływań, jakie generować mogą różne podmioty i zjawiska. Na ich zbiór składają się zarówno wpływy zewnętrzne, wynikające z decyzji i zachowań podmiotów stanowiących jej strategiczne otoczenie, jak i istniejące wewnętrzne uwarunkowania rozwoju, podlegające kształtowaniu przez gminy i powiaty Aglomeracji. Dokonać tego można stosując analizę SWOT, która obejmuje wszystkie czynniki determinujące potencjał rozwojowy. W efekcie analizy otrzymujemy cztery listy: silnych stron organizacji (które należy wzmacniać), słabych stron (które trzeba niwelować), szans (które należy wykorzystywać) oraz zagrożeń (których należy unikać).

---

¹⁵ *Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w 2011 r.*, Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu, Wrocław 2012 r., s. 18-20.

W związku z tym, w ramach metody SWOT można wyróżnić cztery grupy czynników strategicznych:

- Siły (S) – pozytywne atrybuty Aglomeracji podlegające kształtowaniu przez tworzące ją powiaty i gminy, które mogą umożliwiać, pobudzać bądź wspierać jej rozwój,
- Słabości (W) – cechy i zjawiska ograniczające możliwości rozwoju Aglomeracji, które pozostają pod wpływem tworzących ją powiatów i gmin,
- Szanse (O) – zewnętrzne oddziaływania i zjawiska, stwarzające pożądane możliwości rozwoju, niezależne od działań podejmowanych przez powiaty i gminy tworzące Aglomerację,
- Zagrożenia (T) – zewnętrzne negatywne oddziaływania i zjawiska, utrudniające realizację zamierzeń rozwojowych, niezależne od działań podejmowanych przez powiaty i gminy tworzące Aglomerację.

Tabela nr 30 przedstawia mocne, słabe strony oraz szanse i zagrożenia Aglomeracji Jeleniogórskiej.

Tabela 30. Analiza SWOT Aglomeracji Jeleniogórskiej odnosząca się do poszczególnych priorytetów ZIT

Priorytet I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ

Mocne strony	Słabe strony
Skłonność społeczności AJ do przedsiębiorczości, przejawiająca się m.in., poprzez zwiększającą aktywnością społeczeństwa AJ w zakresie podejmowania działań przedsiębiorczych	Dysproporcje w rozwoju gospodarczym gmin AJ
Zasoby terenów, które mogą być przeznaczone pod działalność gospodarczą	Niewielki poziom wydatków na B+R i niski poziom komercjalizacji wyników badań
Rozbudowana współpraca międzyregionalna i międzynarodowa, np. współpraca w ramach Związku Gmin Karkonoskich, Euroregionu Nysa itp.	Niski udział absolwentów kierunków ścisłych, niedopasowanie do potrzeb rynku pracy
Stosunkowo wysoka dostępność i jakość infrastruktury technicznej	Zróźnicowanie w dostępie do Internetu
Procesy inwestycyjne lokalnych uczelni wyższych oraz inicjatywy służące transferowi wiedzy do sfery gospodarki	Niskie dochody samorządów, brak możliwości finansowania tworzenia odpowiedniej infrastruktury techniczno-ekonomicznej
Potencjał naukowo-badawczy i akademicki, tworzony głównie przez jeleniogórskie uczelnie wyższe wraz z kadrą naukowo-dydaktyczną	Niedostatek środków budżetowych w stosunku do potrzeb rozwojowych miast, gmin
Atrakcyjne położenie na styku trzech państw, korzystnie w stosunku do zagranicznych rynków zbytu, bliskość dużych centrów miejskich (Wrocław, Legnica, Berlin, Praga)	
Wzrastające dochody budżetów gmin z wpływów z	

podatku PIT	
Wspieranie inwestycji turystycznych w AJ, co przekłada się na wzrost podejmowania inicjatyw gospodarczych przez społeczeństwo AJ	
Szanse	Zagrożenia
Wykorzystanie nowych technologii energetycznych bazujących na odnawialnych źródłach energii	Zwiększająca się polaryzacja stopnia rozwoju gospodarczego regionu
Bliskość unijnych i krajowych rynków zbytu	Trwałe migracje, odpływ wykwalifikowanej kadry z regionu
Rozbudowana współpraca międzyregionalna i międzynarodowa.	Wzrost pozycji konkurencyjnej powiatów i gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską, jako potencjalnych miejsc lokalizacji średnich i dużych inwestycji

Priorytet II Zintegrowany obszar AJ

Mocne strony	Słabe strony
Duże znaczenie tranzytowe regionu (europejski korytarz transportowy)	Słabe powiązania transportowe ze stolicą Województwa dolnośląskiego oraz kraju
Dość dobry stan techniczny infrastruktury wodnej	Niedostateczna przepustowość sieci infrastruktury transportowej, degradacja istniejących sieci spowodowana zniszczeniami powstałymi w wyniku dużego natężenia transportu wydobywczego
Dostosowanie zakresu usług komunalnych do obecnych i przyszłych potrzeb mieszkańców Aglomeracji	Brak ładu przestrzennego w zagospodarowaniu miejscowości obszarów i tras komunikacyjnych, niski poziom estetyki otoczenia na terenach mieszkaniowych
Duże zasoby wody pitnej oraz jej wysoka jakość	Deficyty w infrastrukturze przeciwpowodziowej oraz jej zły stan techniczny
Sieć wód powierzchniowych o zróżnicowanym charakterze (ujęcia rzeczne, duża liczba potoków górskich)	Dekapitalizacja mienia powojkowego i poszpitalnego
Duże rezerwy zasobów naturalnych, głównie zasobów wód termalnych	Wyczerpywanie się pojemności składowisk odpadów komunalnych. Braki w rozwiązaniach w obszarze rekultywacji istniejących składowisk
Rozwój lokalnych, prywatnych firm przewozowych obsługujących lokalne i regionalne linie przewozowe	Brak nowoczesnego centrum przesiadkowego w centrum AJ, tj. w Jeleniej Górze
Dobre warunki sprzyjające możliwościom wykorzystania energii odnawialnych	Niewykorzystany potencjał istniejących linii kolejowych, znaczna degradacja linii
Możliwość wykorzystania, po odpowiedniej modernizacji, połączeń linii kolejowych dla celów turystycznych	Dominacja przestarzałego systemu grzewczego
Spadek niekorzystnego zjawiska gromadzenia odpadów wytworzonych i składowanych	Zróżnicowany poziom zaspokojenia potrzeb w dziedzinie infrastruktury kanalizacyjnej, dobra sytuacja

	w miastach, zła na terenie gmin AJ
Podejmowanie przez większość gmin AJ działań i inicjatyw ekologicznych	
Szanse	Zagrożenia
Tranzyt komunikacyjny	Nieuwzględnienie Jeleniej Góry, jako centralnego miasta AJ w sieci głównych szlaków drogowych kraju
Tranzyt turystyczny	Niewystarczający poziom środków finansowych na rewitalizację, renowację i rekultywację środowiska
Liczne atrakcje przyrodnicze wynikające z położenia geograficznego (Karkonoski Park Narodowy, parki krajobrazowe np. Park Krajobrazowy Doliny Bobru, liczne rezerваты przyrody)	Niedostateczne uwzględnienie potrzeb transportowych regionu w krajowej polityce transportowej
Zwiększone zapotrzebowanie na wykorzystanie regionalnych złóż kopalin użytecznych	Niedostateczne nakłady na systemową ochronę przed powodzią i suszami oraz ich skutkami
Rozwój branży turystycznej (głównie turystyki biznesowej i uzdrowiskowej) oraz nowych specjalistycznych usług medycznych	Zbyt wysokie koszty ogrzewania ekologicznego
Wykorzystanie nowych technologii energetycznych bazujących na odnawialnych źródłach energii.	
Rozwój powiązań wewnątrz krajowych i międzynarodowych transportowych	
Uporządkowanie systemu planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym.	
Zainteresowanie inwestorów wykorzystaniem zasobów wód termalnych.	
Zwiększone zapotrzebowanie na wykorzystanie regionalnych złóż kopalin użytecznych	

Priorytet III Infrastruktura społeczności AJ

Mocne strony	Słabe strony
Policentryczna struktura sieci osadniczej – dostępność atrakcyjnych terenów, w tym również turystycznych, pod rozwój funkcji gospodarczych i mieszkaniowych	Zły stan techniczny zabytków, głównie na obszarach wiejskich Aglomeracji, jak też infrastruktury turystycznej
Wysoka atrakcyjność turystyczna obszaru (przede wszystkim turystyki uzdrowiskowej) AJ oraz duży potencjał rozwojowy turystyki	Zróżnicowanie w dostępie do Internetu
Bogate i zróżnicowane walory krajobrazowe i krajoznawcze, w tym o charakterze wieloprzestrzennym – parki narodowe oraz krajobrazowe, rezerваты przyrody	Niekorzystna struktura bazy szpitalnej, znaczne zadłużenie Wojewódzkiego Centrum Szpitalnego Kotliny Jeleniogórskiej

Względnie dobry dostęp do infrastruktury szerokopasmowego internetu	Brak kompleksowych, konsekwentnie realizowanych programów rozwoju niektórych miast, gmin
Wzrost liczby zakładów opieki zdrowotnej	Zły stan materialny wielu gospodarstw domowych
Wzrost skali dostępności ludności do infrastruktury medycznej	Dość niski poziom dostępności do sieci kanalizacyjnej i gazowej
Relatywnie łatwy dostęp do miejsc przedszkolnych.	
Niewielkie stężenie zanieczyszczeń gazowych w sezonie pozagrzewczym	Zwiększenie stężenia zanieczyszczeń gazowych w sezonie grzewczym na terenach miejskich
Dobrze rozpoznawalna oferta usług turystycznych	Duże stężenie tlenku węgla (CO) na terenie obszaru ochrony uzdrowiskowej w Jeleniej Górze-Cieplicach
Wzrost liczby osób ćwiczących co świadczy o zwiększającej się świadomości i przekonaniu mieszkańców AJ co do konieczności uprawiania sportów	Ponadnormatywne stężenie pyłu zawieszonego PM10 spowodowane specyficznym ukształtowaniem terenu – Kotlina Jeleniogórska
Duży potencjał środowisk twórczych i dobra infrastruktura związana z kulturą	Dość niekorzystna sytuacja w obszarze inwestycji mieszkaniowych (zmniejszająca się liczba mieszkań oddanych do użytku)
Dziedzictwo kulturowe trzech narodów	
Dobrze rozwinięta kompleksowa oferta kulturalna	
Szanse	Zagrożenia
Rosnąca rozpoznawalność regionu ze względu na udział w międzynarodowych imprezach i wydarzeniach	Rozwój walorów użytkowych zamieszkania, pracy i obsługi sąsiednich gmin oraz dalej położonych dużych miast
Rozwój branży turystycznej (głównie turystyki biznesowej i uzdrowiskowej) oraz nowych specjalistycznych usług medycznych.	Niska rozpoznawalność regionu w Europie
Istnienie wyjątkowych w skali europejskiej miejsc kulturowych i krajobrazowych np. Dolina Pałaców i Ogrodów	Niekorzystne trendy demograficzne, starzenie się społeczeństwa
popyt na wieloletnie usługi opiekuńczo-sanatoryjne tworzone przez mieszkańców Unii Europejskiej (głównie przez obywateli Niemiec)	Trwałe migracje, odpływ wykwalifikowanej kadry z regionu
Duża i dość dobrze rozwinięta baza sportowo-rekreacyjna o charakterze ponadlokalnym	Marginalizacja społeczna na obszarach wiejskich i przemysłowych

Priorytet IV Aktywna społeczność AJ

Mocne strony	Słabe strony
Nieznaczne zwiększenie się liczby mieszkańców AJ	Niski udział absolwentów kierunków ścisłych, niedopasowanie do potrzeb rynku pracy
Dość znaczne zaangażowanie mieszkańców AJ w	Duża liczba osób bezrobotnych (wysoki poziom

sprawy samorządu	bezrobocia, wyższy od akceptowalnego przez społeczeństwo, bezrobocie wśród absolwentów, spadek aktywności zawodowej osób bezrobotnych w długim okresie)
Wzrost aktywności władz lokalnych w podejmowaniu współpracy zewnętrznej i wewnętrznej	Niski poziom kwalifikacji zawodowych, niska aktywność zawodowa
Doświadczenie gmin AJ w tworzeniu sprzyjających warunków dla rehabilitacji osób niepełnosprawnych	Duża liczba osób bezrobotnych (wysoki poziom bezrobocia, wyższy od akceptowalnego przez społeczeństwo, bezrobocie wśród absolwentów, spadek aktywności zawodowej osób bezrobotnych w długim okresie)
Bardzo aktywna działalność organizacji pozarządowych wypełniających potrzeby społeczne i inne, mieszkańców AJ	Zbyt wielu mieszkańców AJ żyjących w sferze ubóstwa i konieczności korzystania z pomocy opieki społecznej
Prężna działalność szkół dla dorosłych	Zmniejszanie się liczby mieszkańców miasta lidera AJ – Jeleniej Góry
	Zmniejszenie się liczby wszystkich rodzajów szkół
Szanse	Zagrożenia
Rosnąca rozpoznawalność regionu ze względu na udział w międzynarodowych imprezach i wydarzeniach	Pogłębiające się niedostosowanie kwalifikacji pracowników do rynku pracy
Możliwość aktywnego uczestnictwa gmin AJ oraz podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych i różnorodnych instytucji w sformalizowanych grupach interesów	Brak nowych rozwiązań systemowych w zakresie ochrony zdrowia i pomocy społecznej
Upowszechnienie idea partnerstwa publiczno-prywatnego oraz skłonność podmiotów gospodarczych oraz organizacji społecznych do podejmowania współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego	Promocja społecznych postaw roszczeniowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Strategia Rozwoju Jeleniej Góry 2004-13*, *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego w 2020 r.* oraz dokumentu *Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020*.

Podsumowując metoda analizy SWOT¹⁶ jest sposobem organizowania faktów, umożliwiającym zrozumienie danych i dostrzeżenie wynikających z nich konsekwencji. Powinna również służyć do określenia kategorii i kierunków interwencji.

¹⁶ Analiza SWOT stworzona na potrzeby niniejszego opracowania powstała w wyniku analizy danych dokonanych w diagnozie obszaru funkcjonalnego, sugestii przedstawicieli gmin-członków AJ oraz wiedzy własnej Autorów.

Gminy AJ powinny dążyć do eliminowania słabych stron. Jest to możliwe do osiągnięcia, gdyż potencjał rozwojowy gmin Aglomeracji jest dość wysoki (wynika to między innymi z przeprowadzonej w ramach niniejszego dokumentu Diagnozy Obszaru AJ). Rezultatem powstania ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej może być uzyskanie efektu synergii, dzięki któremu gminy AJ mogą uzyskać większe osiągnięcia, niż gdyby funkcjonowały oddzielnie. Przeprowadzenie analizy SWOT m.in., umożliwia pokazanie potencjalnych, możliwych do uzyskania efektów współdziałania powiatów i gmin uczestniczących w ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej.

IV. Strategia ZIT AJ (Cel główny, Priorytety, Działania)

1. Strategia ZIT AJ

O pozycji Aglomeracji Jeleniogórskiej decyduje wiele czynników, które można określić mianem potencjału gospodarczego, społecznego, infrastrukturalnego i środowiskowego, który aktualnie wymagają skutecznego wsparcia i aktywizacji. Z tego też wynika potrzeba koordynacji działań oraz koncentracji środków finansowych na istotnych czynnikach rozwoju pozwalających na przezwycięzenie barier i przywrócenie Aglomeracji adekwatnej do możliwości rangi w strukturze społeczno-gospodarczej Dolnego Śląska. Dla osiągnięcia tego zamiaru niezbędne jest sformułowanie strategii Programu Działań oraz jej **celu głównego**, który brzmi następująco:

Poprawa jakości życia mieszkańców Aglomeracji Jeleniogórskiej poprzez sprawne wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju, rozwijającej się w oparciu o wybitne walory turystyczne, przyrodnicze, kulturowe, historyczne, komunikacyjne, dobrze rozwiniętą przedsiębiorczość oraz wspieranie innowacyjnych inicjatyw.

Program Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej stanowi podstawę programową do wydatkowania środków Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2014-2020. Z tego powodu wybór priorytetów wdrażających cel główny uwzględnia wymagania określone w odpowiednich regulacjach Unii Europejskiej, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem

Operacyjnym. Mając na uwadze te uwarunkowania cel główny wdrażany będzie przez 4 priorytety tematyczne oraz priorytet Pomoc Techniczna

2. Priorytety i działania ZIT AJ

Zintegrowane podejście terytorialne (lub też Zintegrowane Inwestycje Terytorialne) tworzone jest po to, aby lepiej wykorzystywać ukryte lub niewłaściwie wykorzystywane zasoby (w tym także zasoby ludzkie) oraz specjalizację terytoriów w regionach o różnym poziomie rozwoju. Długofalowe problemy, takie jak np.: rosnące zapotrzebowanie na ograniczone zasoby i starzenie się społeczeństw, stają się coraz bardziej naglące. Dlatego też, gminy będące członkami AJ powinny być świadome konieczności podejmowania działań inteligentnych i zrównoważonych, które będą sprzyjać włączeniu społecznemu, co może się przyczynić do wzrostu wskaźnika zatrudnienia, wydajności oraz większej spójności społecznej.

Przy tworzeniu ZIT AJ należy również pamiętać o dość istotnej roli jaką powinno spełniać miasto, lider AJ – Jelenia Góra. W obecnych realiach społeczno-ekonomiczno-politycznych miasto-lider powinno przybierać postać sieci utworzonej przez ścisłe relacje między odległymi miejscami, czyli m.in. członkami AJ. Przy takim podejściu miasto sieć zastępuje miasto terytorium, miasto interaktywne zastępuje aktywne. Koncepcje te dotyczą, zatem także przekształceń istoty miejskich relacji: zamiast dominacji relacji wertykalnych między centrum a peryferiami przeważają niehierarchiczne relacje sieciowe¹⁷. Dlatego też miasto Jelenia Góra, jako lider AJ powinno z powodzeniem tworzyć przyszłość, jako centrum gospodarki opartej na wiedzy, którego bazę ekonomiczną mogą stanowić usługi finansowe i obsługa biznesu, szkolnictwo wyższe oraz działalność kulturalna i sportowa oraz ośrodki zaawansowanych technologii.

Biorąc pod uwagę powyższe założenia w Strategii ZIT AJ zidentyfikowano pięć wzajemnie ze sobą powiązanych priorytetów:

- konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ;
- zintegrowany obszar AJ;
- infrastruktura społeczności AJ;
- aktywna społeczność AJ;
- pomoc techniczna.

---

¹⁷ Por. Cattani N., Berroir S., 2006: Les représentations de l'étalement urbain en Europe: essai d'interprétation (w:) Berque A. i inni: La ville insoutenable, Belin, Paris. s. 93, (w:) Maciej Smętkowski, Bohdan Jałowiecki, Grzegorz Gorzelak, Obszary metropolitalne w Polsce: problemy rozwojowe i delimitacja, Raporty i analizy 1/2009 Euroreg, Warszawa 2008.

W ramach tak sformułowanych priorytetów podejmowane będą działania mające na celu ich realizację. Biorąc pod uwagę powyższe założenia można było stworzyć strukturę układu celu głównego strategii ZIT AJ, priorytetów, działań oraz priorytetów inwestycyjnych niezbędnych dla ich wdrażania (tabela 31).

Tabela 31. Struktura układu celu głównego ZIT AJ, priorytetów, działań oraz priorytetów inwestycyjnych

Cel główny ZIT AJ	Priorytety ZIT AJ	Działania ZIT AJ	Priorytety Inwestycyjne ZIT AJ
Poprawa jakości życia mieszkańców Aglomeracji Jeleniogórskiej poprzez sprawne wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju, rozwijającej się w oparciu o walory turystyczne, przyrodnicze, historyczne, komunikacyjne, dobrze przedsięwziętą oraz wspieranie innowacyjnych inicjatyw.	1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ	1.1. Rozwój nowoczesnej struktury gospodarczej AJ	1.3 (PI 3.1) Rozwój przedsiębiorczości 1.5 (PI 3.3) Rozwój produktów i usług MŚP
		1.2. Popieranie działań związanych z innowacyjną gospodarką i wzmacnianiem kooperacji nauka-gospodarka	1.2 (PI 1.2) Innowacyjne przedsiębiorstwa 1.4 (PI 3.2) Internacjonalizacja przedsiębiorstw
Poprawa jakości życia mieszkańców Aglomeracji Jeleniogórskiej poprzez sprawne wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju, rozwijającej się w oparciu o walory turystyczne, przyrodnicze, historyczne, komunikacyjne, dobrze przedsięwziętą przedsiębiorczość oraz wspieranie innowacyjnych inicjatyw.	2. Zintegrowany obszar AJ	2.1. Zapewnienie spójnego systemu komunikacyjnego AJ	5.1 (PI 7.2) Drogowa dostępność transportowa
		2.2. Zastąpienie samochodowej komunikacji indywidualnej zbiorową komunikacją autobusową i kolejową w ścisłym centrum gmin należących do AJ	3.4 (PI 4.5): Wdrażanie strategii niskoemisyjnych 5.2 (PI 7.4) System transportu kolejowego
		2.3. Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi AJ	4.1 (PI 6.1) Gospodarka odpadami
		2.4. Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej AJ	4.2 (PI 6.2) Gospodarka wodno-ściekowa
		2.5. Wzrost produkcji i wykorzystania energii odnawialnych na obszarze AJ	3.1 (PI 4.1) Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych 3.3 (PI 4.3) Efektywność energetyczna w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym
		2.6. Wspieranie rozwoju AJ w kontekście zapotrzebowania na energię i ciepło	3.5 (PI 4.7) Wysokosprawna kogeneracja
		3.1. Poprawienie jakości życia mieszkańców AJ	6.1 (PI 9.1) Inwestycje w infrastrukturę społeczną 6.3 (PI 9.2) Rewitalizacja zdegradowanych obszarów
Poprawa jakości życia mieszkańców Aglomeracji Jeleniogórskiej poprzez sprawne wdrażanie zasad	3. Infrastruktura społeczna AJ		

			8.5 (PI 8.10): aktywne i zdrowe starzenie się
			9.2 (PI 9.7) Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych
		3.2. Zwiększenie konkurencyjności AJ jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku	4.3 (PI 6.3) Dziedzictwo kulturowe
			4.4 (PI 6.4) Ochrona i udostępnienie zasobów przyrodniczych
			7.1 (PI 10.4) Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową, gimnazjalną
			7.2 (PI 10.4) Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną w tym zawodową
			2.1 (PI 2.3) E-usługi publiczne
Poprawa jakości życia mieszkańców Aglomeracji Jeleniogórskiej poprzez sprawne wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju, rozwijającej się w oparciu o wybitne walory turystyczne, przyrodnicze, kulturowe, historyczne, komunikacyjne, dobrze rozwiniętą przedsiębiorczość oraz wspieranie innowacyjnych inicjatyw.	4. Aktywna społeczność AJ	4.1. Zmniejszenie bezrobocia i zwiększenie zatrudnienia na terenach oddalonych od centrum AJ	8.3 (PI 8.8) Godzenie życia zawodowego i prywatnego
			8.1 (PI 8.5) Zapewnianie dostępu do zatrudnienia
			8.2 (PI 8.7) Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy
			9.3 (PI 9.8) Wspieranie gospodarki społecznej
			9.1 (PI 9.4) Aktywna integracja
		4.2. Pobudzenie aktywności i kreatywności społecznej na rzecz AJ	10.1 (PI 10.1) Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej
			10.2 (PI 10.1) Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości kształcenia ponadgimnazjalnego
			10.3 (PI 10.3) Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie

Źródło: opracowanie własne

a. Priorytet 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ

Jednym z ważniejszych czynników rozwoju przestrzeni społeczno-ekonomicznej AJ jest istnienie miasta, lidera AJ charakteryzującego się zróżnicowaną strukturą gospodarczą, posiadającego cechy ośrodka naukowego z odpowiednim zapleczem intelektualnym. Aby jego potencjał rozwojowy mógł być w pełni wykorzystany, miasto-lider powinno być otoczone terenami względnie dobrze rozwiniętymi, w związku z tym, konieczny jest harmonijny rozwój miejskiego i wiejskiego obszaru funkcjonalnego skupionego w strukturze AJ. Rozwój cywilizacyjny prowadzi do ciągłego wzrostu oczekiwań i potrzeb związanych ze stopniem rozwoju lokalnego, który odbywa się wzdłuż już wykształconych i dopiero kształtujących się pasm rozwoju w ramach tak ujętej struktury. Ponieważ na terytorium AJ stopniowo urealnia się perspektywa integracji zatem wzajemne relacje między miastem-liderem a otoczeniem funkcjonalnym nabierają nowego charakteru. Relacje pomiędzy podmiotami-członkami AJ w coraz większym stopniu stają się powiązaniem partnerskimi, słabną natomiast zależności hierarchiczne. Pomimo tego w ramach ZIT warto stosować odpowiednie instrumenty interwencji, które mogą działać jako szczególny katalizator, zwłaszcza w kontekście zwiększania różnorodności i innowacyjności gospodarki obszaru funkcjonalnego.

DZIAŁANIE 1.1. Rozwój nowoczesnej struktury gospodarczej AJ

Opis Działania

Na podstawie diagnozy można stwierdzić, że AJ charakteryzuje stosunkowa stabilność prowadzonej działalności gospodarczej oraz przyrost nowych podmiotów. W większości badanych gmin i miast liczba podmiotów gospodarczych w ostatnich latach rosła. Pomimo korzystnych warunków, zasadnym jest dalsze integrowanie lokalnych koncepcji i inicjatyw na rzecz opracowywania i wdrażania nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu ich internacjonalizacji, wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług, dalszego promowania przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, w tym również, poprzez rozwój inkubatorów przedsiębiorczości.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych):

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 1.3 (PI 3.1): Rozwój przedsiębiorczości

Tabela 32. Struktura rozwiązań dla priorytetu 1 według priorytetu inwestycyjnego 1.3

Źródło finansowania	– środki EFRR przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego
----------------------------	---

	– współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Zwiększenie możliwości inwestycyjnych przedsiębiorstw.
Wskaźnik rezultatu (szt.)	-Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady brutto na środki trwałe w sektorze prywatnym jako % PKB) -Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych
Wskaźnik produktu (szt.)	-Powierzchnia wspartych (przygotowanych terenów inwestycyjnych) -Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe
Przykładowe rodzaje projektów	Wsparcie ukierunkowane jest na tworzenie i wspomaganie rozwoju inkubatorów przedsiębiorczości (w tym akademickich) oraz wsparcie przedsiębiorców, poprzez usługi świadczone przez inkubatory przedsiębiorczości (w tym akademickie). Możliwe będzie kompleksowe uzbrojenie terenów pod inwestycje, tworzenie nowej infrastruktury inwestycyjnej lub rewitalizacja istniejącej infrastruktury (w tym uzbrojenie terenu, rekultywacja gruntów, makroniwelacja gruntów, w ograniczonym zakresie budowa/modernizacja dróg służących udostępnieniu ww. infrastruktury) w celu, stworzenia przedsiębiorcom korzystnych warunków do inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Działania mogą być uzupełnione wsparciem obejmującym rozpowszechnianie informacji o możliwościach inwestycyjnych na terenie województwa w zakresie związanym z realizacją projektu inwestycyjnego.
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	- uczelnie/szkoły wyższe; - IOB, w tym organizacje pozarządowe; - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst;
Grupy docelowe	- uczelnie/szkoły wyższe; - IOB, w tym organizacje pozarządowe; - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst;
Poziom dofinansowania (max)	do 85% kosztów kwalifikowanych lub zgodnie z właściwym schematem pomocy publicznej (podstawowy poziom pomocy regionalnej wynosi 35%)
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	PRIORYTET INWESTYCYJNY 1.2 Innowacyjne przedsiębiorstwa i PI 1.4 Internacjonalizacja przedsiębiorstw
Pomoc publiczna	Możliwe jest występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednim Rozporządzeniem Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020
--------------------	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020” oraz „Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego”

- PRIORYTET INWESTYCYJNY 1.5 (PI 3.3): **Rozwój produktów i usług w MŚP**

Tabela 33. Struktura rozwiązań dla priorytetu 1 według priorytetu inwestycyjnego 1.5

Źródło finansowania	– środki EFRR przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Zwiększenie zdolności przedsiębiorstw w zakresie rozwoju produktów i usług.
Wskaźniki rezultatu (%)	-Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady brutto na środki trwałe w sektorze prywatnym jako % PKB) -Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach
Wskaźniki produktu (szt.)	- Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie
Przykładowe rodzaje projektów	Interwencja ukierunkowana będzie na wsparcie inwestycyjne istniejących mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, które będzie skutkowało trwałym rozwojem firm. Wsparcie będzie skierowane również do klastrów regionalnych i lokalnych. Finansowane będą inwestycje poprawiające potencjał konkurencyjny firm, zapewniające ich rozwój, obejmujące wsparcie inwestycyjne dla nowopowstałych firm (w początkowym okresie ich funkcjonowania). Wspierane będą inwestycje MŚP obejmujące zastosowanie innowacyjnych rozwiązań na poziomie przedsiębiorstwa, prowadzące do wprowadzenia na rynek nowych produktów/usług (w tym turystycznych) lub dokonanie zasadniczych zmian w sposobie świadczenia usług lub procesie produkcyjnym. Wsparcie obejmować będzie rozwój produktów i usług opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych, w tym sprzedaż produktów i usług w internecie, tworzenie i udostępnianie usług elektronicznych, optymalizację procesów ułatwiających zarządzanie przedsiębiorstwem oraz współpracę pomiędzy przedsiębiorcami poprzez rozwiązania informatyczne. Planuje się również wsparcie inwestycyjne dla przedsiębiorstw z sektora produkcyjnego i usługowego przyczyniające się do zwiększenia ich konkurencyjności, obejmujące m.in. zakup maszyn i sprzętu lub rozbudowę przedsiębiorstwa.
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	– MŚP (w tym przedsiębiorstwa społeczne) - grupy producentów rolnych - podmioty zarządzające klastrami posiadające osobowość prawną; - podmioty zarządzające instrumentami inżynierii

	finansowej
Grupy docelowe	– MŚP (w tym przedsiębiorstwa społeczne) - grupy producentów rolnych - podmioty zarządzające klastrami posiadające osobowość prawną; - podmioty zarządzające instrumentami inżynierii finansowej
Poziom dofinansowania (max)	do 85% kosztów kwalifikowanych lub zgodnie z właściwym schematem pomocy publicznej (podstawowy poziom pomocy regionalnej wynosi 35%)
Forma finansowania	– pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	PRIORYTET INWESTYCYJNY 1.2 Innowacyjne przedsiębiorstwa
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

DZIAŁANIE 1.2. Popieranie działań związanych z innowacyjną gospodarką i wzmocnieniem kooperacji nauka-gospodarka

Opis Działania

Działania na rzecz wsparcia gospodarki innowacyjnej, opartej na wiedzy i wykorzystującej potencjał środowiska naukowego podejmowane są obecnie na wszystkich szczeblach administracyjnych. Ze względu na równoczesne występowanie szeregu sprzyjających czynników, do których zaliczyć należy przede wszystkim potencjał naukowy Jeleniej Góry, atrakcyjność turystyczną i inwestycyjną całego terytorium AJ, występujące powiązania na płaszczyźnie „nauka-gospodarka”, brak ograniczeń w kreowaniu tych form współpracy, za korzystne i pożądane należy uznać stałe kreowanie zadań i projektów w ramach niniejszego Działania dla AJ. Dywersyfikacja działań innowacyjnych umożliwia bowiem uwzględnienie specyfiki każdej jednostki samorządowej zaangażowanej we wdrażanie PD ZIT w tej dziedzinie. W szczególności planowaniu powinny podlegać inicjatywy polegające na promowaniu inwestycji przedsiębiorstw w B+I, wspieraniu badań w dziedzinie kluczowych technologii, rozwoju produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznym oraz zwiększaniu zapotrzebowania na TIK oraz wspieraniu zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji. Potrzeby te dotyczą całego obszaru funkcjonalnego AJ.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych):

– **PRIORYTET INWESTYCYJNY 1.2 (PI 1.2): Innowacyjne przedsiębiorstwa**

– **PRIORYTET INWESTYCYJNY 1.4 (PI 3.2): Internacjonalizacja przedsiębiorstw**

Nie przewiduje się przekazania środków z budżetu RPO WD 2014-2020 do budżetu ZIT AJ na realizację w/w priorytetów inwestycyjnych. Cele Działania 1.2 PD ZIT AJ mogą być wdrażane poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z obszaru funkcjonalnego AJ do Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020 i Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój według procedur określonych przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

b. Priorytet 2. Zintegrowany obszar AJ

W dokumentach strategicznych dotyczących integracji przestrzennej, społecznej i gospodarczej województwa dolnośląskiego (w granicach, którego mieści się obszar funkcjonalny AJ) eksponuje się przebudowę szeroko pojętego systemu komunikacyjnego w ramach wspólnej polityki przestrzennej i komunikacyjnej. Wielki wysiłek lobbystyczny, organizacyjny i finansowy przyczynił się do realizacji przedsięwzięć, które obecnie skutkują lub w perspektywie krótkookresowej skutkować będą rozwiązaniem kluczowych problemów w tym zakresie. Nie należy jednak tego procesu postrzegać jako zakończonego, gdyż część ważnych koncepcji pozostaje nadal w fazie planowania. Dlatego ważnym jest dostrzeżenie szeregu wyzwań związanych z nadal niewystarczającą dostępnością komunikacyjną, szeroko pojętymi zagadnieniami ładu przestrzennego i środowiskowego, jak również z brakiem inwestycji w infrastrukturę techniczną. Wyzwania stojące przed władzami lokalnymi AJ zostały sprecyzowane w postaci ośmiu Działań, których układ koresponduje z wynikami diagnozy jakościowej i ilościowej przeprowadzonej na omawianym obszarze oraz z możliwościami realizacyjnymi w ramach wytycznych wyższego szczebla.

DZIAŁANIE 2.1. Zapewnienie spójnego systemu komunikacyjnego AJ

Opis Działania

Na obszarze AJ nadal występują dysproporcje w dostępności do lokalnej, regionalnej, ogólnokrajowej i europejskiej sieci komunikacyjnej, które można zidentyfikować jako problem ograniczonej mobilności subregionalnej. Problemy te koncentrują się w gminach o wyraźnie dodatniej dynamice ludnościowej w ostatniej dekadzie (Podgórzyn, Jeżów Sudecki, Mysłakowice, Karpacz). Realizacja tego działania powinna skutkować uzyskaniem

efektywniejszego, bezpiecznego i przyjaznego dla środowiska systemu dróg, który zapewni zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych):

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 5.1 (7.2): Drogowa dostępność transportowa

Tabela 34. Struktura rozwiązań dla priorytetu 2 według priorytetu inwestycyjnego 5.1

Źródło finansowania	– środki EFRR przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Zwiększenie jakości i bezpieczeństwa powiązań funkcjonalnych regionalnej sieci drogowej uzupełniającej sieć TEN-T.
Wskaźniki rezultatu	Międzygałęziowa dostępność transportowa.
Wskaźniki produktu (szt.)	Długość wybudowanych, przebudowanych dróg wojewódzkich
Przykładowe rodzaje projektów	W ramach priorytetu realizowane będą przedsięwzięcia z zakresu budowy, przebudowy dróg publicznych. Inwestycje będą skoncentrowane na drogach wojewódzkich, poprawiających dostępność transportową ośrodków regionalnych i subregionalnych do infrastruktury sieciowej i węzłowej TEN-T. Ponadto realizowane będą również inwestycje służące wyprowadzeniu ruchu tranzytowego z obszarów centralnych miast i miejscowości, polegające na budowie obwodnic lub obejść miejscowości. W ramach priorytetu przewiduje się także realizację działań uzupełniających służących poprawie bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz jego przepustowości i sprawności (Inteligentne Systemy Transportowe).
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	- jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne powołane do wykonywania zadań leżących w kompetencji samorządów; - zarządcy dróg publicznych; - służby zapewniające bezpieczeństwo publiczne.
Grupy docelowe	– mieszkańcy
Poziom dofinansowania (max)	do 85% kosztów kwalifikowanych lub zgodnie z właściwym schematem pomocy publicznej (podstawowy poziom pomocy regionalnej wynosi 35%)
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami	PRIORYTET INWESTYCYJNY 5.2 (7.4): System transportu kolejowego

inwestycyjnymi	
Pomoc publiczna	Możliwe jest występowanie pomocy publicznej zgodnie z właściwym rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020” oraz „Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego”

W priorytecie inwestycyjnym 5.1 Drogowa dostępność transportowa zostały przedstawione konkretne przedsięwzięcia inwestycyjne na liście projektów kluczowych w ZIT AJ, które będą podlegały negocjacom z IZ RPOWD oraz zostaną wpisane do PD ZIT AJ jako kluczowe do realizacji w ramach ZIT AJ.

DZIAŁANIE 2.2. Zastąpienie samochodowej komunikacji indywidualnej zbiorową komunikacją autobusową i kolejową w ścisłym centrum gmin należących do AJ

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych):

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.4 (PI 4.5): Wdrażanie strategii niskoemisyjnych

Tabela 35. Struktura rozwiązań dla priorytetu 2 według priorytetu inwestycyjnego 3.4

Źródło finansowania	– środki EFRR przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Ograniczenie niskiej emisji wraz z obniżeniem zużycia energii w ramach kompleksowych strategii niskoemisyjnych
Wskaźniki rezultatu	- Średnioroczne stężenie pyłu PM10 - Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych
Wskaźniki produktu (szt.)	- Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej
Przykładowe rodzaje projektów	Wspierane będą wyłącznie przedsięwzięcia wynikające z planów gospodarki niskoemisyjnej (zgodne z tym dokumentem strategicznym), prowadzące do obniżenia emisji zanieczyszczeń do powietrza (związanych głównie z niską emisją) szczególnie na obszarach, gdzie stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza. W tym celu wsparciem objęte będą projekty związane ze zrównoważoną mobilnością miejską i podmiejską dotyczące zakupu niskoemisyjnego taboru szynowego i autobusowego dla połączeń miejskich i podmiejskich a także inwestycje ograniczające indywidualny ruch zmotoryzowany w centrach miast

	<p>np. P&R, zintegrowane centra przesiadkowe, wspólny bilet, drogi rowerowe, ciągi piesze, itp. Ponadto inwestycje związane z energooszczędnym oświetleniem miejskim oraz systemami zarządzania ruchem i energią. W ramach priorytetu możliwe do realizacji będą również, w ograniczonym zakresie, publiczne inwestycje w zakresie budownictwa pasywnego w budynkach użyteczności publicznej.</p> <p>W przypadku miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych, wsparcie dla transportu publicznego związane ze zrównoważoną mobilnością miejską, realizowane będzie poprzez projekty dotyczące budowy, przebudowy infrastruktury transportu publicznego, w celu ograniczania ruchu drogowego w centrach miast, stanowiące uzupełnienie infrastruktury planowanej do realizacji z poziomu krajowego.</p>
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki i stowarzyszenia; – jednostki organizacyjne JST; – jednostki sektora finansów publicznych, inne niż wymienione powyżej; – kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, – organizacje pozarządowe; – przedsiębiorcy – w zakresie transportu zbiorowego; – spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe oraz TBS; – PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
Grupy docelowe	– mieszkańcy
Poziom dofinansowania (max)	do 85% kosztów kwalifikowanych lub zgodnie z właściwym schematem pomocy publicznej (podstawowy poziom pomocy regionalnej wynosi 35%)
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	PRIORYTET INWESTYCYJNY 5.2 (7.4): System transportu kolejowego
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020” oraz „Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego”

W ramach priorytetu inwestycyjnego 3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych realizowane będą projekty o znaczeniu strategicznym dla AJ, których wdrożenie jest istotne z punktu widzenia osiągnięcia zakładanych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego AJ, tzw. projekty kluczowe.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 5.2 (PI 7.4): System transportu kolejowego

Tabela 36. Struktura rozwiązań dla priorytetu 2 według priorytetu inwestycyjnego 5.2

Źródło finansowania	– środki EFRR przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Zwiększenie jakości powiązań funkcjonalnych w sieci regionalnych oraz lokalnych linii kolejowych.
Wskaźniki rezultatu	- Międzygałęziowa dostępność transportowa; Liczba przewozów pasażerskich na przebudowanych lub zmodernizowanych liniach kolejowych;
Wskaźniki produktu (szt.)	Całkowita długość wybudowanych, przebudowanych, zmodernizowanych lub zrehabilitowanych linii kolejowych.
Przykładowe rodzaje projektów	Wsparcie objęte będą projekty dotyczące infrastruktury transportu kolejowego, których zarządcą nie jest PKP PLK S.A (linia demarkacyjna), położonej poza siecią połączeń krajowych i międzynarodowych, polegające na budowie, modernizacji oraz rehabilitacji infrastruktury liniowej, punktowej (dworce kolejowe, stacje i przystanki kolejowe) oraz towarzyszącej ⁴ (w tym działania podnoszące bezpieczeństwo i konkurencyjność transportu kolejowego). Ponadto w ramach priorytetu realizowane będą przedsięwzięcia związane z systemami bezpieczeństwa oraz zakupem i modernizacją taboru kolejowego obsługującego połączenia wojewódzkie. Dofinansowanie będą mogły również otrzymać projekty dotyczące inwestycji na liniach kolejowych zarządzanych przez PKP PLK S.A., wynegocjowane w Kontrakcie Terytorialnym.
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne powołane do wykonywania zadań leżących w kompetencji samorządów; - zarządcy infrastruktury lub przewoźnicy kolejni zgodnie z ustawą z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. nr 86, poz. 789 ze zmianami). - spółki powołane specjalnie w celu prowadzenia działalności polegającej na wynajmowaniu/leasingu taboru kolejowego (tzw. ROSCO – rolling stock leasing companies)
Grupy docelowe	– mieszkańcy
Poziom dofinansowania (max)	do 85% kosztów kwalifikowanych lub zgodnie z właściwym schematem pomocy publicznej (podstawowy poziom pomocy regionalnej wynosi 35%)
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami	PRIORYTET INWESTYCYJNY 5.1 (7.2): Drogowa dostępność transportowa

inwestycyjnymi	
Pomoc publiczna	Możliwe jest występowanie pomocy publicznej zgodnie z właściwym rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020” oraz „Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego”

W priorytecie inwestycyjnym 5.2 System transportu kolejowego zostały przedstawione konkretne przedsięwzięcia inwestycyjne na liście projektów kluczowych w ZIT AJ, które będą podlegały negocjacom z IZ RPOWD oraz zostaną wpisane do PD ZIT AJ jako kluczowe do realizacji w ramach ZIT AJ.

DZIAŁANIE 2.3. Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi AJ

Opis Działania

Dla AJ racjonalizacja gospodarki odpadami jest jednym z zadań priorytetowych, gdyż skala emisji odpadów komunalnych wymusza stworzenie kompleksowej strategii w tym zakresie. Kluczowym uwarunkowaniem prawno-organizacyjnym i inwestycyjnym jest to, iż wprowadzona reforma systemu gospodarki odpadami wymusza na gminach ponoszenie znacznych nakładów celem doprowadzenia lokalnych systemów do wymogów zarówno ustawy, jak i wojewódzkich planów gospodarki odpadami.

Zadania z tym związane wpisują się w logikę ZIT, szczególnie w przypadku, gdy miejski obszar funkcjonalny objęty ZIT jest zbieżny z terenem obsługiwany przez daną regionalną instalację przetwarzania odpadów komunalnych. W przypadku AJ taka zbieżność nie występuje, gdyż wg podziału wynikającego z Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego 2012, gminy tworzące ten obszar zostały przypisane do trzech dolnośląskich regionów gospodarki odpadami, Złotoryja miasto do północnego, gmina miejsko-wiejska Gryfów Śląski do zachodniego, pozostałe zaś do środkowosudeckiego regionu. Zgodnie z założeniami nowego systemu gospodarowania odpadami, wszystkie wytworzone zmieszane odpady komunalne, selektywnie zebrane odpady zielone i inne bioodpady oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczone do składowania w granicach jednego regionu, muszą być również odpowiednio przetworzone i zagospodarowane w tym regionie.

Jednak odpady zebrane selektywnie mogą być przetwarzane i zagospodarowywane poza granicami regionu, w którym zostały selektywnie zebrane i w tym zakresie integracja działań na obszarze AJ jest jak najbardziej pożądana i wskazana. Wprowadzenie takiego systemu dla AJ stanowić może element uatrakcyjnijający i integrujący jego przestrzeń także w percepcji społecznej. Stanowiłby on jednocześnie narzędzie do wypełnienia zobowiązań wynikających z prawa unijnego.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych):

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 4.1 (6.1): Gospodarka odpadami.

Dla AJ istotne jest zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego.

Nie przewiduje się przekazanie środków z budżetu RPO WD 2014-2020 do budżetu ZIT AJ na realizację tego priorytetu inwestycyjnego. Realizacja powyższego priorytetu inwestycyjnego ZIT AJ będzie wdrażana poprzez bezpośrednio aplikowanie beneficjentów z obszaru funkcjonalnego AJ do Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020 i Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko według procedur określonych przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

DZIAŁANIE 2.4. Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej AJ

Opis Działania

Należy się zgodzić z tezą, że w wielu aglomeracjach wodno-ściekowych nie osiągnięto poziomu oczyszczania ścieków wymaganych przez zobowiązania akcesyjne, w szczególności w zakresie podwyższonego usuwania biogenów. Istnieje możliwość realizacji tych zadań w ramach ZIT, szczególnie w przypadku, gdy obszar objęty ZIT jest zbieżny z terenem danej/danych aglomeracji wodno-ściekowej. Gospodarka wodno-ściekowa AJ wymaga podjęcia skoordynowanych działań na rzecz wykorzystania nowoczesnego potencjału istniejących oczyszczalni ścieków, ale także dalszej rozbudowy systemu oczyszczalni, a przede wszystkim sieci. Istnieje także potrzeba koordynacji równoległej rozbudowy sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Ponieważ dotyczy to zarówno gmin, które notują zwiększoną antropopresję ze względu na rozbudowę infrastruktury mieszkaniowej, ale także gmin, w których procesy inwestycyjne przebiegały w omawianej dziedzinie zbyt wolno w ostatnich latach, to do objęcia tym działaniem rekomendowany jest cała AJ.

Dla AJ istotne jest zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodno-ściekowej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych):

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 4.2 (6.2): Gospodarka wodno-ściekowa

Nie przewiduje się przekazanie środków z budżetu RPO WD 2014-2020 do budżetu ZIT AJ na realizację tego priorytetu inwestycyjnego. Realizacja powyższego priorytetu inwestycyjnego ZIT AJ będzie wdrażana poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z obszaru funkcjonalnego AJ do Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020 i Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko według procedur określonych przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

DZIAŁANIE 2.5. Wzrost produkcji i wykorzystania energii odnawialnych na obszarze AJ

Opis Działania

W kontekście nowych rozwiązań systemowych związanych z gospodarką odpadami, a także w obliczu wyzwań związanych z mieszanym, miejsko-wiejskim charakterem AJ, istnieje znaczny potencjał rozwojowy produkcji i dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych. Potencjalne zadania inwestycyjne wykraczają jednak często poza możliwości lokalne (w przypadku gmin wiejskich wchodzących w skład AJ) lub są nieadekwatne do możliwości lokalizacyjnych (to w przypadku gmin miejskich). W ramach tego Działania szczególnie uzasadnione jest zatem połączenie możliwości i potrzeb w ramach całego obszaru funkcjonalnego, przy lokalizacji inwestycji w kilku wybranych gminach. W tym przypadku problemy całego AJ mogą być rozwiązywane dzięki koordynacji współpracy logistycznej i inwestycyjnej. W zakresie przedsięwzięć realizowanych w ramach tego działania mieści się wytwarzanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w lokalnych jednostkach małej mocy (zwłaszcza z wykorzystaniem biokomponentów i biomasy) wraz z podłączeniem do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej. W szczególności chodzi tu o budowę oraz modernizację istniejących sieci umożliwiających przyłączanie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych):

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.1 (4.1): Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych

Nie przewiduje się przekazania środków z budżetu RPO WD 2014-2020 do budżetu ZIT AJ na realizację tego priorytetu inwestycyjnego. Realizacja powyższego priorytetu

inwestycyjnego ZIT AJ będzie wdrażana poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z obszaru funkcjonalnego AJ do Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020 i Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko według procedur określonych przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.3 (PI 4.3): Efektywność energetyczna w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym.

Tabela 37. Struktura rozwiązań dla priorytetu 2 według priorytetu inwestycyjnego 3.3.

Źródło finansowania	– środki EFRR przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Zwiększenie efektywności energetycznej oraz udziału odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym.
Wskaźniki rezultatu	Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto -Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych
Wskaźnik produktu (m2)	Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji
Przykładowe rodzaje projektów	Wspierane będą kompleksowe inwestycje podnoszące efektywność energetyczną wielorodzinnych budynków mieszkalnych oraz budynków użyteczności publicznej, w tym przedsięwzięcia termomodernizacyjne, oraz dotyczące wymiany oświetlenia na energooszczędne. W ramach priorytetu możliwa będzie również m.in. modernizacja systemów grzewczych wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła, systemów wentylacji i klimatyzacji, oraz instalacja OZE (z wyłączeniem źródeł w układzie wysokosprawnej kogeneracji i trigeneracji) na potrzeby modernizowanych energetycznie budynków wraz zastosowaniem systemów zarządzania energią. Ponadto, ponieważ warunkiem wstępnym realizacji takich inwestycji będzie przeprowadzenie właściwej oceny potrzeb i metod osiągnięcia oszczędności energii w sposób opłacalny, tak aby czynnikiem decydującym o wyborze takich inwestycji był najlepszy stosunek wykorzystania zasobów do osiągniętych rezultatów, obowiązkowym warunkiem poprzedzającym realizację takich projektów będzie przeprowadzenie audytów energetycznych, które posłużą do weryfikacji faktycznych oszczędności energii oraz wynikających z nich wymiernych skutków finansowych. Zarówno w przypadku budynków użyteczności publicznej, jak i mieszkaniowych nie wyklucza się zastosowania różnych form partnerstwa publiczno-prywatnego przy realizacji projektów biorąc pod uwagę inne dostępne mechanizmy wsparcia tego sektora.
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych	-jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; podmioty publiczne, których

beneficjentów	właścicielem jest JST lub dla których podmiotem założycielskim jest JST; - jednostki organizacyjne jst; -spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe; -towarzystwa budownictwa społecznego; -podmioty zarządzające instrumentami inżynierii finansowej;
Grupy docelowe	– mieszkańcy
Poziom dofinansowania (max)	do 85% kosztów kwalifikowanych lub zgodnie z właściwym schematem pomocy publicznej (podstawowy poziom pomocy regionalnej wynosi 35%)
Forma finansowania	– pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.1 (4.1): Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

W ramach priorytetu inwestycyjnego 3.3 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym realizowane będą projekty o znaczeniu strategicznym dla AJ, których wdrożenie jest istotne z punktu widzenia osiągnięcia zakładanych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego AJ, tzw. projekty kluczowe.

Ze względu na proporcję ludności zamieszkującej obszary wiejskie do ludności ogółem obszaru objętego ZIT AJ, alokacja przeznaczona na przedsięwzięcia dot. priorytetu inwestycyjnego 3.3 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym na obszarach wiejskich powinna wynosić co najmniej 30 % alokacji przeznaczonej na realizację ZIT AJ z budżetu RPO WD.

DZIAŁANIE 2.6. Wspieranie rozwoju AJ w kontekście zapotrzebowania na energię i ciepło

Opis Działania

Swoista bariera rozwojowa uwarunkowana jest dostępem do infrastruktury związanej z energią elektryczną i ciepłem produkowanym i dystrybuowanym w wysokosprawnej kogeneracji. Nadal występują punktowo rozsiane na całym terytorium AJ jednostki przestrzenne z ograniczoną dostępnością w tym zakresie. Tu również uzasadnione jest skoordynowanie inicjatyw lokalnych dla kompleksowego zaspokojenia potrzeb społeczności

AJ. W ramach tego Działania mieszczą się zatem zintegrowane inicjatywy służące rozwiązywaniu problemów środowiskowych, nie tylko lokalnych, ale pośrednio także globalnych (szczególnie klimatycznych). Operacjonalizacja polegać będzie tu zatem na stworzeniu planu gospodarki niskoemisyjnej dla wszystkich gmin wchodzących w skład AJ, z uwzględnieniem kwestii redukcji emisji gazów cieplarnianych. Równoległe występującą tu barierą jest zbyt niski poziom świadomości społecznej o skali tego problemu. Działanie to obejmuje zatem zadania służące dostosowaniu, adaptacji, ale też promowaniu postaw prewencyjnych do zmian klimatu, w tym prowadzenie kampanii edukacyjnych na tym obszarze.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych)

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.5 (PI 4.7): Wysoka kogeneracja

Nie przewiduje się przekazania środków z budżetu RPO WD 2014-2020 do budżetu ZIT AJ na realizację działania 2.6. Realizacja powyższego działania będzie wdrażana poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z obszaru funkcjonalnego AJ do Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020 i Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko w procedurze określonej przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

c. Priorytet 3. Infrastruktura społeczności AJ

Integrowanie struktur wewnętrznych AJ konieczne jest dla stworzenia spójnej przestrzeni, powiązanej szeregiem relacji na płaszczyźnie społecznej i ekonomicznej oraz w przekrojach funkcjonalnych. Proces ten powinien przebiegać w taki sposób, aby każdy z zasadniczych elementów tej struktury wpływał pozytywnie na realizację wyzwań strategicznych oraz aby w sposób możliwie jak najbardziej skuteczny ograniczyć lub rozładować występujące obiektywnie konflikty celów.

Kluczowym elementem w tej strukturze są warunki w jakich funkcjonuje społeczność tego obszaru. Dlatego kolejny priorytet ZIT AJ oscyluje wokół zagadnień związanych z jakością życia mieszkańców AJ w kontekście wyzwań i potrzeb infrastrukturalnych. Pomimo tego, że każdy z wymienionych wcześniej elementów struktury przestrzennej (infrastruktura komunikacyjna, przeciwpowodziowa, związana z gospodarką odpadami, wodno-ściekowa, przyrodnicza, energetyczna, w tym ciepłownicza oraz telekomunikacyjna) służy społeczności lokalnej, to jednak można wyodrębnić część działań i zadań inwestycyjnych, które bezpośrednio wiążą się z bieżącymi problemami społecznymi i jako takie nie zostały ujęte w

Priorytecie 2. Wymagają one zatem szczególnego potraktowania jako odrębny priorytet odpowiadający na potrzeby społeczne i infrastrukturalne w tym zakresie. Zgrupowane zostały one w dwóch działaniach, z których pierwsze odnosi się przede wszystkim do podniesienia jakości życia mieszkańców AJ, a drugie skierowane jest w pewnym obszarze „na zewnątrz”, będąc swoistym elementem oferty zachęcającej do osiedlania się na stałe nowych mieszkańców.

DZIAŁANIE 3.1. Poprawienie jakości życia mieszkańców AJ

Opis Działania

Zarówno jednostki przestrzenne położone w ścisłym centrum AJ, jak i te od niej oddalone wymagają podjęcia działań mających na celu poprawę stanu środowiska zurbanizowanego, w tym rekultywacji terenów przemysłowych i redukcji zanieczyszczenia powietrza. W przypadku tego ostatniego w centrum dotyczy to zanieczyszczeń wywołanych skoncentrowanym samochodowym transportem indywidualnym, a na terenach dalszych dotyczy to głównie niskiej emisji zanieczyszczeń.

Na terenie całego obszaru funkcjonalnego występują, w rozproszeniu, miejsca wymagające rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności, obszarów miejskich i wiejskich. Rekomendowany do objęcia wsparciem jest zatem cały obszar AJ, chociaż kumulacja potrzeb występuje przede wszystkim w gminach miejskich obszaru funkcjonalnego. Potrzeby rewitalizacyjne w gminach wiejskich także występują, z tym, że w większym rozproszeniu i mniejszej skali niż w miastach.

W ramach tego działania, ważnym jest również rozwój infrastruktury zdrowotnej i społecznej służącej zmniejszaniu nierówności w dostępie do tego rodzaju usług oraz przechodzeniu z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnej. W zakresie infrastruktury ochrony zdrowia za istotne także dla AJ należy uznać inwestycje służące rozwiązywaniu zidentyfikowanych na poziomie krajowym problemów obejmujących choroby układu krążenia, układu ruchu i onkologiczne. W zakresie infrastruktury społecznej należy zintegrować działania, zwłaszcza podejmowane poza Jelenią Górą, na rzecz inwestycji bezpośrednio wykorzystywanych przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i powiązanych z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej oraz z deinstytucjonalizacją usług społecznych na rzecz tych osób, poprzez tworzenie warunków włączenia społecznego.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych):

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 6.1 (PI 9.1): Inwestycje w infrastrukturę społeczną

Tabela 38. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 6.1

Źródło finansowania	– środki EFRR przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Rozwój infrastruktury dla świadczenia wysokiej jakości usług opieki nad osobami zależnymi oraz osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.
Wskaźnik rezultatu	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym
Wskaźnik produktu (szt.)	Liczba wybudowanych/ przebudowanych/ obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej
Przykładowe rodzaje projektów	Wsparcie będzie ukierunkowane na budowę, remont, przebudowę (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych), rozbudowę, wyposażenie infrastruktury domów pomocy społecznej, dziennych domów pomocy, ośrodków wsparcia, hospicjów oraz ośrodków udzielających świadczeń opieki paliatywnej. Planowane wsparcie będzie obejmować również tworzenie i rozwój infrastruktury (w tym wyposażenie) opieki nad dziećmi do 3 roku życia. W tym wypadku wsparcie powinno przyczyniać się do tworzenia nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat trzech i wypełniać luki w dostępie do tego typu usług. Ponadto planuje się wsparcie w zakresie remontu, przebudowy, rozbudowy, wyposażenia infrastruktury mieszkalnictwa chronionego oraz wspomaganego skierowanego w szczególności do osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, w powiązaniu z realizacją usług społecznych. Wsparcie w ramach EFRR musi być powiązane z realizacją celów w zakresie zwiększenia zatrudnienia, włączenia społecznego i walki z ubóstwem przewidzianym w ramach wsparcia udzielanego z EFS.
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - domy pomocy społecznej; - organizacje pozarządowe; - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - podmioty zajmujące się całodobową/dzienną opieką osób starszych; - hospicja; - podmioty zajmujące się opieką nad dziećmi do 3 roku życia; - podmioty lecznicze.
Grupy docelowe	– mieszkańcy
Poziom dofinansowania (max)	do 85% kosztów kwalifikowanych lub zgodnie z właściwym schematem pomocy publicznej (podstawowy poziom pomocy regionalnej wynosi

	35%)
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	Komplementarne z Priorytetem Inwestycyjnym 9.1 i 8.3
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 6.3 (PI 9.2): Rewitalizacja zdegradowanych obszarów

Tabela 39. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 6.3.

Źródło finansowania	– środki EFRR przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Wzmocnienie zdolności do rozwoju zdegradowanych społeczne, gospodarczo i fizycznie obszarów miejskich i wiejskich
Wskaźnik rezultatu	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym
Wskaźnik produktu (szt.)	Liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach
Przykładowe rodzaje projektów	<p>Wsparcie zostanie ukierunkowane na poprawę jakości życia mieszkańców oraz ożywienie gospodarcze i społeczne zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich, gdzie doszło do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, środowiskowych i przestrzennych. Działania rewitalizacji infrastrukturalnej muszą służyć rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych i podporządkowane będą działaniom finansowanym z EFS. Kompleksowe działania w tym zakresie obejmą remont, modernizację i adaptację istniejących budynków do funkcji społecznych, kulturalnych i edukacyjnych, odnowę zasobów mieszkaniowych (części wspólne budynków), zagospodarowanie przestrzeni publicznych obejmując również sferę bezpieczeństwa mieszkańców (monitoring miejski) lub dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych, a także inwestycje w tzw. drogi lokalne, możliwie jedynie, gdy będą one stanowiły element szerszej koncepcji związanej z rewitalizacją.</p> <p>Wsparcie będzie udzielane w oparciu o kompleksowy Program Rewitalizacji lub inne dokumenty z powyższego zakresu, obejmujące kwestie rewitalizacji w wymiarze społecznym, fizycznym, gospodarczym i przestrzennym. Punktem wyjścia do opracowania takiego Programu jest nasilenie problemów</p>

	społecznych na danym terytorium powiązane z dewastacją/degradacją przestrzeni. Finansowanie infrastruktury w przedsięwzięciach dotyczących rewitalizacji musi stanowić element uzupełniający dla realizacji celów społecznych finansowanych z EFS. Wsparcie infrastruktury musi być zatem uzasadnione brakiem możliwości osiągnięcia założonych w Programie Rewitalizacji rezultatów społecznych, bez realizacji wskazanych działań inwestycyjnych.
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - jednostki sektora finansów publicznych, inne niż wymienione powyżej; - wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe; - towarzystwa budownictwa społecznego; - organizacje pozarządowe; - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - instytucje kultury; - LGD; - uzdrowiska; - podmioty lecznicze.
Grupy docelowe	– mieszkańcy
Poziom dofinansowania (max)	do 85% kosztów kwalifikowanych lub zgodnie z właściwym schematem pomocy publicznej (podstawowy poziom pomocy regionalnej wynosi 35%)
Forma finansowania	Pomoc bezwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	Komplementarne z Priorytetem Inwestycyjnym 9.1 Aktywna Integracja
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

Ze względu na proporcję ludności zamieszkującej obszary wiejskie do ludności ogółem obszaru objętego ZIT AJ, alokacja przeznaczona na przedsięwzięcia dot. priorytetu inwestycyjnego 6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów na obszarach wiejskich powinna wynosić co najmniej 30 % alokacji przeznaczonej na realizację ZIT AJ z budżetu RPO WD.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 8.5 (8.10): Aktywne i zdrowe starzenie się

Tabela 41. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 8.5

Źródło finansowania	– środki EFS przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Stworzenie warunków do wydłużenia wieku aktywności zawodowej
Wskaźniki rezultatu	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie.
Wskaźnik produktu (os.)	Liczba osób objętych wsparciem w ramach programów zdrowotnych współfinansowanych z EFS.
Przykładowe rodzaje projektów	<p>Interwencja obejmować będzie programy zdrowotne służące wydłużeniu aktywności zawodowej (tj. podjęcie zatrudnienia lub – w przypadku osób zagrożonych utratą pracy - kontynuacja pracy). Zakres programów zdrowotnych powinien obejmować: promocję zdrowia, której składnikami są: 1) edukacja zdrowotna (wiedza oraz zmiana postaw i zachowań), 2) zapobieganie chorobom (profilaktyka pierwotna, wtórna - np. w kierunku wczesnego wykrywania nowotworu jelita grubego, piersi i szyjki macicy-trzeciego stopnia – m.in. rehabilitacja medyczna, 3) lokalna polityka zdrowotna. Istotne znaczenie z tego zakresu będą miały projekty dotyczące chorób onkologicznych oraz obszarów chorobowych zidentyfikowanych na poziomie regionalnym, w ramach których działania będą prowadzone systematycznie i na skalę regionalną lub subregionalną.</p> <p>Wsparcie ukierunkowane będzie również na działania z zakresu przekwalifikowania osób starszych pracujących w trudnych warunkach, pozwalając im na zdobycie kwalifikacji do wykonywania prac, które będą uwzględniały ich umiejętności i stan zdrowia. Udzielane wsparcie może być uzupełniane inwestycjami w wyposażenie i adaptację pomieszczeń w zakresie niezbędnym dla osiągnięcia zakładanych celów projektu w ramach mechanizmu finansowania krzyżowego (cross-financing).</p>
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	– wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)
Grupy docelowe	– pracownicy i pracodawcy dolnośląscy - osoby bezrobotne i bierne zawodowo
Poziom dofinansowania (max)	85% kosztów kwalifikowanych
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	– PRIORYTET INWESTYCYJNY 9.2 (9.7): Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.

Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020
--------------------	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 9.2 (9.7): Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych

Tabela 40. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 9.2.

Źródło finansowania	– środki EFS przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Poprawa dostępu oraz podniesienie jakości usług społecznych i zdrowotnych
Wskaźniki rezultatu	Liczba osób w niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu.
Wskaźnik produktu (os.)	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi lub zdrowotnymi w programie.
Przykładowe rodzaje projektów	Wsparcie ukierunkowane będzie na rzecz świadczenia spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych (pomocy społecznej, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, opiekuńczych i zdrowotnych). Podstawowym celem interwencji będzie zwiększenie dostępności oraz jakości ww. usług. Prowadzone będą również działania z zakresu rozwoju usług związanych z mieszkalnictwem chronionym oraz wspomaganym. Realizowane przedsięwzięcia będą dotyczyły opieki nad osobami niesamodzielnymi, w podeszłym wieku, niepełnosprawnymi oraz opieki zdrowotnej. Ponadto w ramach priorytetu inwestycyjnego dofinansowaniu będą podlegały projekty dotyczące wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych, jak również środowiskowych form pomocy i samopomocy. Wsparcie w ramach priorytetu może być komplementarne do działań realizowanych w ramach inwestycji w infrastrukturę społeczną. Udzielane wsparcie może być uzupełniane inwestycjami w wyposażenie i adaptację pomieszczeń w zakresie niezbędnym dla osiągnięcia zakładanych celów projektu w ramach mechanizmu finansowania krzyżowego (cross-financing).
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	– wszystkie podmioty – w tym podmioty ekonomii społecznej – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Grupy docelowe	– osoby wykluczone bądź zagrożone wykluczeniem społecznym; – otoczenie osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym (łącznie udział z osobami wykluczonymi/zagrożonymi) – jedynie jako element projektu właściwego
Poziom dofinansowania (max)	85% kosztów kwalifikowanych
Forma finansowania	Pomoc bezwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	– PRIORYTET INWESTYCYJNY 8.5 (8.10): Aktywne i zdrowe starzenie się
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

DZIAŁANIE 3.2. Zwiększenie konkurencyjności AJ jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku

Opis Działania

Współczesne społeczne kryteria lokalizacyjne kształtuje kultura przedsiębiorczości i innowacyjności, przejawiająca się nadal silnym przywiązaniem człowieka do miejsc (w sensie przestrzennym) łączących funkcje miejsca pracy i wypoczynku. W miastach, których rozwój gospodarczy opiera się na wiedzy i technologii konieczne jest kreowanie przestrzeni, które można uznać za proinnowacyjne. Kryterium to spełnia tkanka miejska charakteryzująca się nowoczesnością i dbałością o jakość rozwiązań zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju. Dlatego dla całej AJ należy przedsięwziąć działania mające na celu wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym. Szczególne znaczenie ma to w samej Jeleniej Górze, ale także w gminach bezpośrednio z nią sąsiadujących, gdzie dynamicznie rozwija się tkanka mieszkaniowa.

W ramach tego działania konieczny jest także stały i równomierny w skali całej AJ rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej zapewniającej możliwość edukacji, rozwoju umiejętności i uczenie się przez całe życie. Równolegle należy dostrzec także potrzebę podejmowania inwestycji na rzecz ochrony, promocji i rozwoju dziedzictwa kulturowego i naturalnego, w tym szczególnie przez inwestycje w zintegrowaną sieć instytucji kultury oraz

obiektów zabytkowych oraz poprzez wsparcie i rozwój centrów informacji kulturalnej i promocji kultury.

Dostęp do sieci internetowej dzięki rozwojowi sieci komercyjnych, w tym dzięki rozwojowi oferty operatorów sieci telefonicznych, a także dzięki postępowi technologicznemu, stale się powiększa. Nadal jednak istnieją potrzeby dotyczące mniej zamożnej części społeczeństwa, a zwłaszcza dzieci, młodzieży i seniorów z rodzin ubogich czy zagrożonych ubóstwem, dla których dostęp do nowych technologii jest utrudniony. W poszczególnych gminach AJ dostrzega się nierównomierny rozkład możliwości korzystania przez uczniów z komputerów z dostępem do Internetu. Korzystnie na tym polu wygląda sytuacja w gminach wiejskich z małymi szkołami jak gminy Podgórzyn, Jeżów Sudecki, Mysłakowice i Pielgrzymka, a wśród miast w gminie Lubomierz, w których przypada ok. 5 uczniów na jedno stanowisko. Jednak w pozostałych podmiotach wskaźnik ten jest znacznie mniej korzystny, gdyż zwykle od 6-14 uczniów przypada na 1 komputer z dostępem do Internetu (ale nawet do 20 w gminie Piechowice). Istnieją też znaczne potrzeby w zakresie korzystania z publicznych punktów dostępowych do sieci WiFi.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych):

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 4.3 (PI 6.3): Dziedzictwo kulturowe

Tabela 42. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 4.3

Źródło finansowania	– środki EFRR przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Zwiększenie ochrony i efektywności wykorzystania zasobów kulturowych regionu.
Wskaźnik rezultatu (km)	- Liczba osób zwiedzających muzea i oddziały muzealne na 10 tys. mieszkańców - Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne
Wskaźniki produktu (szt.)	- Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem
Przykładowe rodzaje projektów	Realizowane będą przedsięwzięcia z zakresu ochrony, rozwoju, udostępniania i promocji zasobów dziedzictwa kulturowego. Wsparciem zostaną objęte zabytki nieruchome, wpisane do rejestru prowadzonego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu wraz z ich otoczeniem, jak również zabytki ruchome znajdujące się w ww. zabytkach objętych wsparciem. Możliwe będzie przystosowanie obiektów zabytkowych do pełnienia przez nie nowych funkcji (w szczególności do prowadzenia działalności kulturalnej i turystycznej). Ponadto wsparcie dotyczyć

	<p>będzie rozwoju zasobów kultury, w tym podnoszenie jakości funkcjonowania instytucji kultury jako miejsc ochrony i prezentacji dziedzictwa materialnego i niematerialnego.</p> <p>Dofinansowane będą także przedsięwzięcia dotyczące udostępniania i promocji materialnego dziedzictwa kulturowego regionu, przede wszystkim w zakresie popularyzacji jego zasobów wśród turystów i mieszkańców regionu.</p>
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - administracja rządowa; - kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - organizacje pozarządowe, w tym regionalne i lokalne organizacje turystyczne; - LGD; - przedsiębiorcy; - instytucje kultury: samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z Ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego; - szkoły wyższe, ich związki i porozumienia. - szkoły artystyczne.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy – turyści
Poziom dofinansowania (max)	do 85% kosztów kwalifikowanych lub zgodnie z właściwym schematem pomocy publicznej (podstawowy poziom pomocy regionalnej wynosi 35%)
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	– brak
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

W ramach priorytetów inwestycyjnych 4.3 Dziedzictwo kulturowe realizowane będą projekty o znaczeniu strategicznym dla AJ, których wdrożenie jest istotne z punktu widzenia osiągnięcia zakładanych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego AJ, tzw. projekty kluczowe.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 4.4 (PI 6.4): Ochrona i udostępnienie zasobów przyrodniczych

Tabela 43. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 4.4

Źródło finansowania	– środki EFRR przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Ochrona różnorodności biologicznej i zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów przyrodniczych regionu.
Wskaźnik rezultatu (km)	Udział powierzchni obszarów chronionych w powierzchni ogółem - Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne
Wskaźniki produktu (szt.)	- Liczba wspartych obiektów turystycznych i rekreacyjnych
Przykładowe rodzaje projektów	W celu utrzymania równowagi przyrodniczej wspierane będzie tworzenie centrów ochrony różnorodności biologicznej w oparciu o gatunki rodzime oraz zapewnienie niezbędnej infrastruktury związanej z ochroną siedlisk przyrodniczych i gatunków. Wsparcie przeznaczone będzie na wyposażenie parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody przyczyniające się bezpośrednio do czynnej ochrony przyrody. Umżliwiona będzie realizacja projektów dot. wykorzystania i udostępnienia lokalnych zasobów przyrodniczych m.in. na cele turystyczne (np. tereny wypoczynkowe, ścieżki rowerowe, ścieżki konne). Wsparcie nakierowane będzie również na przedsięwzięcia dot. rozbudowy ośrodków edukacji ekologicznej oraz kampanie informacyjno-edukacyjne związane z ochroną środowiska (komplementarne i uzupełniające do kampanii ogólnopolskich podejmowanych na poziomie krajowym).
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - administracja rządowa; - PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne; - kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - organizacje pozarządowe, w tym regionalne i lokalne organizacje turystyczne; - LGD; - przedsiębiorcy; - szkoły wyższe, ich związki i porozumienia; - jednostki naukowe.
Grupy docelowe	– mieszkańcy – turyści
Poziom dofinansowania (max)	do 85% kosztów kwalifikowanych lub zgodnie z właściwym schematem pomocy publicznej (podstawowy poziom pomocy regionalnej wynosi 35%)
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami	– brak

inwestycyjnymi	
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

W ramach priorytetu inwestycyjnego 4.4 Ochrona i udostępnienie zasobów przyrodniczych realizowane będą projekty o znaczeniu strategicznym dla AJ, których wdrożenie jest istotne z punktu widzenia osiągnięcia zakładanych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego AJ, tzw. projekty kluczowe.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 7.1 (PI 10.4): Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną

Tabela 44. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 7.1.

Źródło finansowania	– środki EFRR przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Rozwój i dostosowanie infrastruktury przedszkolnej i szkolnej oraz zrównoważenie dostępności i podniesienie standardów nauczania.
Wskaźnik rezultatu (os.)	Odsetek dzieci w wieku 3-4 lata objętych wychowaniem przedszkolnym.
Wskaźniki produktu	Potencjalna liczba użytkowników infrastruktury opieki nad dziećmi lub edukacyjnej wspartej w programie.
Przykładowe rodzaje projektów	<p>Wsparcie zostanie ukierunkowane na tworzenie i rozwój infrastruktury przedszkoli (przebudowa, rozbudowa lub adaptacja) i innych form wychowania przedszkolnego, obejmującej także wyposażenie, w celu tworzenia nowych miejsc dla dzieci w wieku przedszkolnym i wypełniania luki w dostępie do tego typu usług. Powyższe wsparcie obejmuje także obiekty żłobkowo-przedszkolne.</p> <p>Wspierane będą działania w zakresie wyposażenia laboratoriów funkcjonujących w szkołach w nowoczesne narzędzia do nauczania nauk matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych oraz sprzętu specjalistycznego i pomocy dydaktycznych do wspomagania rozwoju uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, np. uczniów niepełnosprawnych, uczniów szczególnie uzdolnionych.</p> <p>Wsparcie zostanie ukierunkowane także na rozwój infrastruktury szkół (przebudowa, rozbudowa lub adaptacja), prowadzący bezpośrednio do poprawy warunków nauczania. Dodatkowo wspierane będą inwestycje poprawiające dostęp szkół dla uczniów</p>

	niepełnosprawnych. Wszystkie działania związane z poprawą warunków kształcenia będą uwzględniać konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób niepełnosprawnych. Budowa nowych obiektów przedszkolnych i szkolnych jest możliwa wyłącznie w sytuacji, gdy przebudowa, rozbudowa lub adaptacja istniejących budynków nie jest możliwa lub jest nieuzasadniona ekonomicznie.
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - organy prowadzące przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego, w tym organizacje pozarządowe; - organy prowadzące szkoły, w tym organizacje pozarządowe; - specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze.
Grupy docelowe	– mieszkańcy
Poziom dofinansowania (max)	do 85% kosztów kwalifikowanych lub zgodnie z właściwym schematem pomocy publicznej (podstawowy poziom pomocy regionalnej wynosi 35%)
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	Wsparcie inwestycyjne z EFRR przewidziano w powiązaniu z działaniami realizowanymi z EFS w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 10.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej jako element uzupełniający interwencję i prowadzący do osiągnięcia celów wynikających działań EFS. Aby projekt mógł być realizowany projektodawca musi wskazać wizję i kompleksowy plan wykorzystania powstałej infrastruktury i jej powiązania z działaniami EFS (konieczność uwzględnienia kwestii demograficznych, analizy ekonomicznej inwestycji po zakończeniu projektu).
Pomoc publiczna	nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 7.2 (PI 10.4): Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną w tym zawodową

Nie przewiduje się przekazania środków z budżetu RPO WD 2014-2020 do budżetu ZIT AJ na realizację powyższego priorytetu inwestycyjnego. Realizacja powyższego

priorytetu inwestycyjnego ZIT AJ będzie wdrażana poprzez aplikowanie beneficjentów z obszaru funkcjonalnego AJ do Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020 i Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój w procedurze określonej przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 2.1 (PI 2.3): E-usługi publiczne

Tabela 45. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 2.1.

Źródło finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – środki EFRR przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Zwiększenie dostępności e-usług publicznych w regionie
Wskaźnik rezultatu	<ul style="list-style-type: none"> - Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną - Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3 - dwustronna interakcja
Wskaźniki produktu (szt.)	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba urzędów, które wdrożyły katalog rekomendacji dotyczących awansu cyfrowego - Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w instytucjach publicznych
Przykładowe rodzaje projektów	<p>W ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się wsparcie tworzenia otwartych zasobów publicznych, w tym: dostępu do informacji publicznej, zwiększenia udziału mieszkańców w zarządzaniu gminami, powiatami i regionem (open government).</p> <p>Realizowane będą projekty zakładające rozwój elektronicznych usług publicznych szczebla regionalnego i lokalnego oraz zwiększenie do nich dostępu dla obywateli (w tym oddolne projekty społecznościowe), m.in. projekty z zakresu e-administracji, e-zdrowia, e-edukacji, e-szkoły, e-kultury, e-turystyki, e-bezpieczeństwa i systemów informacji przestrzennej. Finansowanie będą mogły uzyskać także przedsięwzięcia z zakresu digitalizacji zasobów i treści, np. kulturowych, naukowych i edukacyjnych będących w posiadaniu instytucji szczebla regionalnego i lokalnego oraz służące zapewnieniu powszechnego, otwartego dostępu w postaci cyfrowej do danych będących w posiadaniu instytucji szczebla regionalnego / lokalnego.</p> <p>Ponadto wspierane będą projekty ukierunkowane na tworzenie, rozwijanie i integrację baz danych i zasobów cyfrowych wspomagających komunikację między podmiotami, procesy decyzyjne (e-usługi JST) i upowszechniające komunikację elektroniczną instytucji publicznych z podmiotami zewnętrznymi.</p> <p>Wsparcie będzie ukierunkowane także na zapewnienie infrastruktury służącej budowaniu kompetencji</p>

	cyfrowych uczniów, poprzez dostęp do wykorzystywania nowoczesnych technologii w procesie nauczania. Wsparcie będzie ukierunkowane także na projekty umożliwiające społeczeństwu korzystanie z zasobów cyfrowych m.in. poprzez zwiększenie dostępu do usług elektronicznych i informacji (w tym informacji publicznej), budowę publicznych punktów dostępu do Internetu z w miejscach publicznych, dostępu do nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych w szkołach. Planowane kierunki wsparcia przewidują zakup infrastruktury informatycznej jako jednego z elementów projektu.
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia ; - jednostki organizacyjne jst; - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - podmioty prowadzące działalność leczniczą w publicznym systemie opieki zdrowotnej; - instytucje kultury, ich związki i porozumienia; ☐ organizacje pozarządowe (w tym organizacje turystyczne oraz LGD); - szkoły artystyczne; - uczelnie/szkoły wyższe, ich związki i porozumienia; - jednostki naukowe; - jednostki badawczo-rozwojowe; - służby zapewniające bezpieczeństwo publiczne; - jednostki organizacyjne Służby Więziennej; - jednostki sektora finansów publicznych, inne niż wymienione powyżej – dla projektów o zasięgu regionalnym; porozumienia w/w podmiotów.
Grupy docelowe	– mieszkańcy
Poziom dofinansowania (max)	do 85% kosztów kwalifikowanych lub zgodnie z właściwym schematem pomocy publicznej (podstawowy poziom pomocy regionalnej wynosi 35%)
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	– brak
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

d. Priorytet 4. Aktywna społeczność AJ

Podstawową przesłanką, warunkującą konieczność wspierania przez społeczność lokalną i społeczności lokalnej przez władze publiczne w procesie tworzenia i rozwoju AJ, pozostaje teza, że w obliczu zjawisk globalizacji procesów gospodarczych oraz przemian cywilizacyjno-kulturowych, zmierzających do wykształcenia społeczeństw informatycznych, tylko jednostki przestrzenno-gospodarcze silne w sensie społecznym są w stanie sprostać europejskiej i światowej konkurencji. Ciągła, a zarazem organiczna dla gospodarki rynkowej niepewność co do przebiegu cyklu koniunkturalnego oraz utrzymujące się, a nawet narastające zjawisko luki dochodowej (zarówno w ujęciu globalnym, krajowym i subregionalnym), sprawiają, że nie traci na aktualności teza, że „rozwój ciągły to rozwój podtrzymywany”. Zatem kolejnym kluczowym priorytetem realizacyjnym Strategii ZIT AJ powinno być dążenie do zapewnienia wsparcia dla ciągłości procesów rozwoju społecznego na jego obszarze. Wyzwania w tym zakresie wynikające z głębokich dysproporcji między poszczególnymi miejscowościami, a nawet osiedlami, wymagają podjęcia zróżnicowanych działań, których równoległa realizacja powinna skutkować osiągnięciem efektu synergii.

DZIAŁANIE 4.1. Zmniejszenie bezrobocia i zwiększenie zatrudnienia na terenach oddalonych od centrum AJ

Opis Działania

Chociaż, jak to wykazała diagnoza, w stosunku do roku 2009 stopa bezrobocia w prawie wszystkich jednostkach tworzących AJ spadła, to jednak w ostatnim okresie (co jest odzwierciedleniem tendencji ogólnokrajowej) zaczyna ona powoli wzrastać. Najwyższe wartości tego wskaźnika odnotowane zostały w gminach Bolków, Złotoryja – miasto, Janowice Wlk., Podgórzyn, Mirsk i Świerzawa W szczególności tej części AJ powinny zatem dotyczyć inicjatywy na rzecz zapewnienia dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników.

Ze względu na narastający problem wejścia na rynek pracy dla całego obszaru funkcjonalnego należy rekomendować przedsięwzięcia na rzecz trwałej integracji na rynku pracy ludzi młodych pozostających bez pracy, w tym przez tworzenie warunków sprzyjających samozatrudnieniu, przedsiębiorczości oraz tworzeniu nowych miejsc pracy.

Na szczególne potraktowanie zasługują też kwestie równouprawnienia płci oraz godzenia życia zawodowego i prywatnego ze względu na narastający problem starzenia się społeczeństwa. Wyzwaniem stojącym przed AJ jest konieczność zwiększania zakresu opieki nad seniorami, w tym poprawy dostępu do usług opiekuńczych w wymiarze jakościowym i ilościowym, zwłaszcza w wymiarze opieki niestacjonarnej. Rosnące w tym zakresie potrzeby

wykluczają część osób (przy czym w zdecydowanej większości dotyczy to kobiet) z aktywności zawodowej na rzecz działań opiekuńczych na rzecz członków rodzin. Owo wykluczenie jest także pochodną potrzeby opieki nad dziećmi do 3 roku życia, dlatego także w tym przypadku należy uwzględnić zintegrowane działania na rzecz wspierania usług opiekuńczych. Wspólne przedsięwzięcia w tych dziedzinach mogą zapewnić zwiększenie efektywności podejmowanych działań. Równolegle, ze względu na występujący we wszystkich gminach, a narastający w większości gmin problem długotrwałego bezrobocia, stosowne jest podjęcie inicjatyw na rzecz adaptacji pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian na rynku pracy oraz wspieranie gospodarki społecznej, przedsiębiorstw społecznych.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych):

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 8.1 (8.5): Zapewnianie dostępu do zatrudnienia

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 8.2 (PI 8.7): Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy

Ze względu na problematykę związaną m.in. z rynkiem pracy wyżej wymienione Priorytety Inwestycyjne 8.1 i 8.2 wdrażane będą w większości za pośrednictwem Powiatowych Urzędów Pracy. Potencjalni beneficjenci z obszaru funkcjonalnego AJ będą aplikowali bezpośrednio do Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020 w procedurze określonej przez Instytucję Zarządzającą RPO WD (PI 8.1) i Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 8.3 (PI 8.8): Godzenie życia zawodowego i prywatnego

Tabela 46. Struktura rozwiązań dla priorytetu 4 według priorytetu inwestycyjnego 8.3.

Źródło finansowania	– środki EFS przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego (w przypadku kształcenia zawodowego z puli programu nie przekazanej do ZIT) – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Zwiększenie zatrudnienia wśród osób opiekujących się dziećmi do 3 roku życia
Wskaźnik rezultatu (os.)	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu (osoby)
Wskaźniki produktu (os.)	- Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie
Przykładowe rodzaje projektów	Z uwagi na cel priorytetu inwestycyjnego jakim jest aktywizacja zawodowa i podjęcie zatrudnienia lub utrzymanie się na rynku pracy, działania ukierunkowane zostaną na rzecz osób znajdujących się

	<p>w szczególnej sytuacji na rynku pracy ze względu na konieczność opieki nad członkami rodziny poprzez tworzenie i rozwijanie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3.</p> <p>Powyższe działania skupiać się będą na aktywizacji zawodowej osób powracających na rynek pracy po urloпах macierzyńskich czy wychowawczych oraz osób, które pozostawały bez zatrudnienia i sprawowały opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3 poprzez wspieranie usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia. Wsparcie dotyczyć będzie również projektów zakładających tworzenie i rozwijanie w zakładach pracy elastycznych form zatrudnienia i metod organizacji pracy oraz uelastycznianie czasu pracy pracownika. Interwencja będzie przyczyniać się do godzenia obowiązków prywatnych z możliwością uzyskania doświadczenia zawodowego oraz poprawy sytuacji materialnej osób, pod opieką których znajdują się dzieci do 3 roku życia.</p> <p>Udzielane wsparcie może być uzupełniane inwestycjami w wyposażenie i adaptację pomieszczeń w zakresie niezbędnym dla osiągnięcia zakładanych celów projektu w ramach mechanizmu finansowania krzyżowego (cross-financing).</p>
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).
Grupy docelowe	- osoby powracające na rynek pracy po urloпах macierzyńskich, rodzicielskich i wychowawczych; - osoby pozostające bez zatrudnienia i sprawujące opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3.
Poziom dofinansowania (max)	85 % kosztów kwalifikowanych
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	Interwencja jest komplementarna do wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego gdzie przewidywane jest wsparcie na rzecz świadczenia spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych (pomocy społecznej, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, opiekuńczych i zdrowotnych). – PRIORYTET INWESTYCYJNY 8.1 (8.5): Zapewnianie dostępu do zatrudnienia
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego.*

– **PRIORYTET INWESTYCYJNY 9.3 (PI 9.8): Wspieranie gospodarki społecznej**

Tabela 48. Struktura rozwiązań dla priorytetu 4 według priorytetu inwestycyjnego 9.3.

Źródło finansowania	<p>– środki EFS przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego</p> <p>– współfinansowanie krajowe</p>
Cel szczegółowy	Wsparcie przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej oraz zwiększenie ich roli w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa.
Wskaźnik rezultatu (szt.)	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych
Wskaźnik produktu (szt.)	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem
Przykładowe rodzaje projektów	<p>Wsparcie w ramach priorytetu ukierunkowane będzie na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy i wspomagania zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej, inicjowania i wspomagania procesu tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej oraz wsparcie istniejących podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych wraz ze wsparciem towarzyszącym.</p> <p>Wsparcie ukierunkowane będzie również na rzecz tworzenia regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej.</p> <p>Ponadto podejmowane działania będą służyć koordynacji, kooperacji, monitorowaniu, promocji i edukacji prowadzonych w regionie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej.</p> <p>Udzielane wsparcie może być uzupełniane inwestycjami w wyposażenie i adaptację pomieszczeń w zakresie niezbędnym dla osiągnięcia zakładanych celów projektu w ramach mechanizmu finansowania krzyżowego (cross-financing).</p>
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	– wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na przepisów odrębnych), w tym LGD;
Grupy docelowe	<p>– osoby zagrożone wykluczeniem społecznym lub już wykluczone;</p> <p>- osoby fizyczne zamierzające utworzyć podmiot ekonomii społecznej;</p> <p>– podmioty ekonomii społecznej;</p> <p>– przedsiębiorstwa społeczne;</p> <p>- organizacje pozarządowe;</p> <p>– instytucje wspierające ekonomię społeczną;</p> <p>– publiczne służby zatrudnienia i inne instytucje rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej;</p> <p>– jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne.</p>
Poziom dofinansowania (max)	85 % kosztów kwalifikowanych
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023

Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	– brak
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

DZIAŁANIE 4.2. Pobudzanie aktywności i kreatywności społecznej na rzecz AJ

Opis Działania

Warunkiem stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego w gospodarce opartej na wiedzy jest funkcjonowanie środowiska społecznego osób aktywnych i kreatywnych. W kontekście potrzeb AJ zintegrowane działania powinny sprzyjać aktywnej integracji, której efektem powinna w sposób naturalny stać się poprawa zatrudnialności. Chodzi w tym przypadku szczególnie o zaktywizowanie członków społeczności AJ, zaliczających się do osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wspólne inicjatywy powinny być ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową, stworzenie zachęt do kontynuowania i ograniczenia przedwczesnego kończenia nauki szkolnej. Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego. Szczególną potrzebą całej AJ jest też wsparcie szkolnictwa zawodowego, w tym zwłaszcza technicznego, odpowiadającego na zmieniające się potrzeby rynku pracy, a także stworzenie efektywnego systemu przejścia z edukacji (kształcenia i szkolenia) do zatrudnienia. Ponadto rekomendowane są działania pozwalające na wymianę doświadczeń kadry nauczycielskiej, a przez to poprawę poziomu kształcenia, rozpowszechnianie skutecznych metod nauczania na każdym poziomie kształcenia i dywersyfikację oferty edukacyjnej. W ramach tego działania mogą być też realizowane wspólne przedsięwzięcia sprzyjające wydłużeniu okresu aktywności zawodowej i zapewnieniu lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Rekomendowane jest poszerzenie oferty edukacyjnej AJ o projekty edukacji osób w wieku 50+, zwłaszcza z uwzględnieniem rozwoju kompetencji cyfrowych, dopasowane do potrzeb tej grupy wiekowej (zarówno w formie kształcenia ustawicznego jak i dedykowanych szkoleń).

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych):

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 9.1 (PI 9.4): Aktywna integracja

Tabela 49. Struktura rozwiązań dla priorytetu 4 według priorytetu inwestycyjnego 9.1.

Źródło finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – środki EFS przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Aktywizacja społeczna i zawodowa osób i grup wykluczonych oraz narażonych na wykluczenie społeczne.
Wskaźniki rezultatu (os.)	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób w niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu - Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) - Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)
Wskaźnik produktu (os.)	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie - Liczba osób biernych zawodowo, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, objętych wsparciem w programie
Przykładowe rodzaje projektów	<p>Wsparcie ukierunkowane będzie na rzecz integracji osób oraz rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności poprzez aktywizację zawodowo-społeczną wykorzystującą instrumenty aktywizacji zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej, społecznej i kulturalnej. Wsparcie w ramach priorytetu inwestycyjnego dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym będzie realizowane także za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej, w tym o charakterze reintegracyjnym (np. CIS, KIS, ZAZ, WTZ).</p> <p>Dodatkowo realizowane będą działania rozwojowe na obszarach wiejskich i miejskich, wykorzystujące potencjał endogeniczny danego obszaru, na rzecz aktywności społeczności lokalnych i rozwoju lokalnego w celu zwiększenia szans na zatrudnienie. Wsparcie w ramach priorytetu może być prowadzone na obszarach zdegradowanych i tym samym być komplementarne do działań realizowanych w ramach rewitalizacji.</p> <p>Udzielane wsparcie może być uzupełniane inwestycjami w wyposażenie i adaptację pomieszczeń oraz poprzez wspieranie mobilności osób niepełnosprawnych w zakresie niezbędnym dla osiągnięcia zakładanych celów projektu w ramach mechanizmu finansowania krzyżowego (cross-financing).</p>
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w

	trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	– wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)
Grupy docelowe	- osoby wykluczone bądź zagrożone wykluczeniem społecznym; - otoczenie osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym (łącznie udział z osobami wykluczonymi/ zagrożonymi/i).
Poziom dofinansowania (max)	85 % kosztów kwalifikowanych
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	– komplementarność z PI 6.1 i PI 6.3
Pomoc publiczna	Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 10.1 (PI 10.1): Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej

Tabela 50. Struktura rozwiązań dla priorytetu 4 według priorytetu inwestycyjnego 10.1.

Źródło finansowania	– środki EFS przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Wdrożenie rozwiązań w zakresie zapewnienia równego dostępu do edukacji przedszkolnej oraz wysokiej jakości usług świadczonych przez szkoły i placówki oświatowe.
Wskaźnik rezultatu (os.)	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS
Wskaźniki produktu (szt., os.)	- Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie (szt.) - Liczba uczniów objętych wsparciem w programie (os.) - Liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK w ramach programu (os.)
Przykładowe rodzaje projektów	Wsparcie ukierunkowane będzie na rzecz tworzenia nowych miejsc w ośrodkach edukacji przedszkolnej, w tym również uruchamianie nowych ośrodków edukacji przedszkolnej i alternatywnych form opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym. Ważnym elementem wsparcia będą dodatkowe zajęcia edukacyjne mające na celu rozwój dzieci na wczesnym etapie edukacji, w szczególności zajęcia rozwijające kreatywność i przedsiębiorczość oraz podbudzające ciekawość świata. Ponadto szkoły zostaną wsparte w zakresie pracy z uczniem, uczniem młodszym przy

	<p>jego przechodzeniu na kolejny etap kształcenia.</p> <p>Zapewnione zostanie wyrównanie szans edukacyjnych uczniów m.in. poprzez działania służące indywidualizacji podejścia do ucznia, wsparcie dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych (m.in. uczniowie niepełnosprawni, uczniowie uzdolnieni). Jak również przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji, w tym wsparcie placówek z terenów defaworyzowanych.</p> <p>Wsparcie ukierunkowane będzie na realizację inicjatyw związanych z kształtowaniem kompetencji kluczowych, w szczególności wsparcie nauki języków obcych, nauk matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych, umiejętności pracy zespołowej i kreatywności a także postaw przedsiębiorczych. Przewidziano również opiekę pedagogiczno-psychologiczną oraz rozwój doradztwa zawodowego dla młodzieży.</p> <p>Planowane wsparcie będzie obejmować podniesienie kompetencji nauczycieli w zakresie pracy z uczniem, uczniem młodszym oraz rozwijanie kompetencji cyfrowych nauczycieli. Udział nauczycieli i kadry pedagogicznej będzie możliwy jako dodatkowe, uzupełniające działanie względem działań skierowanych do uczniów.</p> <p>Grupą, która będzie w sposób szczególny wspierana na tym etapie edukacji, są osoby niepełnosprawne np.: osoby autystyczne, osoby niepełnosprawne intelektualnie. Działania będą ukierunkowane na zwiększanie odsetka dzieci niepełnosprawnych uczęszczających do szkół powszechnych m.in. poprzez działania wspierające przechodzenie uczniów ze specjalnych szkół dla osób niepełnosprawnych do szkół powszechnych.</p> <p>Udzielane wsparcie może być uzupełniane inwestycjami w wyposażenie/ doposażenie i adaptację pomieszczeń w zakresie niezbędnym dla osiągnięcia zakładanych celów projektu w ramach mechanizmu finansowania krzyżowego (cross-financing).</p>
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	– wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> - dzieci w wieku przedszkolnym, określonym w <i>Ustawie o systemie oświaty</i>; - rodzice dzieci w wieku przedszkolnym, określonym w <i>Ustawie o systemie oświaty</i>; - istniejące przedszkola, w tym przedszkola specjalne - funkcjonujące inne formy wychowania przedszkolnego; - uczniowie szkół i placówek (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) prowadzących kształcenie ogólne (z

	wyłączeniem słuchaczy szkół dla dorosłych); - szkoły i placówki oświatowe oraz ich organy prowadzące realizujące kształcenie ogólne (z wyłączeniem szkół dla dorosłych); - osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty; - nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, szkół i placówek oświatowych.
Poziom dofinansowania (max)	85 % kosztów kwalifikowanych
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	Wspierane będzie nauczanie w zakresie wykorzystania ICT, co będzie komplementarne z zakresem Priorytetu Inwestycyjnego 2.1 E-usługi publiczne i Priorytetu Inwestycyjnego 7.1 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną oraz z wykorzystaniem doświadczeń perspektywy finansowej 2007-2013 m.in. wypracowanych w ramach rządowego programu „Cyfrowa szkoła”.
Pomoc publiczna	nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

Ze względu na proporcję ludności zamieszkującej obszary wiejskie do ludności ogółem obszaru objętego ZIT AJ, alokacja przeznaczona na przedsięwzięcia dot. priorytetu inwestycyjnego 10.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej powinna wynosić co najmniej 30 % alokacji przeznaczonej na realizację ZIT AJ z budżetu RPO WD.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 10.2 (PI 10.1): Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości kształcenia ponadgimnazjalnego

Tabela 50. Struktura rozwiązań dla priorytetu 4 według priorytetu inwestycyjnego 10.1.

Źródło finansowania	– środki EFS przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Poprawa jakości oferty edukacyjnej realizowanej przez szkoły i placówki oświatowe.
Wskaźnik rezultatu (os.)	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS
Wskaźniki produktu (szt., os.)	- Liczba uczniów objętych wsparciem w programie - Liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK w ramach programu
Przykładowe rodzaje projektów	Zapewnione zostanie wyrównanie szans edukacyjnych uczniów m.in. poprzez działania służące indywidualizacji podejścia do ucznia, wsparcie dla

	<p>uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych (m.in. uczniowie niepełnosprawni, uczniowie uzdolnieni). Jak również przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji, w tym wsparcie placówek z terenów defaworyzowanych.</p> <p>Planowane wsparcie będzie obejmować również podniesienie kompetencji nauczycieli w zakresie pracy z uczniem oraz rozwijanie kompetencji cyfrowych nauczycieli. Wsparcie dla nauczycieli i kadry pedagogicznej będzie możliwe jako dodatkowe i uzupełniające działanie względem działań skierowanych do uczniów.</p> <p>Grupą, która będzie w sposób szczególny wspierana na tym etapie edukacji, są osoby niepełnosprawne np.: osoby autystyczne, osoby niepełnosprawne intelektualnie. Działania będą ukierunkowane na zwiększanie odsetka uczniów niepełnosprawnych uczęszczających do szkół powszechnych m.in. poprzez działania wspierające przechodzenie uczniów ze specjalnych szkół dla osób niepełnosprawnych do szkół powszechnych.</p> <p>Udzielane wsparcie może być uzupełniane inwestycjami w wyposażenie/doposażenie i adaptację pomieszczeń w zakresie niezbędnym dla osiągnięcia zakładanych celów projektu w ramach mechanizmu finansowania krzyżowego (cross-financing).</p>
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	– wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> - uczniowie i wychowankowie szkół i placówek (w rozumieniu Ustawy o systemie oświaty) prowadzących kształcenie ogólne (z wyłączeniem słuchaczy szkół dla dorosłych); - osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty; - szkoły i placówki oświatowe oraz ich organy prowadzące realizujące kształcenie ogólne (z wyłączeniem szkół dla dorosłych); - nauczyciele i pracownicy pedagogiczni szkół i placówek oświatowych.
Poziom dofinansowania (max)	85 % kosztów kwalifikowanych
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	W szczególności wspierane będzie nauczanie w zakresie wykorzystania ICT, co będzie komplementarne z zakresem Priorytetu Inwestycyjnego 2. E-usługi publiczne i Priorytetu Inwestycyjnego 7.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną w tym zawodową oraz z wykorzystaniem doświadczeń perspektywy finansowej 2007-2013 m.in. wypracowanych w ramach rządowego programu „Cyfrowa szkoła”.

Pomoc publiczna	nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

- PRIORYTET INWESTYCYJNY 10.3 (PI 10.3): Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie

Tabela 51. Struktura rozwiązań dla priorytetu 4 według priorytetu inwestycyjnego 10.3.

Źródło finansowania	– środki EFS przekazane do ZIT z puli Regionalnego Programu Operacyjnego – współfinansowanie krajowe
Cel szczegółowy	Poprawa dostępności, jakości i adekwatności uczenia się przez całe życie.
Wskaźnik rezultatu (os.)	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu
Wskaźnik produktu (os.)	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia realizowanych we współpracy z pracodawcami
Przykładowe rodzaje projektów	<p>Wsparcie ukierunkowane będzie na rzecz indywidualnych osób dorosłych chcących zdobyć nowe, zmienić lub podnieść swoje umiejętności i kwalifikacje z zakresu kompetencji kluczowych lub potwierdzenia efektów uczenia się, prowadzące do uzyskania, uzupełniania lub podwyższenia kwalifikacji ogólnych i zawodowych kończące się powszechnie uznawanymi certyfikatami. Osoby dorosłe uzyskają lepszy dostęp zarówno do edukacji formalnej, jak i pozaformalnej oraz będą mogły w sposób formalny potwierdzić efekty uczenia się uzyskane w drodze nieformalnej lub pozaformalnej.</p> <p>Wsparcie dla osób dorosłych w zakresie kształcenie i uczenie się w formach szkolnych i pozaszkolnych. Uzupełnieniem oferowanego wsparcia będzie doradztwo w zakresie diagnozy potrzeb oraz znalezienia i wyboru właściwej oferty edukacyjnej, uwzględniającej rozwój kompetencji zgodnych z aktualnymi potrzebami rynku pracy oraz rozwijanie praktycznego uczenia się, w tym uczenia się w miejscu pracy.</p> <p>Wsparcie dla szkół dla dorosłych, placówek kształcenia ustawicznego, placówek kształcenia praktycznego, ośrodków dokształcania i doskonalenia zawodowego lub ich kadry ukierunkowane będzie na podniesienie jakości, rozszerzenie lub dostosowanie oferty edukacyjnej dla dorosłych do potrzeb regionalnego i lokalnego rynku pracy. Udzielane wsparcie może być uzupełniane inwestycjami w wyposażenie/doposażenie i adaptację pomieszczeń w zakresie niezbędnym dla osiągnięcia zakładanych celów projektu w ramach mechanizmu finansowania krzyżowego (cross-financing).</p> <p>Co do zasady udzielane wsparcie realizowane będzie w oparciu o mechanizm popytowy, w uzasadnionych przypadkach wynikających ze zdiagnozowanych,</p>

	specyficznych potrzeb odbiorców dopuszcza się również możliwość wsparcia w modelu innym niż popytowy.
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	– wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)
Grupy docelowe	- osoby dorosłe w szczególności osoby o niskich kwalifikacjach i osoby w wieku powyżej 50 lat; - szkoły i placówki systemu oświaty prowadzące kształcenie ustawiczne i ich organy prowadzące.
Poziom dofinansowania (max)	85 % kosztów kwalifikowanych
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Komplementarność z innymi priorytetami inwestycyjnymi	– brak
Pomoc publiczna	nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	właściwy dla ZIT AJ tryb konkursowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

e. Priorytet 5. Pomoc techniczna

Zadanie związane z administrowaniem środkami Funduszy Strukturalnych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych wymaga zapewnienia jednostce wdrażającej administracyjnych zdolności, na które składają się zasoby ludzkie (pracownicy) i materialne (m.in. pomieszczenia, wyposażenie, sprzęt komputerowy, materiały eksploatacyjne). Ponadto, aby zapewnić zdolność absorpcyjną Aglomeracji Jeleniogórskiej należy podjąć odpowiednią akcję informacyjną i promocyjną. Ze względu na jakość funkcjonowania ZIT istotne będą działania szkoleniowe skierowane zarówno do personelu jednostki wdrażającej, jak również do beneficjentów. Ważnym elementem wspierającym i usprawniającym wdrażanie będzie wsparcie doradcze skierowane do urzędników i beneficjentów programu. Efektywność realizacji Programu Działań powinna być oceniana z wykorzystaniem narzędzi ewaluacyjnych.

Tabela 52. Struktura rozwiązań dla priorytetu 5 Pomoc techniczna

Źródło finansowania	– środki EFRR przekazane do ZIT z budżetu RPO WD; – środki EFRR przekazane do ZIT z budżetu PO PT;
----------------------------	---

	– współfinansowanie krajowe
Wskaźniki	Wskaźnik produktu: – liczba etatomiesięcy finansowanych z pomocy technicznej - liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji - liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów - liczba przeprowadzonych ewaluacji - liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu - liczba materiałów informacyjnych lub promocyjnych wydanych w formie elektronicznej Wskaźnik rezultatu: – n/d
Przykładowe rodzaje projektów	Wspierane będą działania ukierunkowane na wzmocnienie potencjału administracyjnego, w ramach, którego mogą być finansowane koszty m.in.: – zatrudnienia; - podnoszenia kwalifikacji - zapewnienia odpowiednich warunków technicznych, – wynajmu pomieszczeń; – podróży służbowych; – zakupu oraz eksploatacji wyposażenia i sprzętu; – zapewnienia środków transportu; – zakupu usług np. telekomunikacyjnych, szkoleniowych, doradczych, prawnych; – obsługi prac Komitetu Sterującego; – obsługi grup związanych z wdrażaniem ZIT; – archiwizacji dokumentów; – przygotowania analiz, ekspertyz; – przygotowania ewaluacji; – organizacji konferencji, seminariów; – przygotowania materiałów promocyjnych i informacyjnych oraz ich dystrybucja; – realizacji imprez informacyjno-promocyjnych; – utworzenia i utrzymania serwisów internetowych.
Min. i max wartości projektów	minimalne i maksymalne wartości projektów zostaną określone na podstawie wytycznych IZ RPO WD w trakcie dalszych prac nad PD ZIT AJ
Przykładowe rodzaje uprawnionych beneficjentów	– podmioty zaangażowane w realizację ZIT
Grupy docelowe	– podmioty zaangażowane w realizację ZIT, – beneficjenci ZIT
Poziom dofinansowania (max)	85 % kosztów kwalifikowanych
Forma finansowania	Pomoc bezzwrotna
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	– tryb systemowy zgodnie z wytycznymi IZ RPO WD 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Wstępny Program Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej*, s. 86-87, *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020* oraz *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

V. Spójność z dokumentami o charakterze strategicznym szczebla regionalnego, krajowego oraz wspólnotowego

Założenia, cele strategiczne opracowania są spójne z podstawowymi dokumentami strategicznymi zarówno na szczeblu europejskim, krajowym, regionalnym, jak i subregionalnym (powiatowym). W ramach analizy zbieżności celów pod uwagę wzięto następujące dokumenty:

- EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie,
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Jeleniogórskiego na lata 2006 – 2014,
- Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020

W ramach analizy powyższych opracowań strategicznych brany był pod uwagę, jeżeli było to możliwe, szczebel celów strategicznych lub obszarów priorytetowych.

Tabel 53. Zbieżność założeń Priorytetów ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej z podstawowymi opracowaniami strategicznymi szczebla europejskiego, krajowego, regionalnego i subregionalnego

Priorytety	
PRIORYTET 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ	
Dokument	Zbieżne założenia
<i>EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu</i>	- Inteligentny rozwój - gospodarka oparta na wiedzy i innowacji. - Rozwój zrównoważony - wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjne.
<i>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.</i>	Cel I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe. Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki. Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki. Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych.
<i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie</i>	Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.

<i>Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020</i>	MAKROSFERA ¹⁸ 7. Społeczeństwo i partnerstwo MAKROSFERA 8. Przedsiębiorczość i innowacyjność
<i>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Jeleniogórskiego na lata 2006 – 2014</i>	Cel strategiczny „Po pierwsze gospodarka!”
<i>Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020</i>	Cel strategiczny 2 – Rozwój kapitału ludzkiego Cel strategiczny 4 – Stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości, gospodarki opartej na wiedzy i kreatywności
PRIORYTET 2. Zintegrowany obszar AJ	
<i>Dokument</i>	<i>Zbieżne założenia</i>
<i>EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu</i>	Rozwój zrównoważony - wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej Inteligentny rozwój - gospodarka oparta na wiedzy i innowacji
<i>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.</i>	Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko. Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych
<i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie</i>	Cel 2. Budowa spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych Cel 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie
<i>Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020</i>	MAKROSFERA 1. Infrastruktura MAKROSFERA 5. Zdrowie i bezpieczeństwo
<i>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Jeleniogórskiego na lata 2006 – 2014</i>	Cel strategiczny „Żyjemy w środowisku!” Cel strategiczny „Najważniejszy jest człowiek!”
<i>Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020</i>	Cel strategiczny 3 – Poprawa stanu infrastruktury Cel strategiczny 5 – Wzmacnianie identyfikacji obszaru Aglomeracji Jeleniogórskiej Cel strategiczny 6 – Poprawa stanu środowiska naturalnego
PRIORYTET 3. Infrastruktura społeczności AJ	
<i>Dokument</i>	<i>Zbieżne działania</i>
<i>EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu</i>	Inteligentny rozwój - gospodarka oparta na wiedzy i innowacji
<i>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.</i>	Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych
<i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie</i>	Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych Cel 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie
<i>Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020</i>	MAKROSFERA 2. Rozwój obszarów miejskich i wiejskich MAKROSFERA 3. Zasoby MAKROSFERA 4. Turystyka MAKROSFERA 5. Zdrowie i bezpieczeństwo

¹⁸ Osiągnięcie założonych w Strategii celów, będzie możliwe dzięki skupieniu prowadzonych działań w ośmiu kluczowych grupach nazwanych Makrosferami, skierowanych na wzmocnienie rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska i kierunkujących racjonalny dobór przedsięwzięć

	MAKROSFERA 6. Edukacja, nauka, kultura, sport i informacja
<i>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Jeleniogórskiego na lata 2006 – 2014</i>	Cel strategiczny „Najważniejszy jest człowiek!” Cel strategiczny „Żyjemy w środowisku!”
<i>Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020</i>	Cel strategiczny 1 – Rozwój turystyki Cel strategiczny 2 – Rozwój kapitału ludzkiego Cel strategiczny 3 – Poprawa stanu infrastruktury Cel strategiczny 5 – Wzmacnianie identyfikacji obszaru Aglomeracji Jeleniogórskiej Cel strategiczny 6 – Poprawa stanu środowiska naturalnego
PRIORYTET 4. Aktywna społeczność AJ	
<i>Dokument</i>	<i>Zbieżne działania</i>
<i>EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu</i>	Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu - wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną Inteligentny rozwój - gospodarka oparta na wiedzy i innowacji
<i>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.</i>	Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego Cel III.1. Integracja społeczna
<i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie</i>	Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych Cel 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie
<i>Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020</i>	MAKROSFERA 2. Rozwój obszarów miejskich i wiejskich MAKROSFERA 6. Edukacja, nauka, kultura, sport i informacja MAKROSFERA 7. Społeczeństwo i partnerstwo
<i>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Jeleniogórskiego na lata 2006 – 2014</i>	Cel strategiczny „Najważniejszy jest człowiek!”
<i>Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020</i>	Cel strategiczny 2 – Rozwój kapitału ludzkiego

Źródło: opracowanie własne.

VI. Sprawozdanie z konsultacji społecznych

Rozdział zostanie uzupełniony po zakończeniu konsultacji społecznych.

VII. Wyniki ze Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko

Rozdział zostanie uzupełniony po zakończeniu oceny oddziaływania na środowisko.

VIII. Plan finansowy

Na podstawie z art. 99 projektu Rozporządzenia Ogólnego Parlamentu Europejskiego i Rady Zintegrowane Inwestycje Terytorialne mają zastosowanie jeżeli istnieje konieczność finansowania projektów z więcej niż jednej osi priorytetowej jednego lub kilku programów operacyjnych. Wartość środków przeznaczonych na wdrażanie tego instrumentu jest określana przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020. Ponieważ do momentu przekazania Roboczego Projektu PD ZIT AJ dane te nie zostały udostępnione tabela finansowa została przygotowana na podstawie analizy przekazanych przez jednostki samorządu terytorialnego AJ, które potencjalnie będą kwalifikowały się do finansowania ze środków Funduszy Strukturalnych w perspektywie finansowej 2014 - 2020.

W związku z powyższym przy konstruowaniu Tabeli Finansowej przyjęto następujące założenia dotyczące źródeł finansowania PD ZIT AJ:

- środki udostępnione do zarządzania ZIT AJ z Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020 (Budżet ZIT);
- środki Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020. Beneficjenci ZIT AJ będą aplikować w procedurze określonej przez IZ RPO WD 2014-2020 (Budżet RPO WD 2014 – 2020);
- środki Programów Krajowych perspektywy finansowej UE 2014 – 2020. Beneficjenci z obszaru funkcjonalnego ZIT AJ będą aplikować w procedurze określonej przez odpowiednie Instytucje Zarządzające. (Budżet Programów Krajowych);
- współfinansowanie krajowe pochodzące z budżetów beneficjentów ZIT AJ lub innych funduszy współfinansujących wkład własny.

Ponadto w trakcie spotkań przedstawicieli gmin tworzących AJ w dniach 7.10.2013r. , 31.10.2013 r. oraz 5.02.2014 r, 10.02.2014 r. i 14.04.2014 r. zaproponowano podział Priorytetów Inwestycyjnych do poszczególnych źródeł finansowania Programu Działań.

Literą X oznaczono Priorytety Inwestycyjne, których budżety zostaną oszacowane na dalszych etapach prac nad Programem Działań AJ, m.in. w trakcie konsultacji społecznych oraz negocjacji z Instytucją Zarządzającą RPO WD.

Na razie odbyły się dwa spotkania negocjacyjne z udziałem Lidera AJ oraz grupy negocjacyjnej (przedstawiciele gmin) i IZ RPO WD w dniach 13.02.2014 i 02.04.2014r. W projekcie RPOWD 2014-2020 z dn. 08.04.2014 r. została zapisana szacunkowa alokacja dla ZIT AJ w wysokości 129, 6 mln EUR. Jest to wstępna propozycja alokacji, która będzie podlegała negocjacom ZIT AJ z IZ RPOWD.

Tabela 54. Tabela finansowa

Priorytet ZIT AJ	Działanie ZIT AJ	Priorytet inwestycyjny	Budżet ogółem (tys. EUR)	w tym (tys. EUR):				Współfinansowanie Krajowe/Beneficjenci	
				Dotacja	Szacunkowa alokacja ZIT (EUR)*	Budżet RPO-WD 2014 - 2020	Budżet Programó w Krajowych	(tys. EUR)	%
PRIORYTET - 1 Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ	1.1. Rozwój nowoczesnej struktury gospodarczej AJ	1.3 (EFRR) Rozwój przedsiębiorczości	11 764,71	10 000,00	10 000,00		x	1764,71	15%
		1.5 (EFRR) Rozwój produktów i usług w MŚP	18 000,00	9 000,00	9 000,00		x	9000,00	50%
	1.2 Popieranie działań związanych z innowacyjną gospodarką i wzmacnianiem kooperacji nauka-gospodarka	1.2 (EFRR) Innowacyjne przedsiębiorstwa	x	x		x	x	x	x
		1.4 (EFRR) Internacjonalizacja przedsiębiorstw	x	x		x	x	x	x
		Razem	29 764,71	19 000,00	19 000,00	x	0,00	10 764,71	x
PRIORYTET - 2 Zintegrowany obszar AJ	2.1. Zapewnienie spójnego systemu komunikacyjnego o AJ	5.1 (EFRR) Drogowa dostępność transportowa	86 470,59	73 500,00	14000,00	x	59 500,00	12970,59	15%
	2.2 Zastąpienie samochodowej komunikacji indywidualnej zbiorową komunikacją autobusową i kolejową w ścisłym centrum gmin należących do AJ	3.4 (EFRR) Wdrażanie strategii niskoemisyjnych	14 117,65	12 000,00	12000,00	x	x	2117,65	15%
		5.2 (EFRR) System transportu kolejowego	11 764,71	10 000,00	10000,00	x	x	1764,71	15%
	2.3. Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi AJ	4.1 (EFRR) Gospodarka odpadami	15 250,00	12 962,50		2337,50	10 625,00	2287,50	15%

	2.4. Racionalizacja gospodarki wodno-ściekowej AJ	4.2 (EFRR) Gospodarka wodno-ściekowa	80 323,77	68 275,20		57215,20	11 060,00	12048,57	15%
	2.5. Wzrost produkcji i wykorzystania energii odnawialnych na obszarze AJ	3.1 (EFRR) Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych	x	x		x	x	x	x
		3.3 (EFRR) Efektywność energetyczna w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym	22 941,18	19 500,00	19500,00		x	3441,18	15%
	2.6. Wspieranie rozwoju AJ w kontekście zapotrzebowania na energię i ciepło	3.5 (EFRR) Wysoka kogeneracja	x	x		x	x	x	x
		Razem	230 867,90	196 237,70	55 500,00	59552,70	81 185,00	34 630,19	x
PRIORYTET - 3 Infrastruktura społeczności AJ	3.1. Poprawienie jakości życia mieszkańców AJ	6.1 (EFRR) Inwestycje w infrastrukturę społeczną	2 941,18	2500,00	2500,00	x	x	441,18	15%
		6.3 (EFRR) Rewitalizacja zdegradowanych obszarów	17 647,06	15000,00	15000,00		x	2647,06	15%
		8.5 (EFS) Aktywne i zdrowe starzenie się	3 823,53	3250,00	3250,00	x	x	573,53	15%
		9.2 (EFS) Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych	4 411,76	3750,00	3750,00	x	x	661,76	15%
	3.2. Zwiększenie konkurencyjności i AJ jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku	4.3 (EFRR) Ochrona i udostępnienie zasobów przyrodniczych i kulturowych	4 705,88	4000,00	4000,00		x	705,88	15%
		4.4 (EFRR) Ochrona i udostępnienie zasobów przyrodniczych i kulturowych	4 705,88	4 000,00	4000,00		x	705,88	15%
		7.1 (EFRR) Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową, gimnazjalną	5 294,12	4500,00	4500,00		x	794,12	15%
		7.2 (EFRR) Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną w tym zawodową	x	x		x	x	x	x
		2.1 (EFRR) E-usługi publiczne	3 529,41	3000,00	3000,00		x	529,41	15%
		Razem	47 058,82	40 000,00	40 000,00	x	x	7 058,82	x

PRIORYTET - 4 Aktywna społeczność AJ	4.1. Zmniejszenie bezrobocia i zwiększenie zatrudnienia na terenach oddalonych od centrum AJ	8.2 (EFS) Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy	x	x		x	x	x	x
		8.3 (EFS) Godzenie życia zawodowego i prywatnego	4 705,88	4 000,00	4000,00	x	x	705,88	15%
		8.1 (EFS) Zapewnianie dostępu do zatrudnienia	x	x		x	x	x	x
		9.3 (EFS) Wspieranie gospodarki społecznej	2 647,06	2 250,00	2250,00	x	x	397,06	15%
	4.2. Pobudzenie aktywności i kreatywności społecznej na rzecz AJ	9.1 (EFS) Aktywna integracja	7 647,06	6 500,00	6500,00			1147,06	15%
		10.1 (EFS) Zapewnienie równego dostępu wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej	8 823,53	7 500,00	7500,00			1323,53	15%
		10.2 (EFS) Zapewnienie równego dostępu wysokiej jakości kształcenia ponadgimnazjalnego	2 941,18	2 500,00	2500,00	x	x	441,18	15%
		10.3 (EFS) Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie	2 941,18	2 500,00	2500,00			441,18	15%
		Razem	29 705,89	25 250,00	25 250,00	x	x	4 455,88	x
	PRIORYTET - 5 Pomoc techniczna	Pomoc techniczna (EFS)	1 764,71	1 500,00	1 500,00			264,71	15%
	Budżet ZIT AJ ogółem	339 162,03	281 987,70	141 250,00	x	x	57 174,30	x	

*wstępna propozycja alokacji, która będzie podlegała negocjacom ZIT AJ z IZ RPOWD

IX. System wdrażania

SYSTEM WDRAŻANIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORYALNYCH

SYSTEM WDRAŻANIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORYALNYCH

W ramach wdrażania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej przyjmuje się wariant minimalnej delegacji zadań.

Rozwiązanie to jest zgodne ze wskazaniem MRR, które rekomenduje, aby zadania związku ZIT obejmowały wstępną preselekcję projektów do dofinansowania w formule ZIT i przekazanie listy przedsięwzięć do IZ RPO, która dokonuje oceny formalnej i merytorycznej.

Do zadań **Instytucji Zarządzającej RPO** należeć będzie m.in.:

- przyjęcie wniosku o dofinansowanie,
- weryfikacja pod względem formalno-prawnym i zgodności z celami RPO,
- ocena merytoryczna pełnej dokumentacji projektowej do ostatecznego zatwierdzenia,
- kontraktacja, rozliczanie i monitoring projektów,
- procedura odwoławcza.

Na potrzeby wdrożenia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej utworzona została **Struktura Zarządzająca ZIT**, w skład której wchodzi:

- Komitet Sterujący ZIT
- Rada ZIT
- Biuro ZIT

I. OPIS STRUKTURY ZARZĄDZAJĄCEJ ZIT

Na podstawie art. 74 i art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594) oraz art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2013 r. poz. 595), kierując się możliwościami, jakie stworzyła Komisja Europejska w ramach perspektywy finansowej 2014–2020 w celu wspomagania zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz zwiększenia zaangażowania miast i ich obszarów funkcjonalnych w zarządzaniu środkami strukturalnymi UE, a także mając na uwadze efektywne wykorzystanie środków unijnych przez miejskie obszary funkcjonalne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz w oparciu o postanowienia Deklaracji podpisanej przez Strony Porozumienia w dniu 2 listopada 2012 r. – zostało podpisane **Porozumienie** w sprawie powierzenia Miastu Jelenia Góra kierowania Komitetem Sterującym oraz zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu, realizacji i rozliczeniach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej w dniu 7 października 2013 r.

Na potrzeby wdrażania działań ZIT AJ zostaną powołane:

1. Komitet Sterujący ZIT AJ – organ decyzyjny w zakresie programowania, wdrażania, finansowania, sprawozdawczości, uzgadniania wspólnych inwestycji, bieżącej obsługi i rozliczeń ZIT AJ.

- W skład Komitetu Sterującego wchodzi przedstawiciele wszystkich 19 jednostek samorządu terytorialnego.
- Pracami Komitetu Sterującego kierować będzie Prezydent Miasta Jeleniej Góry lub upoważnione przez niego Zastępca Prezydenta.
- Do zadań KS należeć będzie:
  - zatwierdzanie Programu Działań ZIT AJ (Strategii ZIT AJ) i jej zmian,
  - przedkładanie Programu Działań ZIT do pozytywnego zaopiniowania IZ RPO oraz Ministrowi Rozwoju Regionalnego,
  - udział w programowaniu działań RPO w zakresie ZIT AJ,
  - przygotowanie na podstawie zasad wyboru projektów, wskazanych w Programie Działań ZIT AJ, propozycji szczegółowych kryteriów wyboru projektów (realizowanych w formule ZIT AJ) i uzgodnienie ich z IZ RPO
  - wybór projektów, w tym opracowanie listy rankingowej projektów, uzgadnianie jej z IZ RPO,
  - przygotowanie rocznego raportu monitoringowego nt. wdrażania Programu Działań ZIT AJ, a następnie przekazywanie tego dokumentu do oceny i zatwierdzenia Komitetowi Monitorującemu RPO,
  - udział przedstawicieli KS w pracach /posiedzeniach Komitetu Monitorującego RPO
  - zatwierdzanie budżetu Biura ZIT AJ,
  - zatwierdzanie innych dokumentów wymaganych przez IZ RPO.
- Uchwały KS podejmowane są większością $\frac{3}{4}$ oddanych i ważnych głosów.
- Każdy członek w głosowaniu ma jeden głos
- Szczegółowe zasady funkcjonowania KS zostaną określone w regulaminie.
- Regulamin przyjmuje Komitet Sterujący ZIT AJ

2. Rada ZIT AJ - jako ciało opiniujące i doradcze.

W skład Rady ZIT wchodzić będą przedstawiciele, środowisk naukowych, organizacji pozarządowych i przedstawiciel Marszałka Województwa Dolnośląskiego.

- Radę ZIT powołuje Komitet Sterujący.
- W skład Rady ZIT AJ wchodzić będzie 5 członków i Przewodniczący Rady.
- Do zadań Rady ZIT należeć będzie opiniowanie dokumentów stanowiących podstawę do podejmowania merytorycznych decyzji Komitetu Sterującego ZIT AJ.

3. Biuro ZIT AJ – celem zapewnienia obsługi formalno - technicznej

Zapewnienie właściwego wsparcia organizacyjnego dla Komitetu Sterującego ZIT oraz Instytucji Zarządzającej, jak również zapewnienie warunków technicznych dla współpracy jednostek uczestniczących w ZIT.

- Obsługę formalno – techniczną powierzy się na podstawie umowy Karkonoskiej Agencji Rozwoju Regionalnego SA w Jeleniej Górze.
- Biuro ZIT usytuowane będzie w strukturach Karkonoskiej Agencji Rozwoju Regionalnego SA w Jeleniej Górze.
- Do zadań Biura ZIT należeć będzie:
  - obsługa Komitetu Sterującego oraz Rady ZIT,
  - przygotowanie projektu Programu Działań ZIT AJ (Strategii ZIT AJ) i jego aktualizacja,
  - przygotowanie i ogłaszanie naborów prowadzących do preselekcji projektów oraz współuczestnictwo w opracowaniu dokumentacji dla naborów ogłaszanych przez IZ RPO,
  - sprawozdawczość z wdrażania w ramach ZIT AJ,
  - informacja i promocja,
  - przygotowanie i zarządzanie budżetem Biura
- Zasady funkcjonowania Biura zatwierdza Komitet Sterujący ZIT AJ.

II. OPIS PODSTAWOWYCH PROCEDUR ZARZĄDZANIA ZIT

1. Procedura przygotowania i zatwierdzania Programu Działań ZIT AJ

Celem procedury jest przygotowanie i zatwierdzenie Programu Działań ZIT AJ zgodnie z zasadami współpracy z jednostkami uczestniczącymi w ZIT i Instytucją Zarządzającą.

- Projekt Programu Działań opracowuje Biuro ZIT i przekazuje do gmin tworzących Aglomerację Jeleniogórską w celu dokonania uzgodnień.
- Następnie dokument poddawany jest konsultacjom społecznym oraz konsultacjom z Instytucją Zarządzającą RPO w celu weryfikacji i wstępnego zatwierdzenia.
- Po dokonaniu uzupełnień/poprawek zgodnie z ustaleniami IZ RPO, dokument poddawany jest Strategicznej Ocenie Oddziaływania na Środowisko.
- Po uwzględnieniu rekomendacji z SOOŚ, Biuro ZIT przekazuje dokument Komitetowi Sterującemu do akceptacji.
- Decyzję o zatwierdzeniu Programu Działań, Komitet Sterujący podejmuje stosowną uchwałą.
- Komitet Sterujący ZIT AJ przekazuje zatwierdzony Program Działań wraz z Uchwałą KS do Instytucji Zarządzającej RPO i Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

Zmiany w Programie Działań ZIT dokonywane są analogicznie do procedury akceptacji Programu.

Program Działań ZIT AJ i jego zmiany publikowane są na właściwych stronach internetowych.

2. Procedura zatwierdzania propozycji kryteriów wyboru projektów w ramach ZIT AJ

Celem procedury jest przygotowanie i zatwierdzenie szczegółowych kryteriów wyboru projektów zgodnie z zasadami współpracy z jednostkami uczestniczącymi w ZIT i Instytucją Zarządzającą RPO.

- Komitet Sterujący we współpracy z gminami tworzącymi Aglomerację Jeleniogórską i Instytucją Zarządzającą RPO, opracowuje propozycje szczegółowych kryteriów wyboru projektów.
- Decyzję o zatwierdzeniu propozycji kryteriów wyboru projektu, Komitet Sterujący podejmuje stosowną uchwałą.
- Komitet Sterujący ZIT AJ przekazuje zaakceptowane propozycje kryteriów wyboru projektów wraz z Uchwałą KS do Instytucji Zarządzającej RPO, w celu ich zatwierdzenia przez Komitet Monitorujący RPO.

3. Procedura preselekcji propozycji projektów w ZIT AJ – tryb konkursowy

Celem procedury jest wyłonienie propozycji projektów ogłaszanych w trybie konkursowym, w drodze preselekcji i dostarczenie ich do Instytucji Zarządzającej RPO.

- W oparciu o priorytety inwestycyjne określone w Programie Działań ZIT oraz środki udostępnione przez IZ RPO, Biuro ZIT ogłasza nabór projektów, które mogą uzyskać dofinansowanie ze środków ZIT. Nabór ogłaszany jest za pośrednictwem właściwej strony internetowej.
- Uprawnieni beneficjenci ZIT AJ zgłaszają propozycje projektów w formie papierowej, zgodnie z wymaganą dokumentacją i w terminie wyznaczonym przez Biuro ZIT.
- Biuro ZIT dokonuje wstępnej preselekcji wniosków, finansowanych w ramach ZIT, na podstawie właściwych kryteriów wyboru projektów, zatwierdzonych przez IZ RPO.
- Na podstawie wstępnej preselekcji Biura ZIT, Komitet Sterujący, dokonuje wyboru projektów konkursowych i opracowuje listy rankingowe propozycji projektów rekomendowanych do wsparcia i listę projektów nierekomendowanych do wsparcia
- Decyzję o zatwierdzeniu listy rankingowej projektów rekomendowanych i nierekomendowanych Komitet Sterujący podejmuje stosowną uchwałą.
- Komitet Sterujący ZIT informuje o wynikach preselekcji Instytucję Zarządzającą RPO i umieszcza taką informację na właściwej stronie internetowej.

Złożone projekty wraz w wymaganą pełną dokumentacją składane są do Instytucji Zarządzającej RPO w celu oceny (formalnej i merytorycznej) i ostatecznego zatwierdzenia.

Wnioskodawcom, których wnioski nie zostały przyjęte do dofinansowania przysługuje procedura odwoławcza realizowana przez Instytucję Zarządzającą RPO.

4. Procedura preselekcji propozycji projektów w ZIT AJ – wybór projektów kluczowych

Każda jednostka wchodząca w skład Aglomeracji Jeleniogórskiej jest uprawniona do zgłaszania propozycji projektów kluczowych. Podstawowym kryterium decydującym o wpisaniu projektu na listę projektów ZIT jest jego zintegrowany charakter i strategiczne znaczenie dla rozwoju obszaru.

- Określenie ogólnych zasad wskazywania projektów kluczowych dla ZIT AJ po zasięgnięciu opinii IZ RPO w zakresie ogólnych wymogów stawianych dla tego typu projektu
- Zebranie propozycji od członków ZIT AJ
- Zatwierdzenie propozycji projektów kluczowych przez Komitet Sterujący ZIT AJ

Projekty kluczowe będą składane bezpośrednio do Instytucji Zarządzającej RPO.

5. Procedura zatwierdzania rocznego sprawozdania z wdrażania Programu Działań ZIT AJ

Celem procedury jest opracowanie i zatwierdzenie rocznego sprawozdania dotyczącego wdrażania Programu Działań ZIT AJ.

- Komitet Sterujący ZIT przygotowuje sprawozdanie roczne z wdrażania Programu Działań ZIT AJ.
- Decyzję o zatwierdzeniu sprawozdania rocznego Programu Działań ZIT AJ, Komitet Sterujący podejmuje stosowną uchwałą.
- Komitet Sterujący ZIT przekazuje zatwierdzone sprawozdanie roczne Programu Działań ZIT AJ wraz z Uchwałą KS do Instytucji Zarządzającej RPO.

Zatwierdzone przez Komitet Sterujący ZIT AJ, sprawozdanie roczne zostanie umieszczone na właściwej stronie internetowej.

Załącznik nr 1. Lista Projektów Kluczowych Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej

Projekty kluczowe realizowane w ramach PD ZIT AJ muszą charakteryzować się strategicznym znaczeniem dla całej Aglomeracji Jeleniogórskiej. Na etapie przygotowania Roboczej Wersji Programu Działań przedstawiono propozycję projektów kluczowych, które będą współfinansowane ze środków PD ZIT AJ oraz potencjalnie mogą ubiegać się o dofinansowanie ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014 - 2020 w procedurze określonej przez Instytucję Zarządzającą tym programem. Podstawą do przygotowania listy projektów kluczowych był projekt linii demarkacyjnej z dnia 18.06.2013 r. oraz utworzona przez gminy AJ baza projektów.

W trakcie kolejnego etapu przygotowania Programu Działań ZIT AJ, po przekazaniu przez IZ RPO WD informacji o udostępnionym budżecie, należy dokonać kolejnej analizy w zakresie identyfikacji potencjalnych projektów kluczowych, które będą współfinansowane ze środków PD ZIT AJ.

Poniżej przedstawiono listę projektów kluczowych Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej.

Tabela 1. Lista Projektów Kluczowych Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej

Projekty finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Spójności

Beneficjent	Charakterystyka projektu (zakres)	Wartość projektu (tys. zł)	Wnioskowane dofinansowanie (tys. zł)	Źródło dofinansowania	Gotowość do realizacji	Termin realizacji (lata)	Powiązanie z innymi projektami
M. Karpacz M. Jelenia Góra, M. Szklarska Poręba, jed. o. jst Jelenia Góra M. Piechowice G. i M. Gryfów Śl.	Ograniczenie niskiej emisji i zrównowazona mobilność w miastach AJ (pojedyncze projekty) (PI 3.4) - Przebudowa centrum Karpacza celem utworzenia regionalnego miejsca spotkań-budowa deptaka spacerowego - Ograniczenie niskiej emisji na terenie Miasta Jelenia Góra - Modernizacja oświetlenia drogowego na terenie Szklarskiej Poręby - Zakup autobusów hybrydowych - Modernizacja oświetlenia ulicznego Gminy Miejskiej Piechowice - Kompleksowa modernizacja systemu oświetlenia ulic i dróg na terenie miasta Gryfów Śląski	74 200,00	62 862,50	ZIT	Projekty posiadają część wymaganych pozwoleń/uzgodnień lub w fazie koncepcji	2014 - 2021	nie dot.
M. Jelenia Góra	Przebudowa zabytkowego Teatru im. C.K. Norwida w Jeleniej Górze (PI 4.3)	13 000,00	11 050,00	ZIT	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2018	nie dot.
M. Jelenia Góra, M. Piechowice, M. i G. Świerzawa, G. i M. Lubomierz, G. Pielgrzymka, M. Wojcieszów, M. Piechowice G. Mysłakowice, M. Szklarska Poręba, G. i M. Gryfów Śl., M. i G. Wleń, M. Złotoryja, M. i G. Mirsk, St. P. Jelenia Góra St. P. Lwówek Śl.	Poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej i w sektorze mieszkaniowym obszaru AJ (pojedyncze projekty) (PI 3.3)	122 938,00	104 497,30	ZIT	Projekty posiadają część lub wszystkie wymagane pozwolenia/uzgodnienia	2014 - 2019	nie dot.

G. i M. Lubomierz, G. Jeżów Sudecki, M. Złotoryja, G. Mysłakowice, M. Kowary, G. i M. Gryfów Śl., G. Podgórzyn, St. P. Lwówek Śl.	Ścieżki rowerowe, piesze i dydaktyczne atrakcją turystyczną łączącą obszar AJ (pojedyncze projekty) (PI 4.4)	22 754,00	19340,90	ZIT	Projekty posiadają część wymaganych pozwoleń/uzgodnień lub w fazie koncepcji	2014 - 2021	nie dot.
M. Jelenia Góra	Obwodnica południowa Jeleniej Góry- Etap II (PI 5.1)	46 000,00	39 100,00	ZIT	Projekty posiadają część wymaganych pozwoleń/uzgodnień	2016 - 2021	Projekty drogowe z obszaru AJ
Dolnośląski Zarząd Dróg Wojewódzkich	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 366 obwodnicy Gminy M. Piechowice do drogi krajowej nr 3 Świnoujście - Szklarska Poręba (PI 5.1)	27 000,00	22 950,00	ZIT	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2021	Projekty drogowe z obszaru AJ
Dolnośląski Zarząd Dróg Wojewódzkich	Kontynuacja budowy obejścia Mysłakowic w ciągu drogi wojewódzkiej nr 367 (PI 5.2)	150 000,00	127 500,00	ZIT	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2021	Projekty drogowe z obszaru AJ
PKP Polskie Linie Kolejowe SA	Budowa przystanków kolejowych w ciągu linii kolejowej Wrocław –Jelenia Góra nr 274 i 311 (PI 5.2)	12 000,00	10 200,00	ZIT	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2021	Projekty kolejowe z obszaru AJ
PKP Polskie Linie Kolejowe SA	Remont linii kolejowej Lwówek Śl.– Jelenia Góra (PI 5.2)	70 000,00	59 500,00	ZIT	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2021	Projekty kolejowe z obszaru AJ
M. Szklarska Poręba	Budowa i przebudowa infrastruktury dworcowej na terenie Szklarskiej Poręby (PI 5.2)	16 000,00	13 600,00	ZIT	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2021	Projekty kolejowe z obszaru AJ
	RAZEM projekty finansowane z EFRR	553 892,00	470 808,20				

Projekty finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Beneficjent	Charakterystyka projektu	Wartość projektu (tys. zł)	Wnioskowane dofinansowanie (tys. zł)	Źródło dofinansowania	Gotowość do realizacji	Termin realizacji (lata)	Powiązanie z innymi projektami
G. Mysłakowice M. i G. Świerzawa, G. i M. Gryfów Śl., M. Szklarska Poręba, G. i M. Lubomierz, M. Wojcieszów, M. Szklarska Poręba, M. Jelenia Góra, M. Piechowice,	Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym na obszarach objętych rewitalizacją AJ (pojedyncze projekty) (PI 9.1)	13 000,00	13 000,00	ZIT	Koncepcja	2014-2023	komplementarne z PI 6.3
G. Mysłakowice M. i G. Świerzawa, G. i M. Gryfów Śl., M. Szklarska Poręba, G. Pielgrzymka, M. Wojcieszów, M. Jelenia Góra, M. Piechowice, G. Podgórzyn, G. Janowice W. G. i M. Lubomierz,	Organizacja dodatkowych zajęć pozaszkolnych i pozalekcyjnych, doskonalenie nauczycieli, tworzenie nowych miejsc przedszkolnych w AJ (pojedyncze projekty) (PI 10.1)	20 000,00	20 000,00	ZIT	Koncepcja	2014-2023	komplementarne z PI 7.1
	RAZEM projekty finansowane z EFS	38 823,53	33 000,00				
	RAZEM PROJEKTY KLUCZOWE w ZIT AJ (EFRR + EFS)	592 715,53	503 808,20				

Lista projektów kluczowych poza ZIT AJ

Projekty finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Spójności

Beneficjent	Charakterystyka projektu	Wartość projektu (tys. zł)	Wnioskowane dofinansowanie (tys. zł)	Źródło dofinansowania	Gotowość do realizacji	Termin realizacji (lata)	Powiązanie z innymi projektami
M. i G. Świerzawa, G. i M. Lubomierz G. Jeżów Sudecki G. i M. Gryfów Śl., G. Pielgrzymka, M. Wojcieszów, M i G. Bolków, M i G. Mirsk, G. Stara Kamienica M. Piechowice, G. Podgórzyn, G. Janowice W. M. i G. Wleń	Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej na terenie AJ w Aglomeracjach pon. 10 tys. RLM. (pojedyncze projekty) (PI 4.2)	269248,00	228860,80	RPO WD 2014-2020	Projekty posiadają część lub wszystkie wymagane pozwolenia/ uzgodnienia	2014 - 2023	Projekty realizowane w Aglomeracjach pow. 10 tys. mieszkańców z obszaru AJ
M. Złotoryja, j. o. jst M. Jelenia Góra	Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej na terenie AJ w Aglomeracjach pow. 10 tys. RLM.	52047,06	44240,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekty posiadają część lub wszystkie wymagane pozwolenia/ uzgodnienia	2014 - 2023	Projekty realizowane w Aglomeracjach do 10 tys. mieszkańców z obszaru AJ
G. i M. Lubomierz	Budowa obejścia droga krajową nr 30 miejscowości Chmielen i Pasiecznik	120000,00	102000,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2017- 2019	Projekty drogowe z obszaru AJ
M. Jelenia Góra	Przebudowa drogi krajowej nr 30 przy ul. Zgorzeleckiej	15000,00	12750,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekty posiadają część wymaganych pozwoleń/ uzgodnień	2015 - 2018	Projekty drogowe z obszaru AJ
M. Jelenia Góra	Przebudowa skrzyżowania drogi krajowej nr 3 z ul. Grunwaldzką	20000,00	17000,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekty posiadają część wymaganych pozwoleń/ uzgodnień	2017 - 2021	Projekty drogowe z obszaru AJ

M. Piechowice	Przebudowa łącznika drogi pomiędzy drogą krajową nr 3 a drogą wojewódzką nr 366	4000,00	3400,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2018 - 2019	Projekty drogowe z obszaru AJ
M. Szklarska Poręba	Budowa "Małej obwodnicy" w Szklarskiej Porębie – Etap I	15000,00	12750,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2018	Projekty drogowe z obszaru AJ
M. Szklarska Poręba	Budowa "Małej obwodnicy" w Szklarskiej Porębie – Etap II	9000,00	7650,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2018	Projekty drogowe z obszaru AJ
M. Szklarska Poręba	Przebudowa dróg gminnych leżących w ciągach komunikacyjnych stanowiących połączenie z siecią TEN – T	16000,00	13600,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2021	Projekty drogowe z obszaru AJ
M. Szklarska Poręba	Budowa nowej trasy drogi wojewódzkiej nr 358 w rejonie "Zakrętu Śmierci"	1500,00	1275,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2017	Projekty drogowe z obszaru AJ
St. Pow. Złotoryja	Budowa obwodnicy Złotoryi	60000,00	51000,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2017	Projekty drogowe z obszaru AJ
St. P. Lwówek Śl.	Przebudowa drogi powiatowej nr 2491D Pławna - Wleń - Strzyżowiec o dł. 17,15 km	15000,00	12750,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2014 - 2017	Projekty drogowe z obszaru AJ
St. P. Lwówek Śl.	Przebudowa drogi powiatowej nr 2511D Pławna - Lubomierz - Radoniów o dł. 11,7 km	10000,00	8500,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2018	Projekty drogowe z obszaru AJ
M. i G. Mirsk	Przebudowa drogi wojewódzkiej 361	12000,00	10200,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2021	Projekty drogowe z obszaru AJ
M. i G. Mirsk	Przebudowa drogi powiatowej nr 2494 w km 0+000 do 8+340 Krobica (skrzyżowanie drogą 361 - Rębiszów	9000,00	7650,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2021	Projekty drogowe z obszaru AJ
M. i G. Mirsk	Odbudowa linii kolejowej nr 336 Mirsk - Świeradów	22000,00	18700,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2021	Projekty kolejowe z obszaru AJ
M. i G. Mirsk	Odbudowa linii kolejowej Mirsk - Pobiedna	20000,00	17000,00	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2021	Projekty kolejowe z obszaru AJ
	RAZEM	669795,06	569325,80				

